

ISTORIA COMUNEI BOGDANA

D I N

Plasa Simila, județul Tutova.

~~Carta din anul 1864.~~

Deoarece asupra trecutului acestei comune până la an. 1864. nu s-a depozitat în zilele noastre. Tăvătoleană trecutului acestei comune până la an. 1864.

CAPITULUL I.

Descrierea fizică a comunei Bogdana cu povestirea tradițiilor ce s'au păstrat.

Situațiunea. Comuna Bogdana este situată în partea de nord a județului Tutova, unde acesta se întâlnește cu jud. Vaslui, și se află la o depărtare de 34 kilometri de orașul Bârlad.

Tot teritoriul comunei se compune numai din dealuri și văi, având forma unui poligon neregulat. Până pe la anul 1840 a fost acoperit în mare parte cu pădure seculară.

Limetele. Se mărginește la nord și nord-est cu comunele Laza și Muntenii-de-jos; la est cu comunele Lipovățul și Orgoeștii; la sud și sud-vest cu Bogdănița și Buda; iar la vest cu comuna Floreștii.

Comunele: Laza, Muntenii-de-jos și Lipovățul, fac parte din jud. Vaslui, iar celelalte din județul Tutova.

Notă. Am prelucrat în parte acest capitol după lucrarea mea, *Geografia Comunei Bogdana*, publicată în Buletinul Soc. Geografice Române, trim. 3 și 4 an. 1888.

Amplasamente
și amplasamente

Intinderea. Suprafața totală a com. Bogdana este de 4500 hectare.

Dealurile. In com. Bogdana sunt șapte dealuri și anume :

1. *Dealul Racovii*, ce este în partea de nord a comunei și se întinde în direcțiunea dela apus spre răsărit, mergând paralel cu valea Racovii, din jud. Vasluiului, dela care vale și-a luat și numirea. Pe zarea acestui deal se află deci o parte din linia despărțitoare dintre județele Tutova și Vasluiu. Dealul Racovii are o înălțime de 256 metri¹⁾, în punctul de unde pleacă Coama Porcului spre sud, care punct este cel mai rădicat de pe teritoriul comunei. De acolo se văd în spre nord până departe multe sate și pozițiuni din jud. Vasluiu, cum și în spre răsărit chiar capitala acestui județ. Din dealul Racovii pleacă în spre sud toate celelalte dealuri din comuna Bogdana.

2. *Dealul Gâdesii*, ce este în partea de apus a comunei, are o înălțime de 131 metri în dreptul cătunului Similișoara. Zarea acestui deal despărțește com. Bogdana de cea a Floreștilor.

— *Tradițiunea spune că și-a luat numele dela o babă Gâdeasa, care a trăit când-va în fundul pădurii Floreștilor.*

3. *Dealul Taberii*, ce poartă acest nume numai pe teritoriul comunei, iar de aici, în spre sud, până

1). Observațiunile pentru măsurarea înălțimii dealurilor din com Bogdana s'au făcut de mine în Septembrie 1888, iar calculele de d-l Stefan Hepites, Directorul Institutului Meteorologic din București. Toate înălțimile sunt raportate la podul de peste pârâul Plopoasa, pe unde drumul, ce vine din jos de pe valea Bogdăniei, trece și să rădică apoi la deal pe Piscul Racovii. (Lucrarea mea, *Geografia Com. Bogdana*, în Buletinul Soc. Geografice Române, trimestrul 3 și 4, an. 1888).

la com. Bacanii, unde se termină, se numește *Horariț*. În dreptul bisericii Trei-Ierarhi, din satul Bogdana, are înălțimea de 178 metri. O parte din coasta de răsărit a dealului Taberii încă de mult s'a surpat și a alunecat la vale, formându-se pe coasta-i cea foarte înclinată în acea parte, din pricina izvoarelor și a pământului năsipos, mai multe râpi adânci. În hotarnica din 1741 (XLIII, 65) ¹⁾, se numește *dealul Magarului*. Am preferat însă a-i păstra numirea de Tabără, așa cum îi zic toți sătenii, ne știind cea mai mare parte din ei dacă i s'a mai zis și altfel.

Din aceste trei nume eu cred că *Horariț* este cea mai vechiă, datorite fiind celelalte două numiri unor întâmplări venite în cursul timpului, și a căror amintiri mai proaspete au întunecat sau au șters din memoria celor din Bogdana amintirea numelui celui vechiu.

— S'a numit Tabără, dupăcum ni spune o tradiție, dela împrejurarea că Bogdan, tatăl lui Ștefan Vodă, a tăbărit o dată aici cu armata sa din pricina Leșilor. Iar după o altă tradiție,—din pricină că mulți oameni, în vremea năvălirilor Tătarilor și Turcilor, tăbărau pe acest deal pentru a se ascunde. Și veniau aici mulți oameni nu numai din satele apropiete dar și din alte sate îndepărtate și chiar din orașul Bârlad, aducându-și în care sau trăsuri femeele și copiii, cum și rășnițe și cele necesare pentru hrană. Dându-și, dupăce se suiau pe podișul sau tăpșanul de deasupra, tăiau copacii și astupau bine drumurile de pe coastele dealului pentru a se pute pune la adăpost și a se apăra astfel mai bine de vrăjmași.

1). În citațiunile din această lucrare, cifra latină indică numărul documentului din Anexe, iar cea arabă,— pagina unde se găsește acel document.

Se spune despre oamenii ascunși pe aici că acei cari aveau copii fugiau de ceilalți, pentru ca să nu fie oblicii de Tătari după plânsul bieților prunci.

Este de însemnat că Bogdănașii numesc *Tabără* mai ales tapșanul sau podișul acestui deal, în spre nord dela râpa Sâtariului, de unde și drumul ce pleacă din satul Bogdana, dela șipotul Gâdesii, și merge într'acolo, se cheamă *drumul Taberii*.

Trebue să mai știm că sub coasta apusană a acestui deal, în valea Similișoara-cu-apă, se află un șipot cu izvor foarte îmbelșugat, care se numește până astăzi »*fântâna tăbărănilor*«, pentrucă de aici veniau de luau apă acei ce se ascundeau de Tătari sau de Turci, pe dealul Taberii.

— *Numirea de Dealul Măgariului, după tradiție ar fi având'o dela un măgar, care fiind aici (desigur că pe lângă vre o turmă de oi, ce se va fi păscut prin poenele Taberii), când sbiera se auzia tocmai dela satul Rădăeștii, ce vine spre sud dela Bogdana, într'o depărtare ca de 20 kilometri.*

— *Pe podișul dealului Taberii, la capătul râpii Turului, au fost până mai acum câți-va ani trei moviliți foarte vechi, pe care le-am văzut și eu în 1888 și despre care spun bătrânii că aveau altă dată o înălțime ca de 3 metri, și cea mai despre apus aveă pe lângă ea și urmele unui mic șanț. Nu se știe de când și pentruce au fost făcute. Unii zic că să fi datând din vremea bejăniei, când oamenii se ascundeau pe Tabără; alții că din timpul vre-unui războiu.*

4. *Piscul Racovii*, pleacă din dealul Racovii, dela care și-a luat numirea, merge spre miazăzi până aproape de satul Bogdana-de-sus, având lungimea ca de 4 kilometri. Cea mai rădicată înălțime pe care o are este de 200 metri în partea de nord, acolo unde se află așezat cătunul Fântâna Blănariului.

— *Din acest deal s'a scos peatra trebuincioasă, între anii 1837—1839, pentru facerea șoselei în orașul Bârlad.*

5. *Coama Porcului* (câte odată se aude în pronun-

ta sătenilor și se citește și în unele documente, Spinarea sau Schinarea Porcului), este numit așa dela forma îngustă ce o are și dela muchea sa ascuțită. Plecând din dealul Racovii, traversează comuna mergând spre sud tot pogorându-se până la cătunul Tunsăștii (com. Bogdănița), distanță ca de 14 kilometri, unde se aseamănă cu șesul. În partea despre nord, în dreptul Arșiții, are înălțimea de 213 metri, iar de unde pleacă, din al Racovii, 256 metri.

— Pe muchea sau zarea cea ascuțită a acestui deal se află și astăzi urmele adânci ale unui drum vechiu, căruia oamenii îi zic «drumul lui Ștefan Vodă», și spun că pe acest drum au umblat mai de mult și poștele. Drumul acesta se pogoră de pe Coama Porcului prin pădurea Chițocului și eșii la podul Harapului și de aici mergea spre Vaslui sau în spre Iași pe drumul (vechiu) pe la Bordea (Vezi și nota ultimă de sub doc. XLIII, pag. 66).

Despre vechimea drumului de pe acest deal ni putem încredința mai întâi dintr'un Act de întăritură dela Dabija Vodă, din anul 1662 (doc. CCLIX, pag. 348) unde i se zice *trașt* (tract, drum mare), apoi din hotarnica din 1741 (XLIII, 66), și din cea a Sucevenilor din 1766 (Doc. LX p. 92) cum și din o altă mărturie hotarnică din 1822 (CLV 254), în care de asemenea se numește *drumul cel mare*. În cât privește că pe Coama Porcului au umblat și poștele ni încredințează o scrisoare, din anul 1800 (Doc. CCXLVIII p. 392), cum și o hotarnică din anul 1817 (Doc. CXXXIX, pag. 220), unde drumul de pe acest deal este numit *drumul puștelor* (poștelor). Cred că din greșală de pronunță este zis aici *puștelor* și nu *poștelor*.

Că pe aici a fost *drum mare* se mai poate vedea și din următoarele: În partea de nord a dealului Coama Porcului, mai la vale ceva în pădurea Chițocului, se află un loc mai rădicat, pe care oamenii îl numesc și astăzi

(+) Intr-o hotarnică de zic
facută de zic
la Tăbăria și
Nojdăna, din
Iulie 12, de zic
ape Nojdăni din
cătunul din deal a
cel mare (din hot
și iarăși într
hotarnică (hot
din 1767 An
25, făcută de
Tichie
care se regule
poștele vel
Ion Valad
Oulpăteni,
și : " dou
" tre un puz pe
" rătărit de puz
Nojdăni ac
" cu drumul

Acular hotarnic, reglând poștele răzvrăților și

Că de la Racovii, pe dealul Coama Porcului, se vede și astăzi urmele adânci ale unui drum vechiu, căruia oamenii îi zic «drumul lui Ștefan Vodă», și spun că pe acest drum au umblat mai de mult și poștele.

„scaunul tâlhariului“, „scaunul lui Verdeș“, sau „la piciorul scurt“ (pentru că acest hoț, Verdeș, avea un picior mai scurt), de unde s'a și izvodit un proverb, pe la sătenii de prin prejur «*la Verdeș*», ce se adresează aceluia ce i se refuză de cine-va un lucru. Mai este încă un loc, la sud-est, de com. Bacanii, care se numește „*la cotul Smarandii*“, vestit în timpurile de demult prin tâlhării. Aceste încă ne arată că drumul ce mergea pe Coama Porcului a fost din acele mari, pe unde se făceau zilnice transporturi comerciale.

Existența unui așa drum mare pe la Bogdana se poate ușor explica. Mai întâi că pe locurile acestea erau în vechime mai multe sate (Bacanii, Rădăeștii, Corueștii, Tunsăștii, Horgeștii, Zvâșteleștii sau Bogdana), așa că cei ce treceau dela Bârlad la Vaslui sau Iași, mai ales când în Moldova nu va fi fost liniște, erau mai în siguranță pe aici de cât prin lungul șes și deasa luncă a râului Bârlad, pe unde și satele vor fi fost mai rari, din cauza expunerii lor mai ușoare la dese năvăliri ale dușmanilor țării; apoi umflarea și vărsarea râului Bârlad în unele epoce ale anului, cum și multele izvoare ce erau pe valea acestui râu, mai ales dela gura Crasnei în spre Vaslui, încă vor fi făcut adese-ori anevoioase călătoriile și transporturile pe acel drum.

6. *Dealul Sucevenilor*, numit așa dela cătunul Sucevenii, așezat pe coasta apusană a acestui deal. Are o înălțime de 200 metri, și pe dânsul se găsește apă în multe locuri la o adâncime numai de câți-va metri.

7. *Dealul Orgoștilor*, numit așa dela satul Orgoștii, formează laturea despre răsărit a com. Bogdana. Are o înălțime ca de 160 metri.

Văile și Vălcelele. Sunt *trei văi și trei vălcele*, care merg cu toatele paralel dela nord la sud și anume: *Valea Bogdăniei*, ce se începe dela izvorul pârăului Bogdana, unde se zice „*la Arșită*“, pen-

trucă acolo a ars când-va o bucată din pădurea Bogdănașilor ; *Valea Similișoara-cu-apă*, ce se începe dela izvorul pârăului Similișoara, unde se zice „*la socrărie*“, pentrucă acolo este mult soc ; *Valea Sucevenilor* (LX p. 92), numită așa dela cătunul Sucevenii, ce este așezat pe ea ; altă dată se numia valea Horgeștilor, dela satul Horgeștii, ce era pe ea și care a dispărut de prin secolul al XVII ; *Vâlceaua Similișoara-seacă*, care purtă acest nume și pe la 1766 (LX, pag. 91); ea se formează în mijlocul dealului Taberii și se numește așa pentrucă nu trece prin ea nici un pârâu ; *Vâlceaua Plopoasa*, e numită așa dela plopii cei mulți ce erau pe ea ; aici s'a făcut var pe la anul 1826, de către Floreșteni ; *Vâlceaua Vladnicului* (Vlamnicului), între dealul Sucevenilor și Orgoeștilor, însemnată prin fânul său foarte bun.

Râpile. Pe coasta de răsărit a dealului Taberii sunt următoarele râpi : *Prisăcii*, la Blaj, *Lototii*, *Sâtariului*, *Gâdesii* (Malarău), *Verdeș* și *Caprii* ; pe coasta de apus a Taberii este râpa *Turlului* (Turlului), și deasupra acestui deal, în partea de sud, despre Tunsăști-Gavan, se face o adâncătură cu scurgerea în Similișoara-Sacă numită râpa *Buftii* (Buftii).

— *Se spune din bătrâni că a fost o dată o mare foamete în Bogdana, când oamenii de aici ca și cei de prin alte părți, ar fi mâncat rădăcini de papură, pe care le uscă, și apoi le pisă și făceau un sel de mămăligă. În vremea aceia (probabil către finea sec. al 17), au murit doi oameni din satul Bogdana, în dreptul râpii Lototii, la sălcii, pe șes, unde au fost găsiți îmbrățoșiți, lăsând ros pământul, unde le-au stat capetele de s'au zbătut.*

de moarte, printrucă foarte greu să moare de foame (auzită dela mai mulți oameni din satul Bogdana)

— Tradițiunea spune că la râpa Buftii de pe dealul Taberii s'a ascuns odată Ștefan Vodă.

Pe coasta apusană a dealului Coama Porcului în fundătura Arșiții este râpa Jâdanului, numită așa dela împrejurarea că un Jidan a fost ucis aici când-va de niște Tatars. Apoi la sud de aceasta se află râpa Muscăi, numită așa dela un bătrân Muscă (nu Molușcă? trăitor pela începutul sec. 17, doc. XXV, 38), care ar fi șezut cândva acolo.

Mai este și pe coasta de apus a dealului Sucevenilor o râpă numită râpa lui Iruncă, unde s'a făcut var cam pe la 1852 pentru tencuit.

Pâraele. Cele mai însemnate pârae sunt următoarele :

1. *Pârăul Bogdana*, ce izvorăște de sub dealul Racovii, unde se zice *Fundătura Arșiții*, și curge spre mează-zi, trecând prin comunele Bogdanița și Rădăeștii, iar drept com. Bacanii se varsă în pârăul Simila.

— Tradițiunea spune că acest pârău și-ar fi luat numele dela Bogdan, tatăl lui Ștefan Vodă (cel Mare), care a trecut odată pe aici cu castea sa și s'a ascuns, din pricina Leșilor, pe dealul Taberii.

Nu mi se pare verosimilă această tradiție, în partea primă, printrucă numirea de Bogdana o aveà acest pârău și pe la anul 1453 (Doc. I, p. 3) și deci cred că într'un timp așa de scurt, numai de 3 ani, adică dela anul 1450, când a avut loc războiul lui Bogdan cu Leșii la Crasna și Lipovăț, la care face aluzie tradiția, și până la anul 1453, data amintită, nu se puteà ca oamenii din satele ce erau atunci aici, Zvâștelești, Șărbănești și Horgești, să schimbe așa de iute numele cel vechiu al pârăului cu un altul nou.

— Am zis că pela 1453 eră aici în cuprinsul com. Bogdana și un sat numit Șărbăneștii. Despre acest sat trebuie să știm că este o tradiție, care, după ce ne spune că a fost târg tătărăsc, adăoge: «Tătarii cari locuiau acest târg mergeau de prădau în Ardeal, și că un fciior al unei Crăiese de acolo a venit pe aici cu mă-sa și ar fi gonit pe Tătari peste Prut...»

Din alăturarea acestor două tradiții rezultă că, dacă pârăul Bogdana își trage numele dela un Domnitor și nu dela un ori-cine altul cu numele de Bogdan, apoi mai curând ar putea fi Bogdan I, întemeetorul Domniei Moldovei decât Bogdan II, tatăl lui Ștefan cel Mare. Și aceasta pentru cuvântul că Bogdan I, măturând pe Tătarii din Moldova și prin urmare și de pe aici și, în locul lor, întinzând și întărind stăpânirea Românilor, aceștia siliți au fost acum ca să dea ^{numiri noi} în diferite localități pe unde se află ^{de aflau}.

19
Domnul Dr. At. M. Marienescu în *Studiul despre Celți și numele de localități* cu care însoțește *Topografia Satului și Hotarului Măidan*, de Sofronie Liuba și Aureliu Iana (Caransebeș, 1895), la pagina 190 zice: «Dacă undeva ar fi un pârău cu numele de Bogdan, atunci bog înseamnă deal și dan înseamnă apă, râu, (vezi Toni) și numele se explică: râu de deal, de spate de deal». În cazul acesta încă s'ar potrivi, pentru că pârăul Bogdana tocmai că izvorăște de sub dealul Racovii; și având apoi în vedere topoarele de peatră și cel de bronz (tabela I și II, fig. A, B, C, D), fibula și vârful de săgeată (fig. a, b), despre cari se va vorbi mai departe la locul convenit, e cu putință că acest pârău să-și aibă numirea și din timpurile acelea atât de depărtate, — numire ce s'au putut să fie păstrată prin continuitatea așezărilor omenești în această localitate și în altele de prin împrejurimi.

2. Pârăul Plopoasei, izvorăște din fundul vălceleii cu asemenea nume și se varsă în pârăul Bogdana.

3. Pârăul Similișoara, izvorăște din fundul

Mos a
Cypri
fitem d
bu de
actha
" e cup
ban ci
Bogdan
a tatr
cric
Step
getio
Aci No
e tto
fn cu

văiei cu asemenea nume și curgând spre mează-zi merge până la cătunul Pleșeștii, com. Buda, unde se unește cu ramura principală, *pârăul Simila*, ce izvorăște din com. vecină Floreștii.

4. *Pârăul Sucevenilor*, altă-dată Horgeștilor, dela satul Horgeștii ce a fost pe acolo, izvorăște din fundul văiei Sucevenilor, curge spre sud și, după ce intră pe teritoriul com. vecine Bogdănița, se varsă în pârăul Bogdana.

5. *Pârăul Vladnicul*, izvorăște de pe podișul dealului Sucevenilor, unde este astăzi un heleșteu sau râmnic al proprietarului și, curgând spre sud, trece prin comuna Bogdănița și, drept cătunul Corueștii, se varsă în pârăul Bogdana.

6. *Pârăul Gădesii*, purcede dela *fântâna sau șipotul Gădesii*, ce este pe coasta de răsărit a dealului Taberii, dela care și-a luat numirea și, curgând spre răsărit, se varsă în Bogdana.

— *Tradiția spune că fântâna sau șipotul Gădesii și-a luat numele dela o babă Gădeasa, care a trăit când-va în fundul pădurii Floreștilor, și dela care și-a luat numele și pârăul din acea pădure, cum și dealul Gădesii. Că acea babă avea mulți porci, dintre cari s'au reslețit într'o zi o parte, ducându-se prin codru. Dânsa i-a tot căutat, ba pe ici, ba pe colo, până ce i-a găsit în satul Zvâșteleștii (Bogdana), acolo unde este astăzi această fantână. Ea, după ce i-a văzut, fiind obosită și însătată s'a pus jos ca să se odihniască și, zărind că curge apă dintr'un loc pe unde scurmase porcii, puse o teicuță de coarjă de teiu într'un mal, de unde eșia apă mai multă și bău cu înlesnire. În urmă, luânduși porcii, s'a dus în treaba ei; iar băeții satului, păscându-și vitele pe acolo, când aveau săte se duceau la acea scoarță de teiu și beau și ei apă. De aici i se dădù numele de șipotul babei Gădesii, șipotul Gădesii.*

— Altă tradițiune continuă această povestire, zicând : *distuparea izvorului, precum și petruirea sântânei aceștia s'a făcut de o altă babă anume Draga, care, pentru a'i fi po-mană, a plătit la băeți câte o pără de peatră, de au cărat cu mânele ca s'o petruiască.*

Baba aceea *Draga*, a fost soră cu Constantin Sătariul (bătrânul) și a trăit cam între anii 1560—1630. De ficiorii ei se face mențiune într'un ispisoc din anul 1636 (XI, 26), unde se zice : „Dura și fratele său Constantin și sora lor Dorofteia *fiii Dragăi*“. De unde se vede că ea probabil nu mai trăiește acum.

— *Mai este o tradițiune, care spune că, în vremea Tatarilor, o fată mare pogorându-se de pe dealul Taberii ca să iee apă dela fântâna Gădesii, a ucis cu covilița pe un Tatar numai dintr'o singură lovitură.*

Bătrânii povestesc că au apucat pe la fântâna Gădesii, mulți nuci puși din vremele de demult și cari astăzi nu mai sunt.

La fântâna Gădesii s'a luat ca obicei, încă foarte de mult, spre a se eși la Bobotează cu Iordanul, precum și când se face aghiasmă și rugăciuni de neplouare.

Sunt câți-va ani, de când, acolo unde a fost *fântâna cu șipotul*, pământul s'a prăbușit și s'a făcut o râpă ca de 4 metri adâncime.

7. *Pârăul Verdeș*, numit așa dela un șipot făcut când-va de Verdeș pe coasta despre răsărit a dealului Taberii, și care pârău curge la vale prin râpa Verdeș și se varsă în pârăul Bogdana.

— *Verdeș* a fost strănepot lui Toader Vâșteală (bătrânul) și trebuie să fi trăit între anii 1560—1640, după cum reese din doc. XVIII pag. 30 și din spița de neamuri doc. XCVI pag. 161.

8. *Pârăul Zavantie*, tot pe coasta apusană a Coamei Porcului, în *Arșită*, curge dela un șipot, ce este și astăzi acolo (prefăcut și îngrijit de unii răzăși), numit *șipotul lui Zavantie*.

— Zavantie a fost ficior lui Toader Molușcă, nepot lui Vâșteală Vornicul de Gloate, și a trăit în secolul 17-lea, pentru că la anul 1667 Martie 4 vinde partea sa de moșie din trupul Negrileștilor lui Neculai Buhuș logofătul cel mare (XXV, 38).

9. *Pârăul Varniții*, curge dela un îmbelșugat izvor numit izvoru Varniții, ce este pe coasta apusană a Taberii, și se varsă în Similișoara.

— *Izvorul Varniții*, s'a numit așa pentru că în apropiere de el s'a făcut var de Floreșteni cam pe la 1840, pentru trebuința Mănăstirii Floreștilor.

Lăculețele. Intre aceste menționez :

1. *Lacul Gorunii*, format de ploi, situat pe podișul dealului Taberii, în suprafață ca de 8 are, când este plin; pe lângă el se află puțin stuh și papură. Se spune că în vechime erau prin împrejurimi fagi și stejari, și pe lângă el se aflau mulți plopi mari.

— *Tradițiunea susține că aici aproape de lacul Gorunii Tătarii au avut când-va o arie de aramă.*

Dacă în adevăr a fost această arie de aramă, prin ea cred că nu trebuie a înțelege de cât o tablă de aramă, ca de 4—6 metri pătrați, ce se va fi așezat jos și pe care se vor fi bătut snopii de grâu, orz și secară, cu *umblăciile*, ca astfel grăunțele să nu se amestice cu pământ. Tot pe frumosul platou al Taberii, se vor fi făcut de sigur și sămănăturile de cereale prin anume poene. Despre poenele de pe Tabără nu numai bătrânii povestesc că le-au apucat presărate pe aici prin codru, dar și în hârtiile vechi se vede, cum este mai ales *poena Taberii* (CLV, anul 1822, pag. 255).

2. *Lacul Babii*, format de ploi, este situat pe dealul Taberii și s'a numit așa dela o babă, care și-a avut locuința când-va acolo. În acest lăcușor se află apă aproape în permanență.

3. *Lacul-cu-apă*, situat pe coasta de apus a dealului Coama Porcului, unde se face o ridicătură de pământ numită *Târnicioara*. Se spune că o dată avea pește. Intinderea lui nu trece peste 5 are, când este plin.

4. *Lacul Vladnicul*, între dealul Sucevenilor și Orgoeștilor; i se păstrează numai numele, căci el nu mai există de mult. Pe unde a fost el trece singur pârăul Vladnicul spre mează-zi.

Geologia teritoriului comunei Bogdana. Sub acest titlu public cele ce mi-a comunicat d-l D-r I. Simionescu, profesor la Universitatea din Iași, prin scrisoarea din 31 Martie, anul curent. Iată ce zice d-sa: „Terenul pe care e așezat satul Bogdana, ca și regiunile învecinate, e alcătuit spre suprafață din pături groase de năsip galbăn micafer. Dealul Suceveni, dealul Coama Porcului ca și dealul Taberii sunt constituite în întregime din asemenea năsipuri ce se observă nu numai dealungul drumului Lipovăț-Bogdana ce le taie în lat dar mai bine în satul Bogdana. În râpele formate de puhoaele temporarii, ce rup partea de răsărit al dealului Taberii, se observă năsipul gros de peste 100 m, în care nu se găsesc de cât concrețiuni de grezuri. Aceste sunt friabile la suprafață, compacte înlăuntru, de mărimi deosebite și așezate une ori în șiruri, ceia ce face să se ajungă la concluziunea că ele nu sunt de cât urmele unor pături de grez desagregate de apa infiltrată. Unele concrețiuni sunt îmbrăcate în o coajă brună feruginoasă, întocmai cum să observă mai în spre nord, în dealurile înalte de la sudul satului Ivănești de pe

Racova. În năsipurile dealului Taberii, se mai pot găsi mai mult în părțile superioare, intercalațiuni lenticulare de un conglomerat puțin cimentat de concrețiuni calcaro-argiloase, ca și acele citate de mine¹⁾ din dealurile dela Ciocani (Jud. Tutova). În aceste conglomerate am găsit la Bogdana ca și la Ciocani, Polițeni. etc. fragmente de *Unio*. Prezența acestor fosile ar indică vârsta relativă a năsipurilor din jurul Bogdaniei, cari ar putea fi considerate drept *pontice*. În lucrarea citată, am arătat cât de greu este să se fixeze linia de despărțire între *sarmaticul* așa de dezvoltat în nordul Moldovei și între păturile *pontice* din mijlocul și sudul ei. Prin găsirea fragmentelor de *Unio* în năsipurile dela Bogdana, linia de despărțire indicată provisor dela Corni (J. Tecuciu) prin Ciocani, Polițeni, Zorleni (Jud. Tutova) până la Fălciu (Jud. Fălciu) este acum mutată mai spre nord până deasupra satului Bogdana.

Sub năsipurile cu concrețiuni se găsesc argile vinete, vizibile numai în albia pâraelor ce taie regiunea în direcțiunea N. S.

Din cauza constituțiunii geologice, năruituri de pământ nu sunt rarități prinlocurile aceste. In-suși satul Bogdana, dar mai ales Bogdana de sus e așezat pe un soi de terasă provenită din surparea părții răsăritene a dealului Taberii în tot lungul său²⁾.”

1 Contribuțiuni la Geologia Moldovei dintre Siret și Prut. Academia Română. Publicațiunile fondului V. Adamachi, No. IX, 1903 pag. 25 și Annales scientifiques de l'Université de Iassy Tome II, 1903.

2). Cercetările Geologice s'au făcut în com. Bogdana de D-l Dr. Simionescu în ziua de 19 Oct. 1903. D-sa a venit atunci aici împreună cu D-l Teohari Antonescu, profesor de Arheologie la aceeași universitate, și cu D-l D. Cădere, profesor de Fisico-Chimice la liceul din Bârlad.

Năruitura sau alunecarea la vale a coastei de răsărit a Taberii, de care ne vorbește aici și d-l Simionescu, eu cred că a fost anterioară sec. 16. Mă sprijin în privința aceasta mai întâi pe tradițiunea care ne spune că un șipot, de pe această coastă, a fost făcut de baba *Gâdeasa* și apoi s'a săpat acolo o fântână și s'a petruit de baba *Draga*, care probabilcă a trăit, dupăcum am văzut mai sus, între anii 1560—1630 ; de asemenea și pe cealaltă tradițiune că un șipot, tot de pe această coastă surpată a Taberii, a fost făcut de Verdeș, care, iarăș dupăcum am văzut, trebuie să fi trăit între anii 1560—1640.

CAPITULUL II.

Anticitățile găsite în com. Bogdana

Localitatea com. Bogdana aflându-se situată, dupăcum am văzut, pe mai multe dealuri și la înfundăturile atâtor văi pline de izvoare și de îmbelșugate pârae, — încă din timpuri foarte vechi au atras privirile omului și l'a îndemnat să se așeze aici, pentru a viețui mai în tihnă și mai la adăpost de asprimea naturei, de vrajmașia semenilor săi și de ferocitatea animalilor sălbatice.

Timpurile acele fiind atât de depărtate și în curgerea vremei ne interesându-se nimene de a păstră lucrurile ce se vor fi putut găsi în pământ, ba chiar aruncând sau distrugând ceea ce au găsit, — se înțelege dela sine că n'au putut să ajungă până la noi multe indicii de așezări omenești pe aceste locuri. Totuși nu mă leg că

nu se vor fi mai găsind în pământul acestei comune încă multe lucruri vrednice de studiet; timpul însă care multe face și desface le va dà la iveală și pe acele,—pentru a se complectà astfel atuncea aceste modeste începuturi.

Pe lângă anticitățile preistorice s'au mai aflat în com. Bogdana foarte multe arme de fier, cum și mai mulți pintini,—mărturii sigure de sângeroase evenimente ce s'au petrecut aici, mai ales dela epoca descălecării în coace. Până acum deci s'au găsit pe teritoriul acestei comune: *obiecte de peatră, de bronz și de fier*, din care posed pe cele ce urmează.

Obiectele de peatră, constau din 3 topoare de dimensiuni deosebite, dupăcum se văd în tabela II, fig. A, B, C. *Toporul*, fig. A, mi s'a dat de părintele Iconom G. Ciorescu, paroch în Bogdana; a fost găsit în primavara anului 1903 pe coasta de apus a dealului Taberii, la poeana Zahariei pe ogorul bătrânului Ilie Cioară,—din sus de Potică. *Toporul*, fig. B, mi s'a dat încă din anul 1888, de răposatul shimonah Teodot Crețu, din Simișoara,—spunându-mi că îl are dela Hondru, care l'a găsit în Bogdana, fără a-i indicà anume locul. *Toporul*, fig. C, a fost găsit de dascalul Const. Armeni în anul 1884 pe coasta de răsărit a dealului Taberii, lângă cărarea ce trece pe lângă râpa Sâtariului la vale.

Obiectele de bronz, constau dintr'un *toporaș*, fig. D (tabela I), *un vârf de săgeată*, (fig. a) și o *sibulă*, fig. b (arătate aici în text). *Toporașul* (fig. D), s'a găsit de către săteanul Iacob Rotaru, din

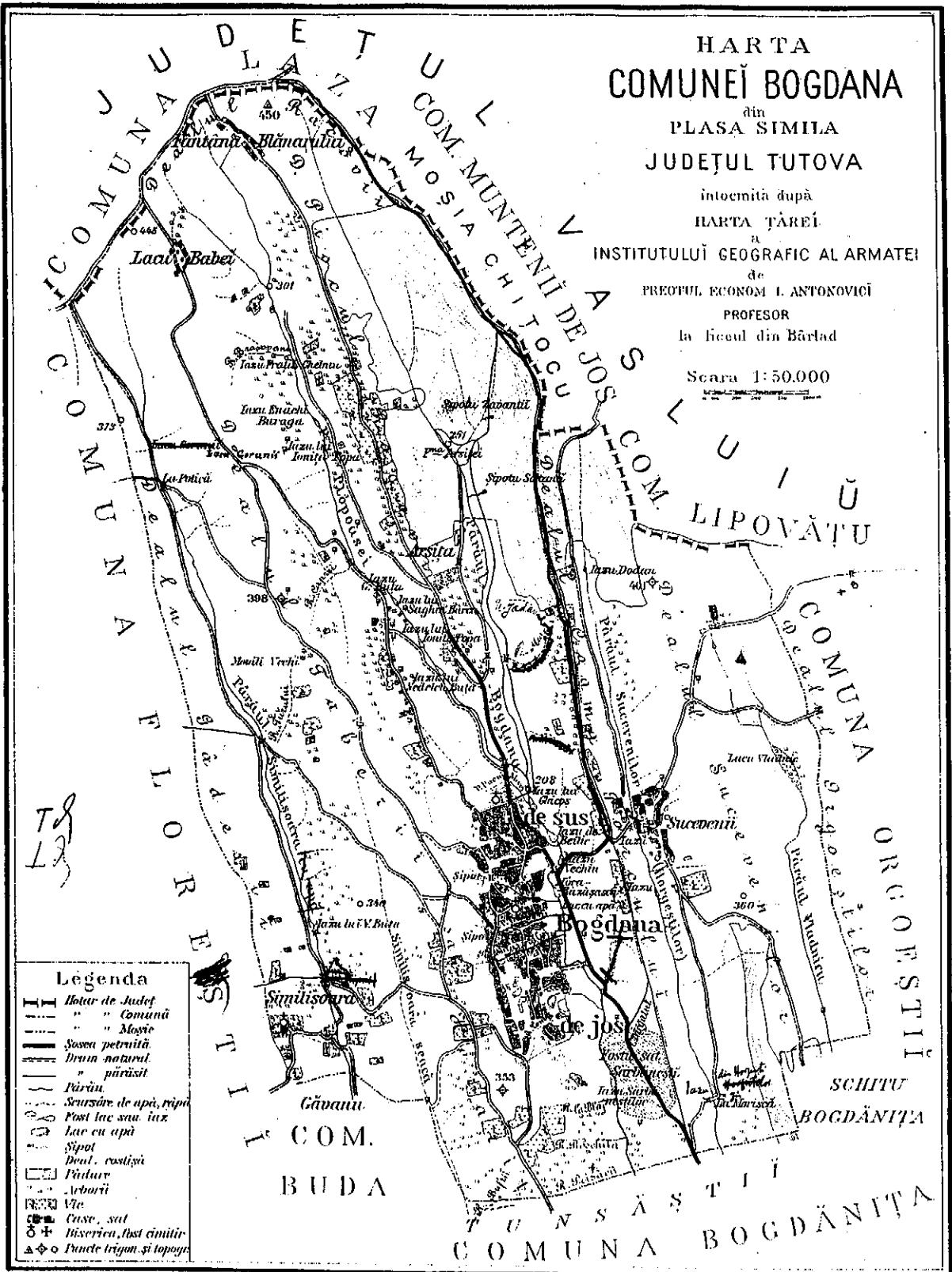
la ar
Com
Tiner
Ivan
Opal
ven
Alin
40 de

HARTA COMUNEI BOGDANA

din
PLASA SIMILIA
JUDEȚUL TUTOVA

intocmită după
HARTA ȚĂREI
a
INSTITUTULUI GEOGRAFIC AL ARMATEI
de
PROF. ECONOM I. ANTONOVICI
PROFESOR
la fiicul din Bârlad

Scara 1:50.000

TR
L2

- Legenda**
- Hotăr. de Județ
 - " " Comună
 - " " Moșie
 - Sosea petruită
 - Drum natural
 - " părăsit
 - Pârâu
 - Scursură de apă, râpă
 - Post lac sau iaz
 - Lac cu apă
 - Sîpote
 - Deal. castigă
 - Pădură
 - Arbori
 - Vîe
 - Case, sat
 - Biserică, fost cîmîtir
 - Δ ◊ Puncte trigon. și topogr.

I
A13
+ J2

pe. Napjoni, pe. kék. Tékony, pe. sárga. Tékony

pe. sz. Napjoni, pe. kék. Tékony

pe. kék. Tékony, pe. sárga. Tékony

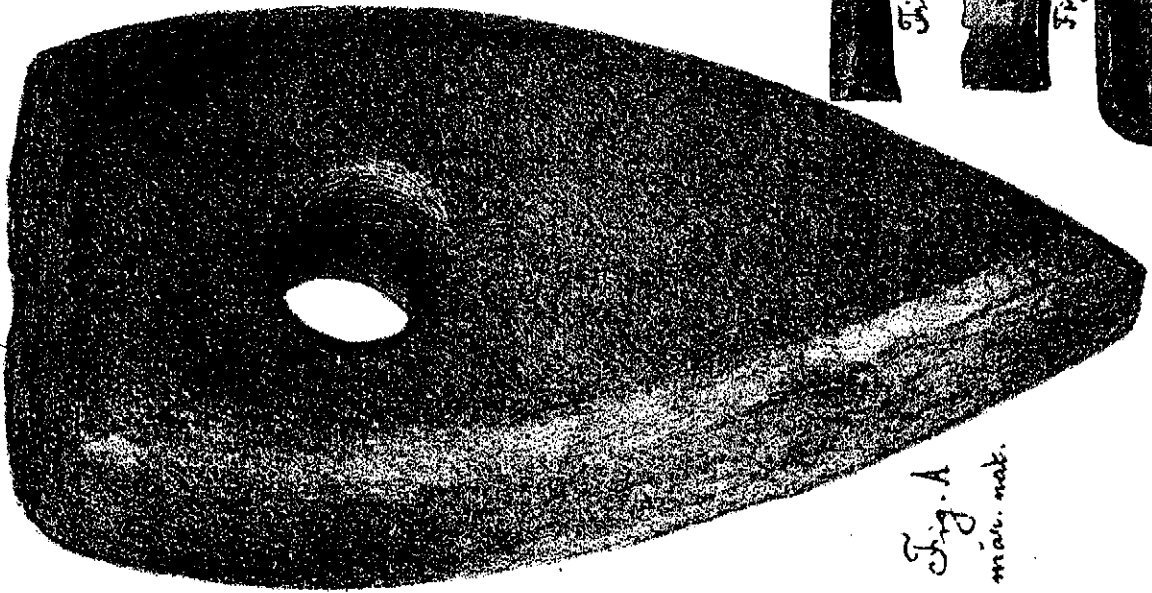

Fig. A
már. nat.

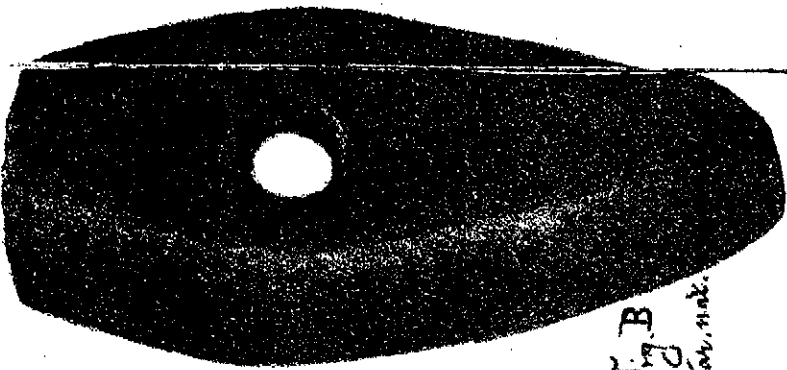

Fig. B
már. nat.

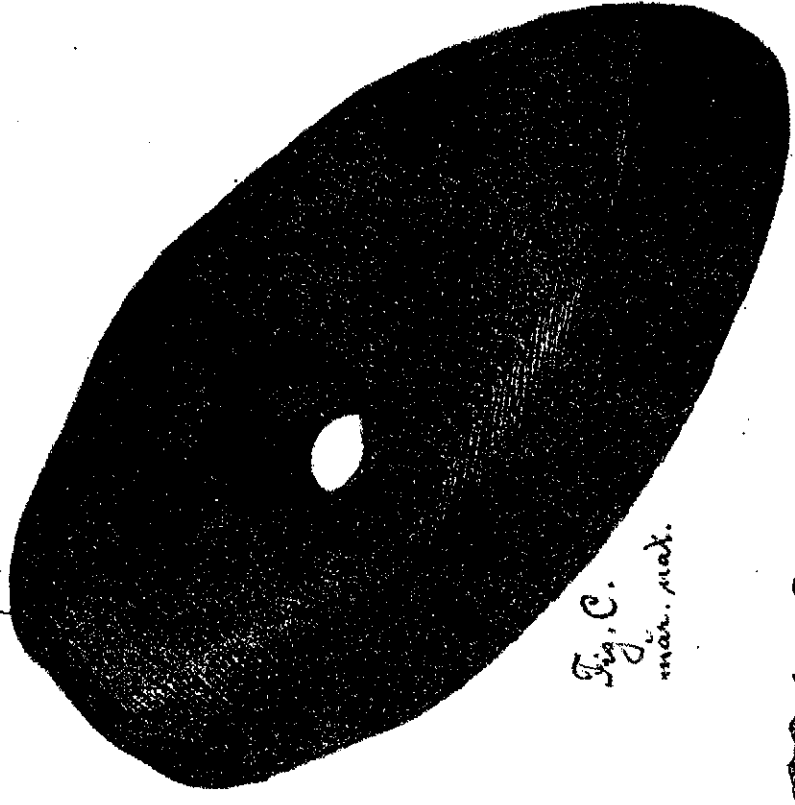

Fig. C.
már. nat.

Fig. 11

Fig. 12

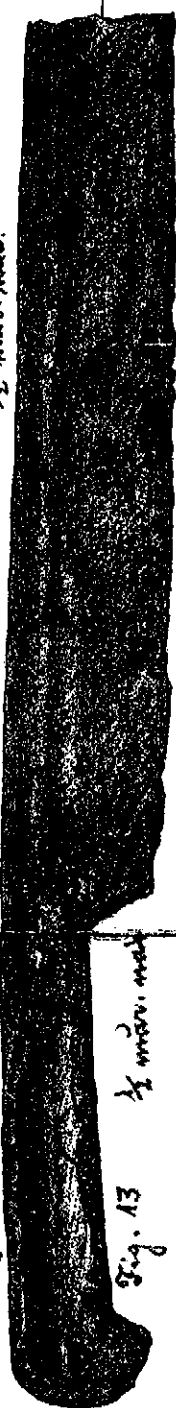

Fig. 13
1/2 már. nat.

pe. kék. Tékony

pe. sárga. Tékony

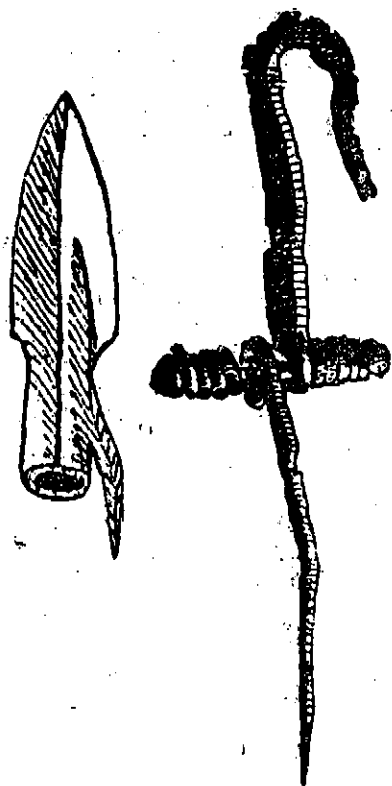
pe. kék. Tékony

1/2 máme naturalis.

1/2 már. nat.

Al. Kiranony

Suceveni în anul 1885, pe coasta de apus a dealului Sucevenilor, lângă marginea drumului ce merge spre Lipovăț. *Vârful de săgeată*, fig. a, arătat în mărime naturală, mi s'a dat de către d-l Decebal Pavelescu, fiul d-lui Ilie Pavelescu, proprietar în Bogdana. A fost găsit în vara anului 1902, cu prilejul săpării unei groape în păduricea pe care o are d-l Pavelescu pe coasta de răsărit a dealului Gădesii, și are forma ca și vârful de săgeată arătat de d-l Tocilescu pe tabela C, No. 9, din *Dacia înainte de Romani* (București, 1880). *Fibula* (agrafa), obiect

a.

b.

de podobă, fig. b, arătată aici în mărime naturală, este găsită în anul 1900 pe coasta de apus a dealului Coama Poreului, acolo unde a fost satul Șarbăneștii. O fibulă tot cam în felul acestia, însă mai elegantă, este arătată de d-l Tocilescu în amintitul op, la No. 71 pag. 485.

Obiectele de fier. Cu disființarea pădurilor de pe teritoriul com. Bogdana și cu aratul pământului pe acolo, mai ales de pe la anul 1840

înceace, s'au găsit și se găsesc în pământ aproape în toate părțile o mulțime de arme de fier, de obicei la o adâncime ca de 30 c. m. Ne punându-se nici un preț pe ele, au fost aruncate sau sfărâmate, fiind mai cu samă în mare parte mâncate de rugină. Armele de fier pe care am izbutit a le adună,

La J
vut. f
multe
oromoni
est. ant.
sul lui

sunt arătate pe tabelele I și II. Asupra lor având trebuință de părerea unui specialist, am și dobândit-o dela d-l arheolog Eduard Fischer, din Bucovina, prin d-l arhitect Vladimir Mironescu, din Iași. Iată ce zice d-l Fischer: „Relativ la planșele (adică tab. I și II) cari conțin arme vechi găsite, le țin pe acele de sub fig. 4, fig. 6 și fig. 12, ca absolut Moldovenesti, toate din secolul al XV sau începutul sec. al XVI, va să zică din timpul lui Ștefan cel Mare; celelalte ca: fig. 5, fig. 7, fig. 11 și fig. 13, sunt arme Turcești, din aceleași secole“ (Scrisoarea din 8 Octombrie 1903).

Pe temeiul acestei opinii voi vorbi și eu de aceste arme, împărțindu-le în: Moldovenesti, Turcești și de proveniență ne constatată.

Arme Moldovenesti. *O sabie mică*, dreaptă, cu două tăiușuri, arătată sub fig. 12 (tab. II), în mărime $\frac{1}{2}$ naturală. Are lungimea de 39 c. m. 5 m. m. (mânerul de 9 c. m. și tăiușul 30 c. m. 5 m. m.), cu vârful (ca de 1 c. m.) mâncat de rugină și rupt, din cauza vechimei; plăselele au fost fixate la mâner prin 2 cue. S'a găsit la arat în Aprilie 1903, pe coasta de răsărit a dealului Gâdesii, mai la vale de biserica din Similișoara, pe muchea rădicăturii de pământ de pe ogorul meu, pe care ogor îl am acolo ca moștenire dela părinți. O săbioară de acestea îmi aduc aminte că am văzut și eu la arat, în 1870, tot pe coasta de răsărit a dealului Gâdesii, cu aproape $\frac{1}{2}$ kilometru mai spre sud de unde a fost găsită aceasta de acum. *Sulița* fig. 6. (tabela I), găsită la arat pe dealul Taberii deasupra izvorului Var-

niței, în anul 1885, de d. V. Tufă, din Bogdana. Deși foarte ruginită, e însă bine conservată. Are lungimea de 13 c. m. 2 m. m., pe când diametrul gaurei, unde a fost fixată coada de lemn printr'un cuiu de fier, este de 2 c. m. *Săgeata* fig. 4 (tab. I), găsită în 1882 de Iacob Rotaru, din Suceveni, pe coastă de apus a dealului Sucevenilor, aproape de drumul ce se sue la deal și merge spre Lipovăț. Are lungimea de 9 c. m. 2 m. m. și este foarte ruginită.

Arme Turcești. *Sabia* (bucata de sabie) fig. 13 (tab. II), de formă dreaptă, reprezentată numai $\frac{1}{2}$ mărimea naturală. A fost găsită în an. 1900, de către niște oameni, la arat, pe podișul dealului Sucevenilor, moșia d-lui Nicu Harisiadi, la capătul de nord al podețului, ce este făcut d'asupra unei mici adâncături de pământ, provenită din scurgeri de apă (din omăt și ploi), ce dau mai departe în valea Orgoștilor, și care podeț este aproape de linia dispărțitoare dintre com. Bogdana și com. Lipovăț. Sabia aceasta a fost găsită întreagă de acii oameni; dânșii însă, socotind că ea este de un oțel bun, și-au pus în gând ca s'o strice pentru a-și oțeli niște securi, și numai după ce i-au rupt vârful au văzut că nu se mai poate face aproape nimic din ea. D-l Harisiadi, imformat de găsirea acestei săbii, au luat'o dela oameni în schimbul unui bacșiș. În anul următor 1901, mergând eu la Suceveni și d-lui, știind că mă ocup cu adunarea de asemenea prețioase lucruri din comună, a binevoit ca să mi-o dăruiască. Lungimea bucății aceștia de sabie este de 41

c. m. (26 c. m. tăiușul și 15 c. m. munerul), lățimea tăiușului fiind de 4 c. m. 6 m. m. și a munerului de 3 c. m. Sabia această,—când a fost întreagă, trebuie să fi fost lungă de 70—80 c. m. *Lancea* fig. 11 (tab. II), cu două tăiușuri, reprezentată în mărime naturală, e foarte mâncaută de rugină. Are lungimea de 40 c. m., cu vârful îndoit, ca 4 m. m., probabil de atunci de când ea a fost întrebuințată; diametrul gaurei în care i-a stat fixată coada este de 12 m. m. A fost găsită pe coasta de apus a dealului Coama Porcului, acolo unde a fost vechiul sat Șărbăneștii. *Săgeata* fig. 5 (tab. I), reprezentată în mărime naturală, are lungimea de 7 c. m. și vârful puțin îndoit. S'a găsit în an. 1885, de către d. V. Tufă pe podișul dealului Taberii, ramificațiunea de apus, deasupra izvorului Varniții, fiind foarte bine conservată. *Săgeata* fig. 7 (tab. I), reprezentată în mărime naturală, lungă de 8 c. m., găsită de Ilie Ciocan, din Similișoara, în 1873, pe coasta de răsărit a dealului Gâdesii, la o distanță cam de 300 metri spre nord dela biserica de acolo, față în față cu punctul dela răsărit, de deasupra Varniței, dealul Taberii, unde a fost găsită precedentă săgeată (fig. 5).

Arme de proveniență ne constatată. Intre aceste se cuprind armele de sub fig. 1, 2, 3, 8, 9 și 10, arătate pe tabela I, toate în mărime naturală. După aspectul lor sunt tot așa de vechi și ruginite, ca și toate cele de mai sus. *Săgețile* fig. 1 și 3, sunt găsite pe coasta de apus a Coamei Porcului, pe unde a fost vechiul sat Șărbăneștii,

pe când *săgeata*, fig. 2,—pe coasta de apus a dealului Taberii, cu vre-o 100 metri spre sud dela izvorul Varniții. Câte-trele aceste săgeți se deosebesc de celelalte prin forma, cum și prin chipul de a li se fixa vârguțele necesare pentru punerea lor în arc : așa, pe când săgețile de mai sus, zise Moldovenesti și Turcești, au la coadă câte o gaură în care se punea vârguța, aceste de aici au cozile ascuțite, care, după ce erau înroșite în foc, se introduceau în capătul vârguților. Felul acestor săgeți ni arată că au fost făcute de niște ferari proști sau poate în mare grabă pe când se urmărea războiul. *Sulița* fig. 8 (tabela I), găsită de Gavri-lă Strățulă acum 40 ani, pe când dânsul își pune-a via pe coasta dealului Gâdesii, în depărtare cam cu o sută de metri spre nord de unde s'a găsit săgeata fig. 7 (tab. I). *Sulița* fig. 9 (tab. I), găsită de Ion C. Sătariu în Martie 1903, la o adâncime ca de 30 c. m., pe coasta de apus a dealului Taberii „la fântânele“, mai la vale ceva de via lui Ioniță Popa, cu prilejul scoaterii unei rădăcini din râdiul pe care l'a tăiet pentru ași face pământ arabil. Se cunoștea în pământ și o dungă rotundă, în lungime ca de 1 metru, unde se vede că a stat coada suliței. *Toporașul de războiu* fig. 10 (tab. I), găsit în an. 1900 de T. Moroșanu, din Bogdana, pe dealul Taberii, aproape de râpa Caprei. Este ascuțit la ambele capete. Gaura cea mai mare dela mijlocul toporașului ni arată că acolo i se punia coadă, iar cea mică,—că de aici se lega cu ceva de coadă spre a pute fi cât mai bine înțepenit.

români și slavi, să fi trăit aici împreună și cu Tatarii, sub a căror dominațiune s'au aflat înainte de acel descălecat. Altfel nu ne putem explica cum s'au putut conserva numele topice de origine slavă, și chiar tradițiunile despre Tatarii cari au locuit în acele vremi în Bogdana.

Dela veacul al 15 și până astăzi, unele din satele, ce erau atunci, pe aici, cu timpul s'au disființat, iar altele din nou s'au întemeet. Despre toate aceste grupări de locuințe sau sate voi vorbi în cele următoare, în ordinea probabilă a vechimei lor.

Satul Zvâșteleștii, numit astăzi Bogdana, — și-a luat numele dela familia Zvâștală, dupăcum se vede din uricul Marelui Ștefan din an. 1468 (II, 6), prin care se întărește împărțala de sate ce s'a făcut între pan Toader Zvâștală și cele trei surori ale lui, Stana, Marina și Marușca, — învoindu-se între ei, ca cel întâi să iee satul Zvâșteleștii, unde îi este casa, iar cele de al doile — satul Șărbăneștii, — ambele pe pârăul Bogdana, — cu indicarea hotarelor „pe unde din veci au umblat“.

Satul Zvâșteleștii [Vișteleștii, Viștelenii], locuit și stăpânit de urmașii lui Toadir Zvâștală, a purtat această singură numire numai până în a doua jumătate a seculului al 17. De atunci (anul 1671), a început ca numele satului de Zvâștelești să se înlocuiască încet-încet cu acel de *Bogdana* (CCVII, pag. 345 și 346, în notă jos), împrumutat dela pârăul cu asemenea nume. Lupta încinsă între aceste două numiri s'a continuat mai bine de 100 ani, adică până prin a doua jumătate a seculului al

18, de când numele vechiu al satului dispare cu totul și se înlocuește definitiv cu Bogdana. Numirea de Zvâștelești (Viștelești) însă a rămas, de atunci și până astăzi, alipită numai de trupul de moșie, — cuprins între hotarul Negrileștii, dealul Racovii, dealul Gădesii și dealul Coama Porcului.

Schimbarea numelui de Zvâștelești în Bogdana s'a întâmplat, cred, din următoarele cauze. Mai întâi din deasa întrebuințare a numelui Bogdana în documentele satului, în care ori de câte ori îi vorba de Zvâștelești, în totdeauna i se arată și situațiunea: *care este la Bogdana, pe Bogdana, pe valea Bogdăniei, pe apa Bogdăniei*. Apoi cu disființarea satului vecin, Șărbăneștii, prin întâea jum. a sec. 18, după cum vom vedea mai departe, răzășii, cari vor fi mai fost acolo, mutându-se în satul Viștelești, cu ai cărui locuitori erau în relațiuni și chiar în înrudiri, — aceasta încă trebuie să fi contribuit ca locuitorii să-și adopte cu încetul pentru satul lor numele de Bogdana, rămânând ca cu cele vechi, Viștelești și Șărbănești, — să-și numiască numai trupurile de moșie, ce erau alăturate. Și aceasta s'a putut întâmpla cu atâta mai vârtos că locuitorii din satele megieșe și încă mai mult din cele îndepărtate tot îi numiau delaolaltă *Bogdanași, oameni de Bogdana, de pe Bogdana*; iar acum făcându-se din două sate, ce erau pe pârăul Bogdana, numai unul singur, cu atâta mai ușor îi numiră la un loc *Bogdănași* și satul lor Bogdana. Iată deci în ce chip numele satului de Zvâștelești, de altă-dată, a ajuns să se schimbe în Bogdana.

Încă de prin veacul al 16 (V, 12) și mai ales

de prin al 17, cu prilejul unor vânzări de pământ, se vede în actele respective zicându-se: „din jumătate de sat de Vâșteleștii din parte din sus“ (XII, 22) și „partea lui de moșie din jumătate de satul Vâșteleștii, parte din jos“ (XIII, 23). De aici a rezultat apoi, în decursul timpului, și împărțirea satului în: *Vișteleștii de sus* și *Vișteleștii de jos*; iar în veacul al 19 în: *Bogdana de sus* și *Bogdana de jos* [LXX, 111 și nota pag. 113]. Impărțirea aceasta însă nu se întindea la întreaga moșie Vișteleștii,—ci numai la oât ține siliștea satului, înțelegându-se prin *Bogdana de jos*, partea despre sud a satului până la râpa lui Verdeș, iar prin *Bogdana de sus*, partea despre nord a satului, dela râpa lui Verdeș până la biserica Sfinților Trei-Ierarhi.

De pe la anul 1860 începând a se face case mai în spre nord dela biserica Sf. Trei-Ierarhi, adică dincolo de hliza boerească, pe acolo pe unde în acea vreme erau mulți frasini,—grupa aceea de case s'a numit *satul nou* și *satul dela frasini*; unii însă l'a poreclit *satul pomenilor*, pentru că mulți din cei așezați aici își căpătaseră locurile de case ca daruri *la botez*, dela nașii lor răzăși, iar alții și le dobândiseră de pe la diferiți răzăși *la masa cea mare*, când s'au însurat.

Partea cea mai veche a satului este *Bogdana de jos*, și anume partea dintre râpa Sătariului și râpa Gâdesii.—unde, duple toată probabilitatea, a fost vatra veche a Visteleștilor, și unde este și un loc numit „tupțirim“—despre care voiu vorbi mai de parte la locul cuvenit.

Satul Șărbăneștii (dispărut), a fost pe coasta

de apus a dealului Coama Porcului. Nu se știe când s'a înființat și nici dela cine și-a luat numele. După tradiție— „*Acest sat a fost în vreme târg Tătărăsc. Că Tatarii, cari locuiau acest târg, mergeau de prădau în Ardeal și că un ficior al unei Crăese de acolo a venit pe aici cu mă-sa și a gonit pe Tatarii peste Prut. Că i-au biruit răsturnând copaci peste ei în multe părți. Ba într'un munte au perit deodată un mare număr dintr'înșii prin răsturnarea unor brazi tăieți*“. O altă tradiție zice că „*aproape de lacul Gorunii (pe dealul Taberii) Tatarii au avut când-va o arie de aramă*“. Pe lângă aceste, mai adaog că pe coasta de apus a dealului Coama Porcului se cunoaște și acum urmele unui drumușor, care apucă din drumul cel mare ce eră altă dată pe muchea acelu deal și mergea la vale pieziș pe coasta lui, distanță ca 200 metri, spre locul unde a fost satul Șărbăneștii,—pe care drumușor sătenii îl numesc și astăzi „*calea târgului*“—tot pentru cuvântul că acolo a fost când-va un târg Tătărăsc.

Cea mai veche dovadă scrisă despre existența acestui sat este tot uricul dela Marele Ștefan, din 1468 [II, 7], cum am văzut și pentru Zviștelești, din care se vede că Șărbăneștii, la împărțala dintre frați, au venit în partea celor 3 surori ale lui pan Toadir Zvâștală, Stana, Marina și Marușca.

Satul Șărbăneștii, locuit și stăpânit de urmașii acestor trei surori (II, 8), a trăit, dupăcum se constată din doc. respective, numai până prin primele decenii ale sec. al 18, de când a dispărut. Cele din urmă acte în care Șărbăneștii se numesc *sat* sunt două zapise din 1715 [XXXV și XXXVI, 50-53].

este dăruit slugilor sale, Sima Tunsul, Baloș Horgescul, Ștefan Tunsul și Ioan Horgescul, pentru slujba cea cu dreptate și credință ce i-au făcut. Tot prin acel uric li se întărește și cumpărătura satului sau moșiei Tunsăștii, ce eră în hotar cu Horgeștii.

Satul Horgeștii, locuit și stăpânit de urmașii bătrânilor amintiți, a existat până pe la anul 1650. Iată de unde deducem. Intr'un act de întăritură dela Vasile Vodă Lupul, din 1636 (CCV, 342), Horgeștii sunt numiți *sat*, — pe când în cel din 1662 (CCIX, 348), dela Eustratie Dabija Vodă, cum și în toate actele de atunci și până astăzi, sunt considerați numai ca simplu *hotar* sau *moșie*. Moșia aceasta se întindea între dealul Orgoștii, dealul Gădesii și între trupurile de moșie Șărbăneștii și Tunsăștii. Din trupul Horgeștilor s'au format cu timpul 3 trupuri de mașie: *Băloșeștii*, numit așa dela Baloș Horgescul (I, 3), și care trup de moșie se află în partea despre Tunsăști; *Impușita*, numit așa dela o mlaștină puturoasă, ce este pe șesul Bogdăniei, aproape de moșia Tunsăștilor, și prin care se înțelege o blană de moșie, cuprinsă între trupurile de moșie Băloșești și Horgești și între dealul Coama Porcului și dealul Tabirii; *Botășeștii*, numit așa dela Ioan Botăș, care trăia în Șărbănești pe la an. 1582 (VI, 14). O blană de moșie numită Botășeștii este de asemenea și în trupul de moșie Șărbăneștii.

Botășeștii n'au fost nici odată sat, ci numai un simplu trup de moșie, cuprins între moșiile Șărbăneștii și Horgeștii, și între drumul de pe valea Bogdăniei și dealul Taberii.

Satul Sucevenii (unii din săteni pronunță *Ciu-cevenii*), se află situat pe coasta de apus a dealului Sucevenilor. Numele îl are, dupăcum spun bătrânii, dela primii locuitori cari au venit de pe la Suceava și s'au așezat aici [Lucrarea mea, *Geogr. com. Bogd.*, citată]. Că așa trebuie să fie ne putem convinge și din numili de familii, *Sucevan și Mereuță*, —pe care le aveau 2 locuitori din acest sat pe la finele secul. al 16,—dupăcum vom vedè îndată. Familia Merăuță sau Mirăuță a fost altă dată atât de numeroasă în orașul Suceava că dela ea și-a luat numele acolo și o mahală întreagă „Mahalaua Mirăuților“ [*Candela*, foaië biser. liter., Cernăuți, 1892, pag. 537].

Nu știm când s'a înființat satul Sucevenii; putem totuși afirmă că el există în a doua jumătate a secul. al 16,—pentrucă în zăpisiul din an. 1582, prin care Vlașin a cumpărat niște părți de pământ din Viștelești și Horgești, se arată ca martori și: „Bumbară și Vasile și Ioniță de Suceveni și Sucevan deacolo și Toadir Bechi otam...“ [VI, 13]; de asemenea și la facerea unui alt zăpis, din an. 1594, prin care Constantin Sătariul a cumpărat niște porțiuni de pământ din Viștelești [Bogdana], a fost ca martur și „Mereuță din Suceveni“ [VII, 16].

Sucevenii nu numai că au existat ca *sat* în a doua jumătate a sec. al 16,—dar locuitorii erau în acel timp și *răzăși*,—dupăcum se poate vedè din actele de vânzări, pe care le fac unii din ei în secul al 17 [1636 și 1684] și prin care se arată că dâșii își vând părțile de pământ ce le aveau dela părinți [X, 19 și XXVIII, 41]. Că în seculul al 17

pe când în hotarnica din 1741 [XLIII, 64] sunt considerați numai ca simplu *hotar* sau trup de moșie. Disființarea satului s'a întâmplat deci între anii 1715—1741. Asupra acestei disființări sunt două tradițiuni: întâia spune că „*Șărbăneștii au dispărut fiind pradat și ars de Tătari*“; iar a doua susține că „*întâmplându-se pe aici o ciumă, au perit foarte mulți oameni, între cari mai ales cei din Șărbănești s'au stâns aproape cu totul, strămutându-se acii cari au mai rămas peste pârâu în satul Bogdana [Viștelești]*“. Ambele pot fi adevărate, pentru că între anii 1715—1741 Tătarii au năvălit și au pradat Moldova de multe ori; apoi, între cele lalte multe nevoi venite asupra acestei țări, în acea vreme, a fost în vara anului $\frac{7227}{1719}$ (N. Costin, Letop. Mold., II, p. 359) și o *ciumă* groaznică, care a ținut 6 luni (Amiras, Letop. II. pag. 136). Despre ciuma din 1719 ni vorbește și o însemnare făcută de ctitorul Ștefan Popescu într'un triod slavon, manuscript, ce se găsește în biserica fostului schit Părveștii, din plasa Simila, jud. Tutova. Iată ce ne spune: „*Să se știe de când a fost foamete aici în țara Moldovii, și printralte țări, veleat $\frac{7226}{1718}$. Iar la anul (adecă în anul următor 1719) a fost belșug mare în toate. Și au murit oamini de ciumă foarte rău prin toate târgurile și prin sate. In zilele blagocistivului Domn Ioan Mihaiu Racoviț Vœvod tretago gospodsva*“. Satul Șărbăneștii, fiind lângă drumul cel mare de pe Coama Porcului, s'a putut molipsi mai ușor decât Bogdana. Din această pricină se vede că a suferit atât de mult numai acel sat.

Urme de biserică la Șărbănești nu sunt și

nici tradițiunea nu ne spune nimic în privința aceasta: desigur că locuitorii mergeau la biserica din Viștelești (Bogdana).

Până pe la an. 1852, locul unde a fost vatra satului Șărbănești era acoperit cu niște spini mari și deși. De atunci însă oamenii începând ca să taie spini și să are pământul pe acolo au găsit multe arme de fier, mai ales săgeți și sulii, din care numai câte-va sau păstrat, acele ce sunt arătate pe tabela I și II, fig. 1, 3, 11, cum și o fibulă de bronz fig. 4 (în text). Tot pe acolo s'au găsit o pereche de râșnițe și multe hârburi de oale așa de groase cum sunt cele de chiupuri,—încât se mirau oamenii zicând: „cum oare se va fi putut ferbe în ele?“. De asemenea s'au găsit și multe monede vechi, din care nu s'au păstrat nici una.

Sub numele de Șărbănești se înțelege astăzi numai trupul de moșie ce este între hotarele Horgeștilor și Negrileștilor. și între dealurile Coama Porcului și al Gâdesii.

Satul Horgeștii (dispărut), a fost situat pe pârăul Sucevenilor,—mai spre sud de unde se află astăzi satul Sucevenii, cam cu 2 kilometri. Și-a luat numele dela familia Horgească, care a trăit acolo și l'a avut în stăpânire, după vechiul hotar pe unde din veci a umblat. Nu se știe însă când s'a înființat. Cel mai vechiu document, în care se vorbește de Horgești, este uricul dela Alexandrel Vodă, din an. 1453 Iunie 2 (I, 3), prin care uric satul Horgeștii de pe pârăul Bogdana¹⁾

1). Satul Horgeștii este arătat în acest uric pe pârăul Bogdana, și aceasta din pricină poate că acest pârău fiind mai mare și cu mult mai lung (25 Kilometri) decât pârăul Sucevenilor sau Horgeștilor (8 Kilometri), a putut fi mult mai curând și mai bine cunoscut spre a fi astfel amintit în uricul din 1453.

erau răzăși în Suceveni, ba încă mulți, ne putem încredința de acolo că pe la anul 1607 a fost nevoie să se facă o împărțală între dânșii [OXXXIX, 221], și care împărțală, de sigur pe bătrâni sau trupuri de moșie, făcută în urma unor reciproce pâri sau jăluri ce acei răzăși au adresat lui Vodă, pare a fi regulat așezările lor din sat cu livezi de pomi și grădini, cum și folosința de țarină [an. 1636, X, 19]. Nu putem ști însă când și în ce chip au devenit Sucevenii răzăși, pentru că ne lipsesc documentele necesare, anterioare secolului al 17, lucru ce se poate vedea și din cele 2 liste de documente privitoare pe moșia Sucevenilor, una întocmită în an. 1794 [LXXXIII, 135] și cealaltă în an. 1833 [CLXXIII, 276]. Și poate unei astfel de pricini se va fi datorând și faptul că Bogdănașii au încercat în anul 1817, cu ajutorul unei așa zise hotarnic^{ce} vechi din an. 1571 [cuprinsă întreaga în notele de sub doc. XXXVIII, p. 56—57], ca să pretindă și să susțină că Sucevenii fac parte din Viștelești, după cum hotarnicul Pascal Gane iată ce ne spune în această privință : „...și măcar că unii din răzășii de Viștelești, din care unii se împărțășesc din acea a cincea parte a Antoneștilor, după o scrisoare de copie, de pe un zăpis, din 7079 [1571], a unui Toadir Vișteală ce au fost Vornic de gloată de Bârlad, cu care ar putea zice că moșia Sucevenii ar fi fost tot de Viștelești, care la aceasta precum grăește acel zăpis și le încunjură împrejur, poate așa să fi fost pe atunci, iar după alte dovezi ce

au arătat Boleştii, adică o împărţală din $\frac{7115}{1607}$ 1) precum au venit această moşie Sucevenii în partea strămoşului lor Iorga Bole, în care împărţală arată şi pentru alte hotară“ [CXXXIX, p. 221]. După cum vedem încercarea Bogdăşilor de a considera ca Viştelească şi moşia Sucevenilor n'a izbutit. /na

Răzăşii din Suceveni, după cum spun bătrânii şi după cum reese chiar şi din documente, vânzându-şi din ce în ce pământurile, s'au împrăştiat şi satul s'a despopulat, aşă că la începutul sec. 19 puţini oameni mai rămăsese în el. Satul Sucevenii s'a reîntemeet după anul 1812, de către Ioan Arghiropol, rus de neam, care se făcuse proprietar a 1213 stânjini în Suceveni, prin căsătoria sa cu Catinca, fata căminarului Iordachi Miclescu, din Corlăteşti, în anul 1810 [CXVI, 184] şi care Arghiropol au adus pe moşia Sucevenii mai mulţi oameni cu familiile lor de peste Prut, cum sunt: Pruteanu, Căpşuneanu, şi alţii. Dânsul şi-a mai mărit apoi moşia prin mai multe silnice cumpărături dela o parte din răzăşii de Bogdana şi dela cei de Bogdăniţa, cari aveau părţi de moşie în Suceveni²⁾. Aceste cumpărături s'au continuat şi

1). N'am putut găsi acest act de împărţală, cu toată silinţa ce mi-am dat. Dacă l'aş fi găsit mi-ar fi fost de mare folos pentru complectarea cunoaşterii trecutului satului Sucevenilor.

2). Din pricină că Arghiropol făcuse mari datorii şi nu li plătise, i s'a vândut la mezat 883 stj., din moşia Sucevenii, în 6 Iunie 1841, pe care i-a luat sardarul Gavril Dodan (CCLXIX, 416). Acesta, venind la Suceveni, şi-a făcut o casă frumoasă pe coasta de răsărit a Coamei Porcului, plantând în dosul ei o vie şi o livadă, iar în faţa casei a făcut un iaz pe pârăul Sucevenilor. De aici a urmat că valea dela satul Sucevenilor spre nord, unde a fost casa acestui boeriu, să se zică şi *Valea lui Dodan*. Dânsul a trăit numai până în 1844 (Nota de pe pag. 429); iar moşia s'a vândut logofăţului Costache Conachi în 1848 sau 1850.

de proprietarii următori până la anul 1853, când a ajuns toată moșia Sucevenii proprietate mare și locuitorii clacași. Aceștia au fost apoi împroprietăriți în urma legii din 1864.

Sucevenii n'au avut biserica lor proprie; dânsii au mers desigur la biserica din Bogdana-de-jos și apoi, dela anul 1830,—și la cea din Bogdana-de-sus. Între anii 1825—1827 s'a început a se zidi și la dânsii o biserică în numele Sfintei Treime, de către boerul Ioan Arghiropol, la marginea de meazi-zi a satului, și anume între casa și via acestui proprietar. Locul, pentru începerea lucrărilor, s'a sfințit de preotul Ștefan Bole din Bogdana; lucrarea aceasta însă a fost părăsită, rămânându-i temelie de piatră până la anul 1884, când proprietarul respectiv și-a făcut cu ea un beciu și și-a petruit fântâna din ogradă¹⁾. În nădejdea facerii acelei biserici, oamenii din Suceveni și-au îngropat acolo, între anii arătați, vre-o zece morți de ai lor. Ba și doi dascăli, Grigore Baltag și Vasile Balaur, își câpătaseră cărți de dascălie pe numele acelei biserici.

Satul Băloșeștii (dispărut), despre care hârțiile vechi spun că eră pe pârăul Bogdana, trebuie

1). Se spune că Iordachi Miclescu, făcându-și o biserică de zid frumoasă în ograda curților sale, la Corlătești, care se vede și astăzi pustie în mijlocul câmpului, a voit să strice biserica cea de lemn a răzășilor, spre a pute astfel da icoanele și catapetoazma, ginerelui său din Suceveni. Răzășii au simțit și s'au înțeles cu preotul Panainte Cucu, din Vlădești, și într'o sară, pe când acesta ținea de vorbă pe boer în casă, oamenii au stricat biserica, care eră de lemn durată și luând tot lemnul cu toate icoanele și odoarele din lăuntru, le-au strămutat în acea noapte la Vlădești pe moșia lui Jora, unde se află și astăzi. Poate din această pricină și parosnicul Ioan Arghiropol a încetat cu facerea bisericeii din Suceveni.

să-și fi luat numele dela Baloș Horgescul (I, 3),— dupăcum se exprimă și un hrisov domnesc cu No. 77, din 10 Iunie 1835, — privitor la judecata urmata între razășii de Baloșești și boerul Gh. Mogâlde, zicând: „care (trup de moșie, pentru că satul nu mai erà acum) de pe numele lui Baloș, strămoșul răzășilor, se numesc Baloșeștii“. De unde urmează că satul Baloșeștii își are începutul de prin veacul al 15 (an. 1453, I, 3); însă anume despre existența lui n'avem o dovadă scrisă decât din veacul următor, — anul 1594, când a luat parte ca martor la facerea unui zapis în Viștelești, și „Gheorghie din Baloșești“ (VIII, 16). Baloșeștii au existat ca *sat* până prin a doua jumătate a veacului al 18. Cel din urmă act în care se mai pomenesc ca *sat* este o carte de volnicie dela Grigorie Alexandru Ghica Voevod din an. 1764 (CCXXV, 369), de când apoi în toate hârțile, de după acea dată, se numesc numai *hotar* sau *trup de moșie*. Moșia Baloșeștii face parte din Horgești și se află situată între trupul Horgeștii și trupul Tunsăștii.

Cătunul Fântâna-Blanariului, situat în partea de nord a dealului Piscul-Racovii, — este întemeet pe la anul 1830 de Vasile Chicoș, pe blana de moșie ce o avea ca zestre dela socrul său, Căpitanul Vasile Bușilă. 1). Pentru întemeerea acestui

1). Căpitanul V. Bușilă, încă din anul 1793, cumărase cu sultan-mezat dela Vornicul Constantin Păladi, când acesta s'a dus în Rusia, — toate părțile de moșie ce le avea în Suceveni, Viștelești, Șarbănești, Negrilești, Horgești, Baloșești, etc. Tot atunci (1793 Martie 3), C. Palade a dăruit lui Bușilă 100 stânjini de moșie, din Tunsăști, — pentru credința cu care l'a servit pe dânsul și pe tată-său (dupăcum se vede într'un act scris și semnat de boer, și înțarit de consulațul Rusesc din Iași). — Și apoi, nu mai târziu, ci

cătun a adus oameni de pe Racova și din alte părți. Acest cătun și-a luat numele dela o fântână făcută acolo de Vasile Blănariu, din Bogdana, cam pela anul 1806; de unde și partea aceea de loc a fost și este numită de oameni „la fântâna Blănariului“²⁾. Vasile Chicoș a dat ca zestre această parte de moșie, ficei sale Catinca, — care a fost măritată mai întâi cu Ștefan Tuduri și apoi cu Simeon Bontăș; acest din urmă, intrând în înțelegere cu mănăstirea Floreștilor, cam pe la anul 1852, a schimbat-o cu o altă moșie.³⁾

La 1865, statul a împroprietărit pe locuitorii acestui cătun, dându-le porțiuni din pământul secularizat, pe care ei se aflau deja așezați.

chiar din acel an, a început și Bușilă să vândă acele moșii, una după alta, pe la neamurile răzășilor, dela cari erau deja de mult înstrăinate, — afară de partea de moșie din Suceveni, pe care a vândut-o Căminarului lordachi Miclescu. Din toate moșiile și-a rezervat însă numai pe cele 2 părți din trupul moșiei Viștelești dela Fântâna-Blănariului și din Bogdana, pe care le-a dat de zestre ficei sale Smaranda, la măritarea ei cu V. Chicoș. A mai avut un fișior, Enachi, și o fată Savastița, măritată cu Gheuca, căroră le-au dat zestre alte moșii.

2). Imprejurarea cu care s'a făcut această fântână după cum am auzit dela bătrâni, este următoarea: Venind o dată Vasile Blănariu dela Iași, și suindu-se la deal prin pădurea de pe dealul Racovei, i-a venit o sete foarte mare. Când a ajuns pe podișul acestui deal, și anume acolo de unde apucă drumul pe Piscul-Racovii și merge spre satul Bogdana, iată că zărește într-o scurmătură de porc sălbatic niște apă și plecându-se a băut. Din momentul acela s'a hotărât ca să facă acolo o fântână, ceea ce a și îndeplinit. Astăzi se află în mijlocul acestui cătun 2 fântâni, ce sunt apropiete una de alta, din cari cea despre mează-zi este a Blănariului.

Vasile Blănariu a avut de soție pe Aftinia, fiica lui Constantin Sătariul, după cum se vede din diată ce acesta face aproape de moarte, anul 1803 (Doc. CCL p. 394). Pe dânsul îl vedem semnând într'un zapis din 1809, cu propriul condeiu, ast-fel: *Vasile Blănar Căpitan* (doc. XCIX p. 165). De asemenea în 1820 se judecă cu poroșnicul pentru bătrânul Vlașin.

3). *Vasile Chicoș* a avut 2 fete: pe Catinca, măritată mai

Cătunul Similișoara,—și a luat numele dela pârăul Similișoara, ce trece pe lângă el, și care este o ramură a pârăului Simila, ce izvorăște din com. vecină. Floreștii. Acest cătun se află situat pe coasta de răsărit a dealului Gâdesii,—de unde Bogdănașii îi mai zic și cătunul din Dealul-Gâdesii.

Deși încă din anul 1810 a venit un răzăș din satul Bogdana, Pavel Darie, de și-a făcut o locuință mai din sus de izvorul Varniții,—totuși înființarea cătunului Similișoara nu se poate pune decât în anul 1845,—când s'a terminat și sfințit biserica de aici. Atuncea, adunându-se pe lângă această biserică câți-va călugări (CLXXX pag. 286; și notele pag. 291—292), au venit și câți-va răzăși, din Bogdana, de și-au făcut locuințe, mai la vale, pe porțiunile lor de pământ, și așa se înșghebă un cătun.

Mai înainte de anul 1845, pe aici erau păduri seculare,—și mai la vale de unde este biserica, în găvănașul pe unde se pogoară drumul la șes, se află un fag mare, în care își făcea cuib un cocostârc (barză) în fie-care an,—de unde băeții, din Bogdana, cari veniau cu vitele de le pășteau pe aici, îi dădură acelu loc numele de *Găvanul Cocostârcului*.

.....
intăi cu Ștefan Tuduri și apoi cu Simion Bontăș, căria i-a dat de zestre hliza dela Fântâna-Blanariului, și pe Cleopatra, măritată cu Ioan Șișman, — căria i-a dat hliza din Bogdana. O parte din moșia dela F. Blănariului a intrat, prin schimb, în proprietatea M-rei Floreștilor;—iar cea-l-altă parte, cu cea din Bogdana,—au fost date ca zestre de Ioan Șișman, fiului său Costachi. V. Chicoș a murit în 1840. Această moșie a trecut apoi prin vânzare la d-nii: V. Lepădatu, N. Angheluță și în fine la d-l Ilie Pavelescu, avocat în Brăila.

Des
utilizari
pentru cele 2

Cu numele de Similisoara se află un sat, pe locurile aceste, încă pe la anul 1571 [7079],—pentru-că într'un zapis de vânzare, făcut în Mânzați, semnează ca martur și *Toader Hotnogul ot Similisoara*¹⁾. Satul acesta, judecând după multele hârburi și obiecte de ale gospodăriei ce s'au găsit, n'a putut să fie decât mai spre sud de cătunul Găvanul,—cu 2-3 kilometri,—și anume la capătul ramificațiunei de apus a dealului Tabirii (pe moșia d-lui A. Suțu).

Cătunul Lacul-Babii,—este așezat pe podișul dealului Taberii,—mai spre apus ceva de cătunul Fântâna-Blănariului. Numele îl are dela un mic lac, ce se află în mijlocul lui, și care este format de ploi. Acest cătun s'a înființat în anul 1880,—cu însurăței aduși din Suceveni, cărora statul, încă din 1878, le dăduseră pământ, aici, din moșia Fântâna-Blănariului.

CAPITULUL IV

Populațiunea și starea socială.

Locuitorii satelor și cătunelor din cuprinsul com. Bogdana, încă din timpurile vechi, de când mai ales documentele ne vorbesc,—au fost români și răzăși. Pe lângă dânșii s'au alipit și alți oameni veniți de pe aiurea, cari, așezându-se pe moșiile băștinașilor, plăteau *dijmă*,—dupăcum se va vedea, când vom vorbi despre proprietatea fonciară.

Din adunarea tuturor numelor de răzăși,

1), Să nu fie oare aceeași persoană cu *Toader Viștială* (tânărul) *Vornicul de gloată* (XXXVIII, 57)?

401
- 4860
= 4014
= 8560
= 2024

Handwritten notes in the top left corner, including "trebuie sa fi perit" and "in cea mai mare parte".

trebuie sa fi perit, in cea mai mare parte, cum zice traditia, din cauza unei ciume, si satului, ramas aproape pustiu, i s'a dat si foc mai pe urma de catre Tatars; ceea ce am amintit in urma la locul cuvenit. In ce priveste inmultirea capilor de familie in a doua jumatate a veacului al 18 si mai ales in intai jumatate a celui al 19, — aceasta se datoreste venirii mai multor oameni de pe aiurea in acele rastimpuri si inradacinarii lor in Bogdana prin incusorii cu razasi locale. Satele cele mai populate, judecand dupa numarul razasilor din documente, cum si dupa intinderile mosiilor, au fost: Zvastelesii (Bogdana), Sarbaneştii si Sucevenii; celelalte au avut mai putini locuitori.

Daca satele din com. Bogdana au putut sa reziste si se infrunte atate grozavii venite asupra lor, ca si asupra intregii tari, din partea Tatarilor si a altor lifte, putandu-si pastra si docum. mosiilor pana astazi, aceasta se datoreste pe de o parte legaturii ce o aveau locuitorii de aici cu pamantul, prin razasie, iar pe de alta, pozitiunii celei tari a localitatiei, care i-a adapostit.

In satele, din com. Bogdana, dela veacul al 16—18 au fost: 1 paharnic (LXXVIII, p. 124), 1 medelnicer (LVII p. 87) 1 vornic de gloate de Barlad (XXXVIII, notele de pe pag. 50) si 1 aprod p. 63 (doc. XV p. 25). Dela anul 1744, si pana la 1800, se vorbeşte de 10 mazili si 2 ruptasi. Acesti din urma au fost scutiţi anume, in anul 1790, de Divanul Domnesc, de orice havalele, — pentru a fi de slujba casei boeroaicii Catrina Hermezoaea

Vertical handwritten notes on the left margin, including "fa pe rapt", "concordanta", "ca titlurile de sate", "1864", "1869", "1890", "La Bogdana".

2 ha de la

Handwritten scribbles and notes on the right margin, including "12.1".

Handwritten notes at the bottom of the page, including "Partea aceasta 2 foi, pentru..."

(LXXVI, p. 122). Iar dela anul 1800—1850, numărul celor privileghiați s'a înmulțit, ajungând, după cum și bătrânii ne spun, la : 60 *mazili*, 3 *rupte*, 9 *căpitani*, 4 *postelnicezi*, 1 *polcownik*, 1 *ispravnic copii* și 1 *copil de casă*.

Totodată „Se știe, cum ne spune P. S. Episcop Mechisedec, că în ierarhia Bisericească în aceste vremuri era și treapta ipodiaconilor. Abu cu această a fost... mare. O mulțime de locuitori (la noi în țară) spre a găsi scuteală legală (de la vobletele ce erau pe capul locuitorilor) se făceau *diaconi*. Ei nu aveau în biserică alt rol mai mare decât al ceteșilor și cântăreșilor dacă știau carte (Cronica Romanului, II, p. 91). Ipodiaconi de această ceștia au fost și în Bogdana vre-o trei,—cari se numeau însă în aște cu titlul de diacon,—și anume diaconu Ohirica Obreja (Sătariul), în 1766 (I, p. 89), diaconu Gheorghie (Buciumaș, XCI, 153) zăt Ilie, în 1772 (LXIII, p. 97) și diaconu Gheorghie Vlad în 1822 (OLIV p. 253).
nu 2m
(-1840) dâșii nu erau în adevăr diaconi, ci numai ipodiaconi, o știu din cele auzite dela bătrâni. De ce oare iscăliau ei cu titlul de diacon? Răspunsul ni-l dă P. S. Episcop Melhisedec, că zice: „...această treaptă (ipodiadon), deși prevăzută prin canoane în instituția ierarhiei bisericești, noi s'a deconsiderat până la ridicol: numele ipodiacon poporul l'a schimbat în epodiacon... aceea regulamentul organic a disființat cu totul din clerul bisericesc această tagmă disprețuită (Cron. Rom. II, p. 91). Tot așa am auzit și dela bătrâni. Afară de privileghiații arătați din ca

unii erau scutiți de tot, iar alții numai în parte, de dări și felurite havalale, — toți cei-lalți locuitori, din cuprinsul com. Bogdana, erau birnici, supuși la toate nevoile și învaluirile.

În privința îndatoririlor la care erau supuși birniciei, cum și mazilii, după vechile obiceiuri, — iată ce am putut afla, ^{de la bătrâni} între anii 1886 și 1904, de la bătrânii: Vasile Buciumaș [Calapod], om de 96 ani; Gavrița Strătuță, de 78 ani; Ilie Cioară, de 80 ani; Catanfil Antonovici de 69 ani; Vasile Darie, de 67 ani; și Simeon Darie, de 62 ani, și de la alții.

Birnicii, pe lângă darea pe cap (directă), ce o plăteau, și care li era fixată prin *cislă*, dădeau om de oaste, și erau luați la toate bellicarile, — pentru care făceau, pe fiecare lună, câte 10, 20 și altă dată și mai multe zile numai pe drumuri, — pe la Bârlad, Galați și pe aiurea. Și adesea-ori abia ajunși acasă, erau din nou luați la podhoade, — pentru a cără: pâne [cereale], fân și lemne pentru dubasuri și altele. Și ce erau să facă bieții oameni, zicea moș Calapod, dacă ședea Turcul alătura cu Ispravnicul! Dâșii, ori-de-câte-ori plecau la drum, luau în car, fie-care, câte o roată și mai multe osii de rezervă.

Mazilii plăteau o dare anumită către visterie, și apoi făceau slujbe, cu rândul, în orașul Bârlad, — câte 1—2 săptămâni pe lună, — pe la Ispravnicie, Sămeșie și pe la ori-ce boer sau boeroaică pe la care erau rânduiți. Dâșii erau puși la toate trebele casei și pe la unii boeri nici mâncare nu li se da; trebuiau să-și cumpere bieții mazilii cu banii lor. Ba, Vasile Calapod Buciumaș, se tânguia că o dată a fost dat de slujbă și la un jidan, care pe lângă

alte trebi înjositoare îl puneà sã aducã în fie-care zi câte un bãrdan de vacã dela sahanã; pentru a-i hrãni niște câni. Alt mazil, Vasile Parfeni, a fost și el dat la un jidan de slujbã, unde, pe lângã alte treburi, îi duceà și-i aduceà în brața copiii dela școalã, în fie-care zi. Un alt mazil, Vasile Darie, fiind dat la casa unui boer, erã pus în fie-care zi ca sã spele pe jos sub privigherea unei țigance roabe. Aceasta, pentru a se trufi sau a-și rãsbunã soarta,—ne contenit îi strigã: „*mã, rumâne! mã, mazile! spalã bine!* Și... bietul om înghițãl ce erã sã facã, ziceà el,—sã fie întors din nou la aceeași treabã?

Mazilii erau în deobște însãrcinați de Ispravnici cu mãsuraarea pãmânturilor; dãnșii se numiau *zapcii*, când aveau de executat ordine de ale autoritãților. Unii din mazilii pentru a scãpã de a face rãnd cu poronci de ale autoritãților, se alipiau de oari-cari boeri și deveniau în totul oameni ai lor,—cu îndatorire de a-i sluji numai pe dãnșii, și în așa chip cum sunt astãzi ficiorii boerești de pe moșii. Vasile Chicoș avea 25 de mazilii; Buța 20, și așa mai departe.

Înainte de domnia lui Mihail Sturza, mazilii nu dãdeau oameni de oaste; dar, dela acel Domn încoace, au început a se luã și ficiori de ai lor. Mai înainte vreme, tinerii nu se dãdeau de voe la oaste, ci erau prinși de prin pãduri; unii se uniau între ei și bãteau pe vornici și pe pasnici; ba, îi și omorau,—ceia ce însã în Bogdana nu s'a întâmplat. Toate aceste au mers așa numai pãnã la Cuza-Vodã, când s'au stãrnit sorții.

trebuie să fi perit, în cea mai mare parte, cum zice tradiția, din cauza unei ciume, și satului, rămas aproape pustiu, i s'a dat și foc mai pe urmă de către Tătari, ceea ce am amintit în urmă la locul cuvenit. În ce privește înmulțirea capilor de familie în a doua jumătate a veacului al 18 și mai ales în întâia jumătate a celui al 19,—aceasta să datorește venirii mai multor oameni de pe a-iurea în acele răstimpuri și înrădăcinării lor în Bogdana prin încuscriri cu răzășii localnici.

În an. 1865 se aflau în com. Bogdana 450 locuitori, capi de familie (După un raport cu No. 8362, din 24 Iulie 1865, adresat de supref. de Simila către prefectul de Tutova). În numărul acesta, pe lângă răzășii arătați ca trăitori între anii 1800—1850, intră desigur sporul populației în cei 15 ani (1850—1865), 40 capi de familie de ursari așezați pe dealul Taberii în 1850 (a se vede mai departe pag. CXVII), clacașii împrăprietăriți, cum și locuitorii șezetori pe pământurile răzășilor. Astăzi sunt în com. Bogdana 622 capi de familie și în total 2007 suflete, din care 1073 bărbați români și 11 străini, 915 femei românce și 9 străine.

În cursul celor 40 de ani precedenți (1864—1904), au fost în această comună 2556 nașteri (în medie pe an 63,9), 602 căsătorii (în medie pe an 15,05) și 2166 decese (în medie pe an 54,15). Scăzând cazurile de decese din cele de nașteri rezultă un spor numai de 390 suflete. Mortalitatea a fost și este mai mult între copii

În satele din com. Bogdana, dela veacul al 16—18 au fost: 1 *paharnic* (LXXVIII p. 124), 1 *medelnicer* (LVII p. 87), 1 *vornic de gloate de Bâr-*

lad XXXVIII, notele de pe pag. 57) și 1 *aprod* (XLII, pagina 62). Dela anul 1744 și până la 1800, se vorbește de 10 *mazili* și 2 *ruptași*. Acești din urmă au fost scutiți anume în anul 1790, de Divanul Domnesc, de ori ce *havalele*, — pentru a fi de slujba casei boeroaicii Oatrina Hermezoaea (LXXVI, p. 122). Iar dela anul 1800—1850 numărul celor privilegiați s'a înmulțit, ajungând, după cum și bătrânii ne spun, la: 60 *mazili*, 3 *ruptași*, 9 *căpitani*, 4 *postelnicei*, 1 *polcovnic*, 1 *ispravnic de copii* și 1 *copil de casă*.

Totodată „Se știe, cum ne spune P. S. Episcop Melhisedec, că în ierarhia Bisericească înainte vreme eră și treapta ipodiatonilor. Abusul cu aceasta a fost... mare. O mulțime de locuitori (la noi în țară) spre a găsi scuteală legală (de *havalele* ce erau pe capul locuitorilor) se făceau *ipodiatoni*. Ei nu aveau în biserică alt rol mai mult decât al ceteșilor și cântăreșilor dacă știau carte“ (*Cronica Romanului*, II, p. 91). Ipodiatoni de acesția au fost și în Bogdana vre-o patru, cari semnau însă în acte cu titlul de diacon,—și anume: diaconu Chirica Obrejă (Sătariul), în 1766 (LX, 89); diaconu Gheorghe (Buciumaș, XCI, 153) zăt Ilie în 1772 (LXIII, 97); diaconu Gheorghie Vlad în 1822 (CLIV, 253) și diaconu Ion Armeni (CLXXI, 296—7). Că dâșii nu erau în adevăr diaconi, ci numai ipodiatoni, o știu din cele auzite dela bătrâni. De ce însă oare iscăliau ei cu titlul de diacon? Răspunsul ni-l dă P. S. Episcop Melhisedec, când zice: „...această treaptă (ipodiaton), deși prevăzută prin canoane în instituția ierarhiei bisericești, la noi s'a deconsiderat până la ridicol: numele ipo-

diacon poporul l'a schimbat în epoidiacon. . De aceea regulamentul organic a disființat cu totul din clerul bisericesc această tagmă disprețuită“ (Oron. Rom. II, p. 91). Tot așa am auzit și eu de la bătrâni. Afară de privilegiații arătați din cari unii erau scutiți de tot iar alții numai în parte, de dări și de felurite havalele, toți ceilalți locuitori din cuprinsul com. Bogdana erau birnici, supuși la toate nevoile și învăluirile.

În privința îndatoririlor la cari erau supuși birnicii cum și mazilii, după vechile obiceiuri, — /i
/ată ce am putut afla dela mai mulți bătrâni, între anii 1886 și 1904 :

Birnicii, pe lângă darea pe cap (directă) ce o plăteau și care li era fixată prin *cislă*, dădeau om de oaste și erau luați la toate beilicurile, — pentru care făceau pe fiecare lună câte 10, 20 și altă dată mai multe zile numai pe drumuri, — pe la Bârlad, Galați și pe aiurea. Și adesa-ori abia ajunși acasă, erau din nou luați la podhoade — pentru a căra pâne (cereale), fân și lemne de dubasuri și altele. Și ce erau să facă bieții oameni, zicea moș Vasile Calapod, dacă ședeà Turcul alătura cu Ispravnicul ! Dânșii ori-de-câte-ori plecau la drum, luau în car fie-care câte o roată și mai multe osii de rezervă.

Mazilii plăteau o dare anumită cătră visterie și apoi făceau slujbe cu rândul, în orașul Bârlad, — câte 1—2 săptămâni pe lună, — pe la Isprăvnicie, Sămeșie și pe la ori-ce boer sau boeroaică pe la care erau rânduiți. Dânșii erau puși la toate trebile casei și pe la unii boeri nici mâncare nu li se da ; trebuiau să-și cumpere bieții mazili cu banii lor. Ba,

Vasile Calapod Buciumaş mi se tânguià că odată a fost dat de slujbă și la un jidan, care, pe lângă alte trebi înjositoare, îl puneà să aducă în fie-care zi câte un bârdan de vacă dela sahanà, pentru a-i hrăni niște câni. Alt mazil, Vasile Parfeni, a fost și el dat la un jidan de slujbă, unde, pe lângă alte treburi, îi duceà și-i aduceà în brațã copiii dela școală în fie-care zi. Un alt mazil, Vasile Darie, fiind dat la casa unui boer, erà pus în fie-care zi ca să spele pe jos sub privigherea unei țigance roabe. Aceasta, pentru a se trufi sau a-și răzbună soarta,—ne contenit îi strigà; „*mă rumâne! mă mazile! spală bine!* Și... bietul om înghițà! ce erà să facă, ziceà el,—să fie întors din nou la aceeași treabă?

Mazilii erau în deobște însărcinați de Ispravnici cu măsurarea pământurilor; dânșii se numiau *sapcii*, când aveau de executat ordine de ale autorităților. Unii din mazili pentru a scăpa de a face rând cu poronci de ale autorităților se alipiau de oari-cari boieri și deveniau în totul oameni ai lor—cu îndătorire de a-i sluji numai pe dânșii și în așa chip cum sunt astăzi ficiorii boerești de pe moșii. Vasile Chicoș aveà 25 de mazili; Buța 20; și așa mai departe.

Innainte de Domnia lui Mihai Sturza mazilii nu dădeau oameni de oaste; dar dela acel Domn încoace au început a se luà și ficiori de ai lor. Mai înainte vreme tinerii nu se dădeau de voe la oaste ci erau prinși de prin păduri; unii se uniau între ei și băteau pe vornici și pe pasnici; ba, îi și omorau,—ceea ce însă în Bogdana nu s'a întâmplat. Toate acestea au mers așa numai până la Cuza-Vodă, când s'au stârnit sorții.

Dar, ori-cât de grele s'ar fi părut slujbele cerute dela mazili, tot erau cu mult mai ușoare decât beilicurile bieților birnici, cari umblau numai pe drumuri. Din această pricină mulți făceau toate chipurile ca să se facă mazili. În scopul acesta își împrumutau nume de ale mazililor în ființă și, cu hârtii de ale lor ajutându-se, se făceau și dînșii mazili. Intre aceștia au fost, de pildă: Vasile Calapod, care a luat numele de Buciumaș, dela numele cuserului său mazilul Ioniță Popa Buciumaș; Ion Ohrița,—numele de Munteanul, dela Constantin Munteanul; Neculai Bejan (zis și Păsat), —numele de Sâtariu,—dela Costachi Sâtariu; Vasile Toma Gori,—numele de Barbu, dela Șarban Barbu; Gheorghie T. Gorie,—numele de Darie, dela Vasile Darie; Dumitru Guriță,—numele de Beșliu,—dela Andriiu Beșliu,—și alții (după scrisoarea D-lui Primar Mihai Parfeni, din 27 Aprilie 1904). Spre a se putè obține schimbarea de nume și deci a se face mazili, birnicii recurgeau și la încuscrirea cu mazilii. Astfel ne explicăm înmulțirea mazililor, mai ales dela 1834 încoace. Indată ce s'au oborât toate privilegiile în țara noastră, unii din cei amintiți și-au reluat vechele nume de familie,—alții le-au păstrat și mai departe, transmitându-le și la urmașii lor.

CAPITULUL V.

Organizarea administrativă, judeciară și financiară

Satele din cuprinsul com. Bogdana, încă din cele mai vechi timpuri ale organizațiunei Princi-

dintre răzași, eliberând și mărturii de judecată la mâna cui s'ar căde; iar în caz de a nu-i pute așeză (liniști), să le pună zi de soroc, spre a se înfașoșă la Divan, în Iași.

Judecarea pricinilor se făcea în orașul Bârlad, pe la gazdele (casele) ispravnicilor sau ale boerilor rânduți, și nu numai ziua ci și sara (CXLIX, din 1818, p. 235), unde împricinații își aduceau mărturi și alte dovezi trebuincioase.

În privința organizării politice a satelor, din cuprinsul acestei comune, din timpurile mai vechi și până la Regulamentul Organic, anul 1832, ne având cunoștințe din documente, ne vom servi cu amintirile păstrate prin tradiție, și aceste încă numai despre satul Bogdana. Satul acesta era administrat în timpurile mai de demult de un *Vornic* (CCLIV, din anul 1803, p. 400), care da samă autorităților superioare, din Bârlad, de liniștea locuitorilor, facerea cislelor, plata birului și a felurite impozite, de facerea beilicurilor și îndeplinirea a felurite alte îndatoriri ce li se impuneau. Vornicul se alegea de obștia locuitorilor satului. Alegerea se făcea într'o zi de sărbătoare, când ei se adunau cu toții, de obicei la umbra unui copac, unde se sfătuiau și se pronunțau, prin declarațiuni verbale, pentru acela ce-l voiau să fie în această slujbă. Apoi cel mai bătrân dintre răzași îi dă în mână celui ales un băț de cireș, în semn de autoritate, și mergeau după aceasta cu toții, pe rând, și-l hiritisau.

Cislile se faceau în zilele de sărbători, tot la umbra arborilor, pentru a se repartiză pe lo-

cuitori darea pusă pe fie-care sat de visteria țării, la care se aveau în vedere numărul de vite ce posedă un gospodar, cum și numărul de ficiori ce avea trecuți de 16 ani și cari erau prin urmare în stare de a pute munci. Aceste *Cisle* se făceau de 4 ori pe an, când se aruncă asupra tuturor și sumele ce rămăsese de plată dela cei morți, dispăruți, ș. a. Cine avea 4 vite plătea un cap de familie de dispărut, sărac sau mort. Numai vitele se socotiau ca avere, nu și pământul.

Birul se strângea cu mare îngrijire și cu multă asuprire pentru locuitori. Dacă cineva nu avea bani era pus cu gâtul sub un răzlog, când acesta avea gard cu răzlogi, sau sub o cunună de nuele, când gardul îi era de nuele,—și apoi era bătut cumplit. Nu era chip de umblat fugariu, pentru că oriunde ar fi fost găsit era legat și adus, spre ai se da o altă bătae și mai strașnică. Banii se vărsau la Ispravnicie.

Darea personală pentru *mazili* și *ruptași* era fixă și se strângea pentru fie-care ocol [plasă] a ținutului de un Căpitan de mazili [CLXVI, anul 1827, pag. 268], care, ca și Vornicii, vărsa aceste sume la Ispravnicia ținutului.

Mai era un funcționar *nemesnicul*, care era numit de vornic, cu îndatorirea de a îngriji de gardurile țarinei și a ispăși [constată și expertisă] stricăciunile ce s'ar fi făcut de vite prin sămănături [CCLXVI, anul 1827, pag. 412]. Când vre unul din locuitori nu-și făcea la timp porțiunea de gard la țarină, era luat cu forța de nemesnic și dus la acel loc, unde era bătut cu o nuea până ce-și

făcea datoria, fără a pute reclama cuiva. „Sunt ca 50 de ani, de când au scăpat oamenii de bătaie, — și ce bine-i astăzi”, zicea bătrânul nonagenar Vasile Buciumaş (Calapod) în anul 1899, — când îmi spuneă acestea.

Nu eră *strajă* în sat, ci numai *calintiri* (păzitori de carantine) dintre mazili, în vreme de ciumă și de holeră, — mergând mazilii de păziau și pe la marginile țării, la Brăila și pe aiurea.

După punerea în aplicare a Regulamentului Organic în Moldova, în anul 1832, iată și felul organizațiunei interne a satului Bogdana, dupăcum mai cu seamă am auzit tot din gura bătrânilor.

Vornicul, ~~numit acum și Vorniceș~~, a rămas să se aleagă tot în chipul de altă dată, — însă numai dintre birnici și de cătră ceata birnicilor, — având ca îndatoriri: de a aduna *birul* dela aceștia și a-i chema la *cisle*, — care se țineau acum în Casa Obștiei, la casa Pasnicului, sau, în timpul verei, — la umbra unui copac, după obicei. Cine eră cu știință de carte, acela făcea *cisla*, adică întocmiă lista de plată, pentru fie-care cap de familie de birnic. Vornicelul vărsă banii adunați la *Sămeșie* prin Pasnicii satului. Simbria o primia din Cassa Sateasoă. Indatorirea de Vornicel eră foarte grea, — pentrucă acest biet funcționar eră silit se urmăriască pe cei fugiți din sat pe aiurea, și găsindu-i să-i siliască a plăti. Vornicelul ne știutor de carte ținea socoteala primirei banilor după vechiul obicei prin încreștături făcute pe un băț, — uneori chiar pe bățul său de Vornic, care eră pentru el un fel de condică.

HJ

Unii din cei fugiți,—pentru cari s'a format în popor și zicătoarea „*a dat bir cu fugiții*,“—se ascundeau pe la boeri, cari îi oploșia; și bietul Vornicel, mergând să-i caute, erà dat afară; ba, câte-o dată, erà și bătut. Unul din acești Vorniceii a fost și Const. Gorie,—căruiă oamini îi ziceau *Cârnu*, pentru defectul ce aveà la nas.

Dăjdierul se alegeà dintre mazili ca și Pasnicul. Treaba lui erà să adune banii birului sau patentei dela mazili, pe cari îi varsà la Privighitor, cum altă dată la Căpitanul de mazili, ce erà peste un ocol. N'avea leafă, dar aveà chicușuri,—mai ales de pe la oamenii cei nevoeși (constrânși), pe cari îi mai îngăduia cu plata.—Altă treabă n'avea.

Pentru mazilii morți nu se mai făceau *cisle* ca pentru birnici; dânșii se scădeau imediat dela plată, ne mai încercând pe nimeni cu suma ce ar fi rămas de plată dela ei.

Pasnici,—erau 2 în sat,—unul de mazili și altul de birnici. Alegerea lor se făcea în zi de sărbătoare. Funcția aceasta erà onorifică și la ea se alegeà dintre oamenii cei mai de samă din sat. Pasnicii judecau singuri unele pricini, iar la altele luau și pe câți-va bătrâni cu dânșii și căutau în totdeauna ca se împace pe oameni. Pentru neînțelegeri familiare, între barbat și femeie, Pasnicii luau numaidecât și pe preot. După-ce se cercetă pricina, se sfătuiau cu toții, ce hotărâre se dee. Multe din judecări se ținiau, în timpul verei, la umbra copacilor, și tot acolo se executau și unele pedepse. Ca pedeapsă se dădea, în anumite cazuri, bătaea; aceasta se întrebuintă și la neînțelegeri casnice,—când se găsià cu cale de ei. Se

înțelege că nu în tot-deauna se întrebuintă bătăea; apoi, mai înainte vreme, cum îmi spuneau bătrânii întrebați de mine, oamini mai aveau și rușine. Pentru cazuri mai mari, mai ales de tâlhării și omoruri, îi trimetea ca să-i judece Privighetorul, unde cei vinovați erau bătuti la talpe, la pulpe, etc. De multe ori îi batea și pe cei presupuși! Lucrări scrise nu se făceau ca astăzi. Dacă cel interesat se adresa Privighitorului, acesta scria o poruncă Pasnicului sau la cine cerea jăluitorul,—pe care poruncă o scria și pe drum,—unde se întâmpla. Oamenii zic că când venia Privighitorul într'un sat, era ca și uliul în găini: se știa că vine frica! În fine pentru ce nu putea face Pasnicul, venea Privighitorul; și când nici acesta nu se credea destul de îndrituit ca să facă vre-o cercetare,—cel interesat trebuia să aducă porunca Isprăvniciei către dânsul.

Unele înscrisuri și ivoeli dintre oameni le adevereau și cei doi Pasnici, din satul Bogdana, pe lângă cari se mai adăogiă câte odată și preotul (CLXXVIII, 285; CLXXIX, 286). Și fiindcă în satul Bogdana era pe la 1845 și un proprietar (Ioan Șișman), de aceea pecetea satului era făcută din două bucăți,—din care una era ținută de proprietar și cealaltă de Pasnici. Când proprietarul nu era acasă, Pasnicii puniau pe acte numai o bucată de pecete, menționând chiar alătura plicina pentru ce lipsește cealaltă parte (CLXXXV, 308). În Bogdana au fost ca Pasnici: Const. Stavăr, Toma Gorie, Păscălin, Gh. Bușilă, Iacob Hondru și alții.

Erà și în Suceveni un Pasnic de birnici și un Vornic, cari administrau satul cu proprietarul respectiv. Acolo nu erau mazili.

Vechilii de mazili. Pe lângă Pasnici erau în Bogdana și 2 vechili de mazili,—cum sunt astăzi vătăjeii dela comuni,—și cari vechili erau pentru executarea mazililor la îndatoririle arătate mai sus.

Vechili și vechilime. Răzășir se adunau și se sfătuiau în cazuri de diferite trebuințe, cum de pildă procese cu proprietarii satelor vecine pentru pământ și, după ce se sfătuiau cum se facă, toc-miau un vechil (procurător) sau doi, din răzășii mai pricepuți, cărora le dadea o vechilime, spre a se duce și a da jalbă la Logofeția cea mare. Câte odată vechilul sau vechilii se ajungeau cu acei pe cari trebuiau a-i trage în judecăți, și așa vindeau interesele oamenilor și aceștia... credeau adesa spusele sau scuzele lor!

Straja se făcea în sat de locuitori în număr de câte 4 pe noapte. Pasnicul avea toată grija de a regulă exacta îndeplinire a acestei îndatoriri.

În anul 1864, înființându-se comunele rurale, com. Bogdana s'a format din: satul Bogdana (ca reședință), satul Sucevenii și cătunele Fântâna-Blănariului și Similișoara. Com. Bogdana, de la 1864 până la 1881, a făcut parte din plasa Simila, a cărei suprefectură își avea reședința în Bogdănița; dela 1881—1903, din pl. Târgu-Simila, cu reședința în Murgeni și apoi în Zorleni; iar dela 1903 și până astăzi e numărată între comunele din plasa Bogdănița. A avut următorii primari: *Nedelcu Buța* (1864—1865), *Gh. Roșlav* (1865—1867),

Nedelcu Buța, a doua oară (1867—1869), *C. Merișescu* (1869—1870), *Gh. Crâste* (1870—1871), *Tudoriu Ghenghe* (1871—1873), *Const. Pruteanu* (1873—1875), *Tudoriu Ghenghe*, a doua oară (1875—1876), *C. Merișescu*, a doua oară (1876—1878), *C. Chiriță* (1878—1880), *Lupu Sătariu* (1880—1886), *Vasile Păliciu* (1886—1888), *Nicu Harisiadi* proprietar (1888—1896), *Mihail Parfeni* (1896—1905) și *Const. Negruț*, în timpul de față.

Prin legea comunală din 1864, Primarul a fost însărcinat cu privigherea poliției, menținerea ordinii publice și luarea tuturor măsurilor privitoare la buna stare și liniștea locuitorilor comunei. De asemenea și cu judecarea de contravențiuni de simplă poliție, conform legii de instrucție criminală. Instanța imediat superioară primarului, în materie judeciară, a fost judecătoria plășei Simila. Această judecătorie până la noua organizare din 1879, și-a avut reședința în satul Bogdanița.

Dela 1879 s'au înființat *judecătoriile comunale*, compuse din primar și 2 jurați (din cei 3 aleși) și din secretarul comunei ca grefier, cu căderile fixate prin art. 13—20 din legea respectivă.

Tot în 1879 s'au modificat și *judecătoriile de ocoale*, așa că de atunci încolo com. Bogdana a făcut și face parte din circumscripția judecătoriei ecolului Similei, cu reședința la început în Zorleni și apoi în orașul Bârlad. Cea mai înaltă instanță judecătorească în jud. Tutova, de care ține și această comună, e Tribunalul din orașul Bârlad.

Odată cu înființarea com. rurale în 1864, s'a legiferat ca să fie un perceptor comunal și un altul fiscal. Perceptorul fiscal vărsă banii la casierul de plasă și acesta la casierul general de județ. Mai pe urmă s'a regulat ca perceptorul fiscal să verse banii deadreptul la casierul general sau cum e astăzi la administrația financiară. Veniturile și cheltuelile com. Bogdana dela 1867 (de când am găsit date) și până la an. 1904—1905 au variat între 3000—8000 lei. Așa, de pildă în anii:

1867	venituri, lei 8413,34	și cheltuele, lei 7560,02
1877	” ” 3890,17	” ” ” 3316,85
1887	” ” 5253,80	” ” ” 4013,69
1897/98	” ” 8054,47	” ” ” 8034,47
1904/905	” ” 5001,74	” ” ” 5001,74

Politia sau paza de zi și noapte se face de locuitorii comunei împărțiți în *căprării*. Fiecare căprărie se compune din 10 locuitori, dintre cari unul este căprar. In satul Bogdana sunt 23 căprării, în satul Sucevenii 4, și în Fântâna Blănariului și Lacu-Babii 4. In cătunul Similișoara nu este nici o căprărie.

CAPITULUL VI.

Evenimentele istorice de pe teritoriul com. Bogdana

Din sumedenia de vijelii războinice, ce s'au năpustit asupra țării Moldovii, în curgerea veacurilor, de sigur că nu puține s'au abătut și s'au întins și asupra com. Bogdana. Aceasta ne-o dovedește mulțimea armelor de războiu, ce s'au găsit pe teritoriul ei. Totuși, indicii anumite nu putem să avem decât numai despre unele din acele evenimente și anume :

Retragerea și întărirea lui Bogdan II Voevod, pe dealul Horariț sau Tabăra, în anul 1450. Dela războiul pe care Bogdan II l'a avut cu Leșii, la Orasna, s'a păstrat în aceasta comună o tradiție —privitoare la explicațiunea originii numirei pârăului ce trece prin mijlocul ei.

Iată ce ne spune această tradiție: „Pârăul Bogdana și-a luat numele dela Bogdan, tatăl lui Ștefan Vodă, care a trecut o dată pe aici cu oastea sa, când a fost nevoit să se îndosiască, prin locurile aceste din pricina Leșilor, așezându-se pe dealul Taberii“ [Lucrarea mea, *Geografia com. Bogdana*, citată]. O altă tradiție, păstrată în Florești, zice că „Bogdan Vodă,—cu acel prilej, să fi dormit o noapte în pădurea Gâdesii“—adică la spatele armatei sale.

Indosirea aceasta sau mai bine zis retragerea și întărirea lui Bogdan II pe Horariț sau dealul Taberii, nu s'a putut întâmpla decât cu prilejul războiului ce numitul domn a avut cu Polonii, în anul 1450, când aceștia au năvălit în Moldova, ca să pună în scaun pe Alexandrel Vodă. Dar pentru a ne încredința de acest fapt, cuprins în tradiția citată, să vedem ce ne spun Cronicarii despre acel războiu.

Cronicarul Ureche, sub titlu Răsboiul lui Bogdan Vodă cu al Leșilor, după ce ne vorbește despre intrarea oștirii Polone în Moldova, pe la Hotin, ne arată că Bogdan se află atunci la Lipovăț, și că: „Leșii dacă au înțeles de dânsul [adică unde se află] au vrut să treacă Prutul să'i dea războiu. Iar Bogdan n'au vrut să le dea războiu,

socotind să-i bage la locuri strimte, și zăbovindu-i să-i flămâzască. Așa i-au purtat din loc [în loc] până la apa Bârladului; iar el ținea pădurele, și trimetea cu înșelăciune soli că va să se plece lui Craiu....." [Letop. Mold. t, I, p. 148].

De asemenea și Istoricul polon Dlugos ne spune următoarele: „Și (Leșii) trecând Prutul au ajuns la orașul [s a t u l] Lipovăț, gândind că acolo vor găsi pe Bogdan cu oastea. Iar el nu în vârtutea ostașilor, ci în înșelăciuni punându-și toată nădejdea, au lăsat Lopovițul și trăgându-se la munți [d e a l u r i î n a l t e] au început a se ruga de pace. Tuturor le-au plăcut pacea, mai vârtos cu omul carele eră dedat cu pădurele. Drept aceea încetându-se dela arme șapte zile, s'au vorbit de pace, stând oștile [polone] la râul Lipovățului, și Sâmbătă înaintea Sântă-Măriei cei mici s'au făcut pace....(și) oastea Crăiașcă au pornit dela Lipovăț către casă" [Lib. 13, apud G. Șincai, *Cron. Rom.* ediț. II, p. 31].

Lipovățul este un sat ce se află la apus de gara Muntenii, din jud. Vaslui, în depărtare ca de 3 kilometri; în apropiere de acel sat se află și un loc numit la *Cetate* ce se desemnează ochiului prin o ridicătură de pământ, în formă de circumferința, la botulul dealului, unde se varsă pârăul Corbului în pârăul Lipovățului.

Din relațiunile amintiților Cronicari rezultă că, pe când Polonii au ajuns la Lipovăț, Bogdan Vođă, care pare că se întărise acolo, nu se mai găsea în acea localitate, ci se retrăsese la munți, cum zice Dlugos, din auzitele,—adecă pe niște

dealuri înalte. Retragerea aceasta însă n'a putut s'o facă Bogdan de cât numai spre apus de Lipovăț, în com. vecină, Bogdana, unde erau dealuri destul de înalte și acoperite cu păduri seculare, cum erau atunci în toate părțile pe aici. Intre aceste dealuri se află și Horarițul,—numit mai pe urmă de oameni dealul Taberii, pe care s'a îndosit și s'a întărit Bogdan Vodă, dupăcum ne spune amintita tradiție.

Localitatea com. Bogdana cred însă că n'a servit lui Bogdan Vodă numai de un simplu azil momentan, ci i-a fost indicată chiar ca punct de razim sau bază de operațiune, mult îngrijitului și prevăzătorului Domn, de situațiunea grea în care se găsiă atunci;—având înainte-i nu numai o mare mulțime de cavalerie Polonă, dar și o numeroasă și isteată pedestrimă Moldoveană, care se află sub comanda ghibaciului Manoil, parcalabul de Hotin.

Cronicarul Ureche vorbindu-ne apoi de încheerea păcei la satul Crasna; de aruncarea lui Bogdan asupra Leșilor călări și de bătea ce le-a dat;—ne povestește în fine și de învingerea acestui Domn de către armele pedestrașilor Moldoveni, partizani a lui Alexandrel Vodă, zicând: „Că Bogdan Vodă și cu oamini săi, cum-și erau învățați a ține pădurele, măcar că să rășchirase din războiu, prin păduri, iarăș s'au strâns și s'au tăbărât, ne perzând nădejdea și să loviască pre Leși.... Înțelegând de aceasta Leșii... nici au așteptat de al doilea rând războiul, temându-se să nu-i loviască Bogdan Vodă fără veste cu oaste tocmită și vor petrece mai rău

1/2
r.
de u
s'ij
ghiba

decât întâi. Ce numai s'au bulucit, dinpreună cu Alexandru Vodă, și cu toții s'au tras mai degrabă spre țara Leșască" [Letop. t. I, p. 149]. Dlugoș, la această povestire a lui Ureche, adaugă: „*Iar Bogdan au fugit în orașul Bârlad*“ (op. citat, p. 32).

Va se zică ostașii lui Bogdan, după înfrângerea ce acest Domn a suferit la Crasna, s'au împrăștiat prin păduri, și iarăși s'au adunat și s'au tabărat, —adică s'au pregătit de războiu, ca să loviască din nou pe Leși. Această adunare și pregătire cred că Bogdan Vodă a făcut'o tot pe teritoriul com. Bogdana, — pe care, după toată probabilitatea, îl alesese ca bază de operație, încă dela începutul întimpinării Leșilor, dupăcum am văzut.

Leșii însă, cum erau acum împrăștiți și discurați, și-au căutat de drum. Cu toate aceste, Bogdan Vodă, ne mai fiind, se vede, destul de sigur pe această localitate, unde putea să fie încunjurat și atacat pe neașteptate de pedestrima Moldoveană, partizana lui Alexandrel Vodă, dela care suferise deja înfrângere la Crasna, —ca măsură de precauțiune s'a retras la Bârlad. Că o așa teamă a putut să aibă acum Bogdan Vodă, pe teritoriul com. Bogdana, dela partizanii lui Alexandrel Vodă, am pute să ne încredințăm și din Uricul de danie ce acest Domn a dat în anul 1453 la doi frați Horgești și la doi Tunsăști, pentru slujbele cu credință ce i-au făcut (I, 3). Aci, la Bârlad, s'a așteptat de sigur până a luat limbă că Polonii s'au astâmpărat și nu-și mai pun din nou armele în cumpăna războiului, ca să mai ajute pe Alexandrel Vodă, și apoi s'a dus la Suceava, unde a stat ca Domn

până în anul următor 1451 Octombrie 16, când a fost ucis de Petru Aron la Râuşeni.

Iată deci că, din împrejurările cum s'au desfășurat războiul, tradiția despre îndosirea sau întărirea lui Bogdan pe teritoriul com. Bogdana nu numai că poate să fie sigură, dar alegerea acestei localități ca bază de operație eră o necesitate tactică și strategică pentru curagiosul și priceputul Voevod.

Turcii dupăce au fost învinși la Podul-Înalt, în anul 1475, au trecut în fuga lor și peste teritoriul com. Bogdana, cu care prilej a trecut pe aici desigur și Marele Ștefan, care i-a gonit din urmă. Cronicarul Ureche, dupăce ne povestește de năvălirea Turcilor în Moldova în anul 1475, cum și de vestita biruință ce Marele Ștefan a repurtat asupra lor, dinsus de Vasluiu la Podul-Înalt, continuă: „Dacă i-au bătut pe Turci, au luat în gios (spre miazăzi) dela Podul-Înalt prin pădure, și au eșit unde purcede apa Smilei (Similei), în ținutul Tutovei; acolo în legea lor au dat laudă lui Dumnezeu, că s'au văzut eșiți la lume. Iară Ștefan Vodă pornit s'au după dânșii cu Moldovenii săi, și acei 2000 de Leși, și au gonit pe Turci până i-au trecut Siretul la Ionășești, unde se chiamă Vadul Turcilor și până astăzi. Și acolo deasupra Siretului, la movila cea mare a Tecuciului, au odihnit trei zile“ (Letop. Mold. t. I., ed. II, p. 161).

Pârăul Similei, de care ne vorbește aici Cronicarul, izvorăște de sub dealul Racovii și curge spre sud. La obârșia sa are două ramuri: una,

care pleacă de pe teritoriul com. Florești, iar alta mai mică, Similișoara, care pleacă de pe teritoriul com. Bogdana. Ambele sunt dispărțite prin dealul Gâdesii și se unesc, unde acesta se sfârșește, la marginea de sud a com. vecine, Buda.

Constatăm deci că Turcii, după înfrângerea lor la Podul înalt, din jud. Vaslui, au luat'o la goană spre miază-zi, trecând în fuga lor și peste teritoriul com. Bogdana. De asemenea a trecut atunci, pe aici, și Marele Ștefan, cu căpitanii și ostașii săi viteji, gonindu-i pe Turci spre Bârlad, Tecuciu, Siret, și apoi izbindu-i peste Dunăre de unde au venit.

Retragerea lui Ștefan Vodă cel Mare la râpa Buftii, pe dealul Taberii, în Iulie 1476. Există o tradițiune în com. Bogdana, în care se spune că : „La râpa Buftii de pe dealul Taberii, s'a ascuns odată Ștefan Vodă“ ; iar în com. vecină Floreștii, s'a păstrat o alta, anume : «In poenele pădurilor de aici și-au păscut caii o dată oștenii lui Ștefan Vodă». Ca aici e vorba de Ștefan Vodă cel Mare, nu încapă nici o îndoială, când ne gândim la acel Ștefan, care a purtat războaie prin împrejurimile Vasluiului ; însă când oare și cu ce împrejurare să se fi întâmplat aceste ?

Cetind scrisoarea pe care Balthazar de Piscia o adresează Papii la 16 Septembrie 1476, prin care îl pune în cunoștință despre învingerea lui Ștefan Vodă de către Turci la Valea—Albă, găsim în partea unde vorbește despre retragerea Marelui Voevod dela Dunăre în interiorul țării, următorul pasagiu : „Dominus autem Stephanus,

cum sui non redissent ut promiserant, videns se Turcho multo imparem, demisso castro, se cum suis decem milibus *in quondam silvam juxta opidum Vaslui vocatum*, ad similem dietam prope Danubium, *se contulit*—Iar Domnul Ștefan, deoarece ai săi nu s'au întors dupăcum făgăduiseră, văzându-se cu mult neegal Turcilor, părăsind tabăra întărită *se retrase* cu ai săi zece mii *într'o pădure, aproape de orașul numit Vasluiu*, la o distanță egală cu acea aproape de Dunăre“. (Apud É. Picot, *Chronique de Moldavie*, par Urechi, Paris, 1878, pag. 148).

Alăturând citatul acesta de tradițiunile de mai sus, și ținând samă că între com. Bogdana și orașul Vasluiu nu sunt de cât ca 25 km. putem zice că acea *pădure*, ce eră *aproape de orașul numit Vasluiu*, în care Ștefan cel Mare s'a retras dela Dunăre cu cei 10.000 de oșteni, n'a fost aiurea, ci pe platoul dealului Taberii, din comuna Bogdana. Și, în timpul cât va fi stat aici, se înțelege că oștenii își vor fi păscut caii, nu numai în poenele din această comună, dar și în acele de prin pădurile vecine,—pe la Florești.

Pozițiunea com. Bogdana eră cunoscută Marelui Ștefan, nu numai din iarna anului 1475, când cu gonirea Turcilor peste locurile aceste, după bătaia ce le-a dat la Podul-Înalt, din jud. Vasluiu, ci încă tocmai din anul 1450, când tatăl său Bogdan se retrăsese de asemenea pe Tabără, cu prilejul războiului ce a avut cu Leșii, pe valea Crașnei. Știut fiind că Ștefan, încă de băețel, a însoțit pe tatăl său în toate războaiele ce le-a avut.

Retragerea sau popasul de acum îl va fi făcut Ștefan Vodă pe dealul Taberii,—fie pentru a 'și alege un loc de luptă prin părțile aceste, unde să-i atragă pe dușmani,—fie pentru a se odihni și în acelaș timp a se și întări prin adunarea milițiilor, pe cari îi concediasse dela Dunăre, cu două săptămâni mai înainte. Tot aici, Marele Voevod, trebuie să fi așteptat și vești din urmă despre mișcările armatei Turcești și a celei Muntenești, pentru a-și pute astfel întocmi planurile sale militare.

Se știe că sultanul Mohamed II, venind prin Dobrogea, a trecut Dunărea pe la Oblucița (în dreptul Isacei) cu grosul armatei sale la 15 Iulie 1476 (N. Iorga, Ist. lui Ștef. cel Mare, p. 175). La data aceasta Ștefan Vodă trebuie să fi fost pe dealul Taberii, unde după ce va fi luat cunoștință despre puterile Turcilor, cum și de drumul pe care ei au apucat, atunci numai va fi conceput planul de a se duce mai departe, undeva spre munți.

Marele Ștefan nu s'a hotărât, se vede, ca să rămână acum pe locurile aceste, pentru că erau prea bine cunoscute Turcilor din iarna anului 1475, și apoi nici puteri militare îndestulătoare nu va fi avut încă adunate aici, cu care să se poată opune potopului de dușmani ce se revărsă asupra Moldovei. Pentru aceste cuvinte, cred că dânsul trebuie să fi părăsit pădurea aceasta de pe dealul Taberii între 16—18 Iulie 1476, și să fi apucat spre apus-meazănoapte, pe creasta dealului Racovei, în spre Roman, și de acolo la Războeni, unde a putut să ajungă cu oștenii călări cel mult pe la

5500
1456

20 Iulie. La 24 Iulie tabăra turcească ajunsese la Roman (N. Iorga, o. c. p. 177), iar Luni, la 26 Iulie, s'a dat teribila luptă la Valea-Albă sau Războeni (Letop. Mold., p. 165, t. I.), unde Stefan Vodă a fost învins.

Dar tradiția despre ascunderea lui Stefan Vodă la râpa Buftii, pe dealul Taberii, ne sugerează încă o idee. Se știe că pe un boer al Marelui Stefan îl chemă Buhtea. Acesta a fost Comis pe la 1455 (*Uricar.* t. XVIII, p. 523), părcălab la Chilia, de la 1465—1468 (*Ibid.*, p. 479) și în fine, între boerii de sfat fără titlu sau funcție până la 22 Mai 1476 (*Ibid.* p. 465), de când nu se mai știe nimic despre dânsul.

Legătura dintre tradițiunile amintite cu relațiunea lui Piscia, cum și cu împrejurarea aceasta că pe un boer a lui Ștefan Vodă îl chemă Buhtea, ne face să presupunem întâmplarea și a unui alt fapt. Anume: după ce Marele Dămn va fi plecat de pe teritoriul com. Bogdana mai departe, acel Buhtea să fi avut însărcinarea de a aține calea avangardelor Turcești și a le hărțui până ce Vodă își va alege un loc de luptă, unde să se întărească și să atragă pe Turci. Și în luptele ce se vor fi dat atunci pe dealurile și prin văile com. Bogdana, Buhtea să fi fost ucis chiar pe lângă acea râpă, care i-a putut păstra amintirea până în ziua de astăzi.

Oă oamenii zic râpa Buftii și nu Buhtii, aceasta nu ne poate împedea de a crede că dânsa și-a luat numele de la un Buhtea, pentru că h trece în f și viciversa, în vorbirea de toate zilele

a limbei noastre, la mai multe cuvinte; așa, noi zicem: bufniță și buhniță, bufnit și buhnit de rîs, a bufnit și buhnit pușca, ghihtuit și ghiftuit, her și fer, și altele.

Apoi, că râpa și-a putut lua numele dela acel boer Buhtea, ne convingem și mai mult, când aflăm că nu numai în mulțimea de documente, din com. Bogdana, dar și în multe altele de prin com. vecine, ce am putut consulta, nu am întîmpinat nici un nume de răzăș sau de un alt locuitor, pe care să-l fi chemat Buftea sau Buhtea, și dela care, pentru motivul că ar fi stat pe acolo sau din vre-o altă împrejurare a aceluia, să-și fi luat acea râpă numele de râpa Buftii. De asemenea și mulțimea armelor din epoca Marelui Ștefan, ce s'au găsit pe teritoriul com. Bogdana, încă ne adevăresc că au fost războaie în acea vreme pe aici.

Prin urmare, din tradițiile păstrate în localitate, din citatul extras de pe scrisoarea lui Piscia, cum și din însuși numele râpei de Buftea sau Buhtea, —nume ce l'a avut un boer a lui Ștefan Vodă, și pe care uricele nu-l mai pomenesc din luna Maiu 1476,—conchidem că Marele Voevod, după ce s'a retras dela Dunăre,—probabil între 12—14 Iulie 1476,—nu în altă parte sau pădure s'a retras sau s'a ascuns (se contulit), ci aici pe dealul Taberii, și că acel boer Buhtea să fi perit pe acest deal la râpa cu asemenea nume.

Tradiția despre găzduirea unui Domnitor în casa lui Constantin Sătariu, din Bogdana, și dania ce i s'a făcut acestuia de către Miron Movilă Bar-novschi Vodă. În satul Bogdana s'a păstrat o tra-

diție, anume: „Constantin Sâtariul avea o casă cu 9 odăi, unde a găzduit pe un Domnitor, care ar fi fost nevoit să se îndosiască pe aici; că acel Domnitor ar fi dăruit acestui răzăș o moșie pe valea Elanului, la ținutul Fălciului“ (Lucrarea mea, *Geografia com. Bogdana*, citată). Constantin Sâtariul a fost fiul lui Gavril (Sâtariul) și a trăit, în satul Vișteleștii sau Bogdana între anii 1560—1640 (*Notele* de sub doc. XV, p. 26). Despre dânsul știm că Miron Movilă Barnovschi Vodă i-a dăruit, în anul 1633 Aprilie 27, două moșii, Giurcanii și Rășcanii, de pe valea Elanului, din jud. Fălciului, pentru a lui dreaptă și credincioasă slujbă (IX, p. 17 și *Notele* de sub el, pag. 18).

De aici deducem că acel Domnitor, despre care tradiție zice că ar fi fost găzduit în casa lui Const. Sâtariul,—n'a putut fi altul decât Miron Barnovschi. Găzduirea sau slujbele cu credință nu i s'au putut face însă de Const. Sâtariul lui Miron Barnovschi Vodă, dupăcum am zis și aiurea „decât în timpul Domniei întâi (1626—1629); pentrucă în anul 1633, când a fost ales a doua oară,—abea a venit din Polonia la Iași, și aici, întemeet se vede pe dragostea ce i-o arată poporul, deși ne întărit de Poartă, a făcut oare-care acte de Domn, între care și dania aceasta dela 27 Aprilie 1633. Soarta însă i-a fost protivnică, pentru-că, mergând la Constantinopol, peste câte-va luni, în Iulie, a fost decapitat. Această iute și ne așteptată întâmplare ne explică de ce Sătăreștii n'au intrat de atunci în stăpânirea moșiilor Giurcani și Rășcani; iar slabelor încercări, făcute de urmașii lui Const.

Acut,
Litur
ovnit.
Satul
de la
Lazăr
Telu,
după
poarta
fami
aiurea
Cironu
Iura
1903

Sâtariul, mai pe urmă, s'au pus capăt prin perderea procesului de cătră dânșii în 1798" (Notele de sub doc. IX, pag. 18, și doc. CCXLII, pag. 384).

Jacurele facute de Leși, în Bogdana, pe la 1685 și 1686. În scrisoarea de mărturie pe care un număr de răzăși, din Bogdana, o dau la mâna lui Constantin Budacul, în anul 1689 Iulie 21, spre a-i ține loc de zapis, pentru cumpărarea părții de moșie a Tutovenilor, din hotarul Vișteleștilor, se spune și următoarele: „*Și am văzut și zapisu din mâna lor și fiind prăsi în țară, au perit zapisele lor...*” (XXXII, și nota p. 47). De asemenea și într'o altă mărturie, ce i s'a dat lui Const. Badacul tot în acea zi și an, pentru niște părți din iaz din Șărbănești, cumpărate dela Ionășcuță Șes și dela Toderiță, se adaoge: „*Că dumnelui au avut și zapis dela dânșii (dela vânzători) și apoi... acele jacuri când Leșii*” (XXXIII și nota p. 48).

Din aceste mărturii lămurit se vede că, mai înainte de anul 1689, s'au făcut niște prădăciuni prin Bogdana de către Leși; însă, când?

Cronicarul Neculai Costin, vorbind de venirea lui Const. Cantimir la scaunul Domniei Moldovei, în anul 7193 (1685), zice: „*Și eră bine în țară dintr'altele; numai nu puteau trăi oamenii de podghiazuri Leșești...*” (Letop. Mold. t. II, p. 231). Apoi într'alt loc, mai departe, adaoge: „*Iară în al doilea an a Domniei lui Cantimir Vodă, coborâtu'sau Craiul Leșesc Sobieschy, cu toată puterea sa, și cu toți hatmanii țării Leșești, și cu toată recipospolita, și cu multe podghiazuri în toate părțile, în toată țara Moldovii pre la Ocnă, pre la Bârlad, pre la Bujoreni....*”

de n'aurămas un loc ne prădat și ne stricat" (p. 232).

Prin urmare, jăcuirea locuitorilor din com. Bogdana, de către Leși, s'au întâmplat în anii 1685 și 1686,—când au perit și zapisele de moșie ale lui Const. Budacu, pe care dânsul le-a înlocuit cu mărturiile dobândite dela răzăși în 1689.

Prădăciunile făcute de Tătari în anul 1718.

Intr'o hotarnică, din anul 1722, făcută pentru 9 moșii, din jud. Tutova, și pentru 1 din jud. Vaslui de o anumită Comisiune, se zice: „Să se știe cum am venit noi de am hotărât moșiile mai gios însemnate, după jaloba celor ci zice că le-au luat Tatarii scrisorile și le-au ars. Și mai întâi am venit noi la Coroești și la Vlădești în ținutul Tutovii pe apa Bogdăniei și am strâns toți răzășii.... și dupăce s'au strâns aceștia, cu toții am mers la moșia Vișteleștii...” (XXXVIII, p. 54).

Cronicarul Neculai Costin, vorbind de a treia Domnie a lui Mihai Racoviță (1716—1727), ne spune că, în al treilea an al acestei domnii (1718), „Tatarii prin țară, pre unde și-au ajuns, au tot prădat și au robii” (Letop. Mold. t. II, p. 356).

Lămurit deci se vede că locuitorii satelor din com. Bogdana, au fost prădați și ei de Tătari în anul 1718,—când li s'au luat și li s'au ars și mai multe hârtii de moșie ~~când au prădat și pe locuitorii de țară.~~

Prădăciunile Tatarilor din anul 1758.

Bătrânul Ioniță Ghigă, din Tunsăști (sat vecin cu Bogdana), în cestiunea de ne înțelegeri ce eră în anul 1794, pentru hotarele moșiilor Negrileștii și Șarbăneștii, din Bogdana, declară: „de când am apucat Pali-ceștii și cu Antoneștii împărțind aceste doo hotară

tot în doo și după Tatarii cei dila zioa Crucii m'am întâmplat când o măsurà cu funie părinții lor..." (LXXXVI, p. 140). Prin *Tatarii dela zioa Crucii*, se înțelege aici năvălirea Tatarilor în Moldova, acea din 14 Septembrie 1758 (Enachi Gogălniceanu, Letop. Mold. t. III, p. 235), când ei au prădat deci și pe la Bogdana.

Bogdanașii contribuiesc cu zahare pentru armatele Turcești în anul 1798. La apelul făcut în țară de Alecsandru Ioan Calimah Voevod la 3 Ianuarie 1798, spre a se strânge de pe la toți locuitorii, făină, postmagi și orz, pentru armatele Turcești dela Vidin,—au contribuit și oamenii de prin satele din com. Bogdana, dupăcum se vede din o copie de pe acel apel ce am găsit în Bogdana (XCV, p. 159).

Venirea a 40 Turci în Bogdana la 1821, înpușcarea unui hogo Turcesc de către Ioniță Chicoș la râpa Caprii și rășbunarea Turcilor. Bătrânii povestesc că, în anul 1821, s'a întâmplat la râpa Caprii următorul fapt. În postul Sântu-Petrului (Iunie), venind în Bogdana vre-o 40 de Turci, toți oamini s'au înspăimântat, —încât au fugit foarte mulți pe dealul Tabirii, pe la râpa Caprii, unde venise ca să se ascundă și mulți Bârlădeni. Ingrămădindu-se ei la capătul râpei, spre podișul dealului, au venit acolo vre-o 12 Turci călări, ca să-'i urmăriască,—pentrucă deși căutau volintiri, dar se legau și de alți oamini. Intre cei ce fugise acolo erau și doi frați, *Vasile Chicoș* (fondatorul bisericei sf. Trei-Ierarhi din Bogdana) și *Ioniță Chicoș*. Aceștia, văzându-se pă-

răsiți de toți ceilalți, cari se suiseră pe Tabără, s'au ascuns după un fag mare și, pe când Turcii treceau pe drum la deal, Vasile Chicoș a înmărmurit de frică, dar Ioniță, luându-și curajul, a tras cu pușca într'înșii și a ucis pe unul, care eră *hoge*. Ceilalți Turci, luând pe mort, s'au întors iute înapoi. Ajungând la vale, acolo de unde drumul apucă spre satul Bogdana, iată că zăresc ascunzându-se prin niște brusturi pe un biet om din sat, anume Irimia. Turcii, cum erau acum înfuriați, l'au prins și i-au tăet capul, și apoi, după ce l-au luat într'o sulită, au plecat spre sat. Și întâlnind în drum un jidan și socotind că acesta este un preot creștin, l'a ucis, zicând că, „*precum creștinii au ucis pe hoga lor, și ei le ucid pe popă*“. Atât trupul Turcului mort, precum și capul lui Irimia, au fost aduse în sat la casa lui Saghin Bârcă, unde se aflau și ceilalți Turci, și au îngropat după casa acestuia, în grădină, pe hoga lor. Și n'au mai îndrăznit Turcii să mai umble după prădăciuni.

Ioniță Chicoș n'a fost însurat, a murit cam pe la 1835; Vasile a trăit până pe la anul 1840. Dela întâmplarea aceasta dela râpa Caprii, mi s'a spus în an. 1899 de bătrânul Vasile Buciumaș (Calapod), care aveà atunci 95 de ani,—că Turcii n'au mai învoit pe oameni să aibă pistoale sau puști, ca până atunci; că pe la cine le găsiu, le luau, dându-le câte 101 vergi.—Turcii nu au mai învoit apoi pe oameni ca să poartenici brâu roș sau fes, zicând că numai ei trebuie să poarte. Se găsiu oameni cari pârau pe acei ce aveau brâu sau fes

și Turcii le tăiau în bucăți și apoi îi și băteau. Tot dela dânsul am mai auzit că dela vremea venirii acelor Turci pe aici (1821), s'au schimbat mult lucrurile în țară: pentru că de atunci au venit pe la Bogdana, în locul Enicerilor (turci rai)—alți Turci mai buni, cari trătau mai bine pe oameni. Aceștia se ocupau cu negoț de grâu, miere etc., de unde și Bogdăneșii cari sâmanase până atuncea câte 2—3 baniți de grâu, acum începură se samene mai mult.

Oștile Rusăști s'au aprovizionat cu hrană în 1828 și 1829 și din satul Bogdana. În războiul cu Turcii din 1828 și 1829, Rușii s'au aprovizionat cu produse de îndestulare și din satul Bogdana. La facerea socotelilor s'a văzat că din acest sat se luase: *săină, crupi, orz, ovăs, popușoi, carne, sare, spirt, oțet și lumânări*,—pentru suma de 171 lei (vechi) 13 parale. Acești bani s'au plătit celor în drept de către Sameșia (Casieria) ținutului Tutova, în an. 1832,—sub darea unei adeverințe semnată de Preotul și Pasnicii satului (CLXXI, 274).

CAPITULUL VII.

Proprietatea fonciară.

Proprietatea fonciară, din com. Bogdana, se sprijinește mai întâi pe Uricul dela Alexandrel Vodă, din anul 1453 (I, 3—5), prin care, acest Domn, miluește pe slugele sale, Sima Tunsul, Băloș Horgescul, Stefan Tunsul și Ion Horgescul (probabil rude între dâșii), cu un sat Horgeștii pe Bogdana, pentru slujbele cu credință ce i-au

făcut¹⁾); al doile, pe Uricul dela Marele Stefan din an. 1468 (II, 7—8), prin care se întărește împărțala făcută între pan Toadir Zvâșteală și cele 3 surori ale lui,—Stana, Marina și Marușca; luând dânsul satul *Zvâșteleștii*, unde îi eră casa, iar dânsesele *Șărbăneștii*,—ambele pe pârăul Bogdana.

Din împrejurarea că în seculul al XV, două din amintitele sate poartă numele celor ce li se dăruiesc sau li se confirmă împărțala, cum și din faptul că întinderea a câte-trele satelor se determină *pe vechiul hotar, pe unde din veci a umblat*,—putem zice că ambele Urice consfințesc titularilor lor un vechiu drept de proprietate: dacă nu dinnainte de descălecatul al doilea, cel puțin din acea epocă.

Diviziunea proprietății. In afară de împărțala de sate făcută între Toadir Zvâștială și surorile lui, nu cunoaștem că în veacul al 15 să se fi făcut vre-o altă împărțală de ocine. Dela veacul al 16 însă, numărul răzășilor înmulțindu-se, satele sau moșile amintite să vad divizate sau disfăcute/ în mai multe *trupuri de moșie*, după numele și numărul satelor din nou înființate sau ale răzășilor pogorători din vechii bătrâni. Așă, din Horgești s'a format Băloșeștii-de-sus și Băloșeștii-de-jos; din Zvâștelești,—Zvâșteleștii-de-jos și de-sus; din Șărbănești—Negrileștii, Botășeștii și Impuțita. Nu putem ști cum s'a format și trupul de moșie Sucevenii [Notele de sub XXXVIII, p. 58]. De o împărțală între răzășii aceștii moșii însă se vorbește în an. 1607 [CXXXIX, 221; X, 19].

1). Din acest uric lăsăm la o parte cestiunea cu cumpărarea satului Tunsăștii, intrucât acest sat nu-i în cuprinsul com. Bogdana.

Trupurile aceste de moșie, astfel formate, au fost stăpânite apoi de razăși până în veacul al 18, în *indiviziune*, dupăcum se constată din zapisele de vânzări, de schimburi și de danii, în cari se spune, de pildă: *schimb pentru schimb... jumătate din satul...* (an. 1580, V, 12); *a vândut a patra parte din sat* (an. 1582, VI, 13); *am vândut... jumătate de un bătrân* (an. 1594, VIII, 16) *și-au vândut... partea câtă se va alege* (an. 1636, X, 19); *am dat danie... un bătrân întreg... cât s'ar alege* (an. 1697, XXXIV, 49); *am vândut... din sat.... ce se va alege* (an. 1715, XXXV, 50).

Prima încercare de măsurorite și de împărțire, ce s'a făcut asupra pământurilor, din com. Bogdana, în sec. 18,—și aceasta însă în general și numai asupra unor moșii de aici este cea făcută de o anumită Comisiune în anul 1722 (XXXVIII, 54), care a mers și a regulat și alte moșii de pe aiure, pe unde oamenii ziceau *că le au luat Tătarii scrisorile și le-au ars*; iar după acea măsurorite s'au făcut apoi hotarnice amănunțite rând pe rând, asupra fie-cărui trup de moșie, pentru așezarea răzășilor și pașnica stăpânire a ocinilor lor. Așa, la anul 1741, se măsură și se alese părțile lui David Cucu și ale vărului său Anton Ghelbe, din Botășăști, Șarbănești și Negrilești [XLIII, 64]; la an. 1743, se măsură și se împărț[din moșia Vișteleștii, numai siliștea, țarina și câmpul, la curgătorii din cei 12 bătrâni, făcându-se însă numai 11 trupuri de moșie și rămânând codrul despre nord neîmpărțit [XLVI, 69]; la 1766 Mai 16, s'a măsurat moșia Horgeștii [CCLXXII, 430], și tot în acel an, Noembre 30,

s'a măsurat și s'a ales părțile Vornicului Ioniță Paladi, din Negrilești și Suceveni [LX, 89]; la 1778 se constată părțile de moșie ale Sătăreștilor, Buciumăneștilor, Păliceștilor și Bostăceștilor, din Șărbănești [LXIX, 108]; la 1784, se aleg părțile de moșie ale Boleștilor, din trupul Hoșgeștilor (LXXIV, 117); la 1794, se măsoară și se hotărăște întreaga moșie Negrileștii (LXXXV, 138); în fine, la 1841, se măsoară și se hotărăște din nou siliștea și câmpul moșiei Vișteleștii și se împarte și codrul despre nord al acestei moșii la 11 bătrâni, pe temeiul hotarnicei din 1743, deosebindu-se în acelaș timp partea Pălădească și alte porțiuni de pământ, stăpânite acum de V. Chicoș și ginerile dumisale, Ion Șișman. Dar bătrânii sau părțile de moșie ale răzășilor s'au tot împărțit cu timpul, încât astăzi la cei mai mulți dintre ei nu le-au mai rămas decât numai niște fâșii înguste de pământ.

Pe suprafața trupurilor de moșie ale răzășilor din com. Bogdana, încă de mult (an. 1594) se vede făcându-se deosebire între: *Vatră sau siliște de sat*, unde oamenii aveau sau puteau să-și facă case de locuit; *țarină*, loc destinat pentru săpat și arat; *câmp*, ce servia în totul sau numai în parte pentru păscut vitele și pentru sămănături, după trebuință și putere; alte ori se zice *câmp de țarină* (XXIX, 43),— câmp destinat pentru arat și sămănat; *fânațe*, bine înțeles numai *naturale*, ce erau pe șesuri, precum și în poeana Vladnicului, de pe podișul dealului Sucevenilor; *grădini*, ce erau desigur pe lângă case și în care se semănau legume, adică ver-

Ne împăr
2. 1806
(CCL I,

dețuri sau zarzavaturi; *păduri*, cu arborii seculari; *rădiuri* (țihle), cu păduri mici de nuele și haragi (an. 1594, VIII, 16); *pomeate* [an. 1636, X, 19], adică livezi cu arbori fructiferi; *vad de moară*, loc potrivit pentru a face moară pe una sau alta din gârlele de aici; *loc de prisacă*, pozițiune potrivită pentru așezat stupii cu albine (an. 1637 XII, 22); *heleșteu*, iaz pentru moară și cultura peștilor (an. 1640 XV, 25; 1652, XVIII, 29; XXV, 33, etc.); *curătură*, țarină nouă, făcută pe un loc unde a fost pădure sau țihlă și pe unde nu se poate încă destupă sau pregăti pământul pentru sămănat de cât cu sapa [an. 1827, CCLXVI, 413 și nota de jos]; asemenea și *vii*, sau locuri plantate cu vițe.

Felul măsoariștei moșiilor, măsurile întrebuintate și plata ce se luă de hotarnici. Toate măsoariștele amintite sunt făcute numai în lățime sau deacurmezisul, în direcțiunea dela sud spre nord; măsurile ce s'au întrebuintat sunt următoarele: *pasul*, [de 6 palme] și *stânjinul* (de 8 palme). *Palma* eră uneori de 27 c. m. (an. 1741, nota de sub XLIII, 66), alte ori de 25 c. m., numită și *palmă gospod* într'un act (an. 1794, nota de sub LXXXII, 134). În cazurile însă când întinderea palmei nu eră indicată prin linii trase pe marginea actelor, de sigur că se luă în totdeauna lungimea palmei *unui om* (de talie) *de mijloc* (an. 1778, LXIX, 108) în care, dupăcum știm din practică, se cuprindea și vârful degetului mare până la încheetură, ceea ce face tot 25—27 c. m. Falcea și pogonul n'au fost întrebuintate nici odată pentru repartizarea ocinelor între răzăși, ci numai pentru constatarea suprafeței

unei hlize, ogor sau tarlale cultivate. Astăzi, când se face o vânzare de pământ, se indică lățimea în stânjini cum și suprafața în prăjini sau în fălci.

Pentru efectuarea mai repede a unei măso-riști hotarnicii sau răzășii făceau *funii*: câte o dată de 24 pași (an. 1722, XXXVIII, 54; 1784 LXXIV, 117), altă dată de 22 pași [an. 1743, XLVI, 69], de 10 stânjini [an. 1741, XLIII, 65], de 20 stânjâni [an. 1766, LX, 90] și de 25 pași [an. 1794, LXXXV, 138], —dupăcum le venia oami-nilor mai bine. Lungimea sau întinderea unei funii de aceste se mai numia și *pământ*: „și s’au măsurat tot satul cu funii și s’au făcut *pământul* de 22 pași“ [an. 1743, XLVI, 69].

Hotarnicii, dupăce cercetau pricinele dintre răzăși și alegeau părțile de moșie, le stâlpeau pe aceste de jur-împrejur, punând și bolovani de piatră,—după care dădeau și o mărturie la mâna celui ce câștigă dreptatea. Pentru această lucrare, dupăcum se vede din o poruncă dela Mateiu Ghica Vodă, din an. 1754, boerii hotarnici luau câte 2 *ughi* de fie-care bolovan de piatră: un *ug* venitu Vel logofătului, pe care îl trimeteau la Iași, și un *ug* venitu hotarnicilor, după obicei (CCXVIII, 362). Un *ug* sau *ugru* (galben unguresc) valora pe timpul lui Cantimir Vodă, 2 lei, 10 parale (Melhisedec, *Cron. Hușului*, p. 81). *

Folosința de proprietate. Dupăcum știm, pe te-ritoriul com. Bogdana erau în seculul 15 trei sate, care cu timpul s’au mai înmulțit. Locuitorii lor se ocupau cu agricultura și alte îndeletniciri eco-nomice, indicate de pozițiunea și natura solului.

+ Acți
Inchizi
part 4
ril de

A-28

In satele aceste însă nu se aflau numai proprietarii sau răzășii lor, ci trăiau și își aveau case și alți oameni străini (1685, CCX, 350; XLIX, 76), dela carii se înțelege că dâșii aveau oarecare foloase. In ce constau anume aceste foloase, ne lămurește abea o Carte de volnicie dela Grigorie Ghica Voevod, din 1732, prin care, dându-se împuternicire lui Obrejă Sâtarul ca să stăpâniască niște părți de ocine din Viștelești, Șărbănești și Impuțita, se spune: „să aibă ași luà de a zăce din pâne (cereale), din fânaț, din prisăci cu stupi, din grădini cu legume, din tot locul cu tot venitul *de obicei*“ (XL, 60). Tot în felul acesta și în o Carte de volnicie dela Mateiu Ghica Vodă, din anul 1754, — se despune ca: „Mazilul Neculai Oprișan Buciumaș și cu frații lui, răzăși de moșia Vișteleștii-de-sus, — să fie volnici... a luà de a zece din tarini cu pâne și din fânață, din prisăci cu stupi, din grădini cu legume și din livezi cu pomi și din tot locul cu tot venitu *pe obicei*“ (L, 77). Formulele aceste se văd repetate întocmai în toate Cărțile de volnicie, liberate de Domnii următori și altor răzăși, însă numai cu oarecare adausuri sau modificări, de pildă: „din satul Băloșeștii... a se luà [dijmă]... din prisăci cu stupi, însă din 50 unul, iar fiind mai puținei, câte o pâra de stup... și din bălți cu pește...“ [an. 1764; CCXXV, 370]; „din satul Vișteleștii [de sus]... dijmă.. din vii.. numai din grădini cu legume să nu ie...“ [an. 1765, LVII, 87];... „din moșia Horgești... luând de a zece... și dela cei ce sânt săzători cu case pe numita moșie câte un leu de casă pe an, după hotărârea

testamentului“ [an. 1765, LVIII, 88]. De asemenea și dela codru se luă dijmă din obiectele lucrate de meșterii respectivi, anume: *alghii* [an. 1800, CCXLVIII, 392], *doage* [an. 1820, CLI, 247] și altele. Unii răzăși câte o dată își vindeau dijma codrului sau a pădurei, de pe unde le erau alese hlizile sau părțile lor de pământ (an. 1806, CLI, 247).

Luptele răzășilor pentru proprietate. Afară de certele ce răzășii au avut între ei,—mai ales în sec. al 18,—de unde a rezultat alegerea părților de moșie și eșirea lor din indiviziune,—dânșii au avut mai multe lupte cu vecinii, Igumeni și boeri, cari intraseră sau se încercau se între printre ei cu stăpânirea asupra unor porțiuni de pământ.

Mai întâi, la marginea despre răsărit a comunei, se încercă un Igumen al mănăstirei Lipovățului, în anul 1800, ca să știrbiască din părțile Hondreștilor, de pe moșia Sucevenii,—care pricină s'a sfârșit, se vede, prin o împăcăciune, pe temeiul hotarnicelor vechi (CCXLVIII, 391).

Pela anul 1812 fù tulburată stăpânirea răzășilor din partea despre apus, de către Igumenul Luca (grec de neam) dela mănăstirea Floreștilor, care se acolisiă a stăpâni pe bătrânul Vlașin, al Bostăceștilor, din Viștelești (CXXII, 194). Asupra acestei năzuinți au urmat mai multe judecăți, până-ce la anul 1834, dovedindu-se că actul de danie, pe care se întemeiau Igumenii, este fals, Judecătoria ținutului Tutovei a dat dreptate răzășilor. (După hotărârea inedită a jud. ținutului Tutova, cu No. 3903, din 13 Iulie 1834). În acelaș timp a fost o mare ceartă chiar și asupra limitei dintre

moșia Floreștilor și cea a Bogdăanii, care ceartă s'a curmat în anul 1823, când se hotărî de Isprăvnicia Tutovei, ca linie dispărțitoare dintre aceste moșii să fie pe dealul Gâdesei,—nu cum pretindea Igumenul pe pârăul Similișoarei, și nici cum cereau răzășii, în temeiul unei vechi hotarnice, (XXXVIII, în note pag. 57)—pe pârăul Gâdesii (CLVI, 259). În fine la 1851 s'a făcut o hotarnică de cătră candidatul Judecătoriei ținutului Vasluiului,—regulându-se temeinic și definitiv amin-tita linie dispărțitoare (CXCVII, 325).

1 O altă luptă avăra de susținut răzășii Bolești, în anul 1816, pentru moșia lor din Suceveni și Vladnic, în potriva Căminariului lordachi Miclescu și a ginerelui acestuia, poroșnicul Arghiropol. Zisul Căminar cumpărase în 1799 o sumă de 1213 stânjini, din moșia Suceveni, dela Căpitanul Vasile Bușilă,—pe care apoi îi dădù de zestre, în 1810, ficei sale Catinca, la măritarea ei cu poroșnicul Ion Arghiropol (zis și Hristoforovici), dragoman rusasc din Iași (CXVI, 184-6). „Și acum d-lui Căminarul, zic Boleștii în jalba lor cătră Vodă, părțile ce le-au cumpărat dela Bușilă dându-le zestre ficei d-sale Catinca, ginerele d-sale nū numai că stăpânește ce-au vândut Bușilă mai mult, dar încă să întinde cu stăpânirea din zare în spre răsărit și ne stăpânește poeana (Vladnicul) cu fănațul, și ne dijmuește oaminii ce sunt așezați în codru de lucrează, și noi de trei ani în coace nu ne putem apropià de poeană, lăudându-se că de ne-a prinde prin codru sau în poeană, ne va bate de moarte, că lui i-ar fi dat'o și acea poeană de zestre, d-lui Căminariul“ (CXXXI, 208).

Căminarul Miclescu, invitat fiind la judecată, a răspuns Isprăvniciei că scrisorile sau hârtiile moșiei nu sunt la dânsul, ci la ginerele său, căruia i le-a dat o dată cu moșia de zestre. Isprăvnicia, la 2 Martie 1817, a citat pe poroșnicul spre a se înfățișa la judecată punându-i în vedere că până la curmarea pricinei să caute a da oaminilor fânul zălogit ca să nu le moară vitele de foame (CXXXVI, 214). Pascal Gane, Vornicul de poartă, fiind însărcinat de Isprăvnicie ca să măsoare toată moșia Sucevenii și să cerceteze pricina la fața locului, prin mărturia hotarnică din 30 Noembrie 1817, a constatat că de mult „s'a urmat stăpânirea numai a Boleștilor și a boerilor Pălădești, până când și-au vândut boerii Pălădești părțile din Suceveni lui Bușilă, și Boleștii încă își stăpânesc părțile lor, atât din Suceveni, cât și din Vladnic ne supărați de către nimene. Iar acum dela vânzarea lui Bușilă încoace, mai ales de trei ani, pătimesc cu totul împresurare despre stăpânitorul, ginerile d-sale Căminarului dupăcum am arătat și mai sus: că toată poeana Vladnicului au cosit'o, neîngăduind pe răzăși nicicacum, precum și la codru, după arătarea ce mi-au făcut răzășii“ (CXXXIX, 221—2). Lupta s'a sfârșit în 1818, când Boleștii au vândut 833 stânjini din moșia Sucevenii, lui Ion Arghiropol, în lungime din zarea Coamei Porcului până în zarea dealului Orgoeștilor (CXLII, 227—28).

Arghiropol a năzuit apoi să cuprindă și cei 306 stj. ai Hondreștilor din moșia Sucevenii, însă aceștia nu s'au dat de loc învinși (COLXXV, 428).

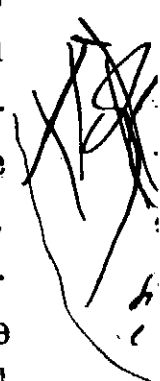
Dar pe când poroșnicul Arghiropol se silià, în partea despre răsărit, a înghiți hlizele rãzãșilor și a-și mări cu chipul acesta moșia sa, iată că în 1825 se ridică, despre mează zi, Sardarul care începù să pricinuiască felurite supărări și neajunsuri bieților rãzãși de Bãloșești și de Horgești. Aceștia, tânguindu-se lui Vodă, între altele zic : „Și așe am stăpânit până în primăvara aceasta, când întâi Sârdariul..... au bătut pe unul din rãzãșii noștrii anume Dumitrache (Ghigă) rãzăș din doi bătrâni, în mijlocul pădurii cu trii argați, sub cuvânt că de ce trece cu vitele pe moșie noastră (lui) Horgești, zicând că nu cunoaște pe nimene din rãzãșii noștrii. Unde acolo în pădure dacă s'ar fi potrivit argații precum le poruncea, negreșit îl omorà pe numitul Dumitrache, rãzăș al nostru ; căci dupăce s'au tras argații într'o parte, au scăpărat cu pistoalele, și norocire că n'au luat foc și au scăpat cu fuga rãzășul nostru“. Apoi rãzășii jãluitoari cer lui Vodă ca să li se dee dreptul de a rãscumpărà, în puterea protimisisului, toate ocinele pe care le cumpărase fără știrea lor, a neamurilor, partași în acele trupuri de moșie (COLXV, 409--12). În 1827 se constată de către o Comisiune toate pagubele ce se făcuse în sãmănăturile și grădinile oamenilor, de oile și porcii Sardarului (COLXVI, 412—13),—pentru care a fost obligat ca să le plătiască. Acest boer se arată ne simțitor și nesupus la chemările în judecată, pânăce Divanul trimise un aprod cu poruncă gospod, în Martie 1828, ca să-l iee cu sila și să-l

duca la Iași, punându-i în vedere că pentru fiecare ceas de întârziere are să plătiască *Ciobotele* (amendă), câte 20 părăle, aceluia zapciu (OLXVII 415).

Procesul acesta al răzășilor de Băloșești și de Horgești cu Sardarul nu s'a sfârșit la Divanul Domnesc, din Iași, decât tocmai la 22 Noembrie 1834. Și atunci din pricina paragrafisirei (prescripțiunei) dreptului de a-și pute răscumpără hlizele vândute, au fost satisfăcute numai o parte din cererile bieților oameni (După o copie înedită ce posed de pe hrisovul Domnesc No. 77, din 10 Iunie 1804).

Încă din an 1806 răzășii Pleșeni (din Buda] se încercară să intre și ei cu stăpânirea în moșia Bogdănașilor, prin partea de apus-miazazi, în trupul Horgeștilor (OLI, 2468). Cu aceasta căutau a se disdăună, se vede, de răpirea moșiei lor Pleșenii, de către boierul V. Miclescu, din Patrășcani, în anul 1803. Isprăvnicia de Tutova însă a dat dreptate Bogdănașilor [Ibidem]. Cu toate aceste, din cele auzite dela câți-va bătrâni Bogdănași (dascalul Caranfil Antonovici, Vasile Darie, Vasile Buciumaș Calapod) în 1887, și pe care le-am notat de atunci într'un carnet, Pleșenii sau Budașii nu s'au lăsat, ci, pe la 1831, s'au apucat să prindă stăpânire, sămănând cânipă pe valea Similișoara-cu apă [unde este astăzi satul Gavanu] și că Bogdănașii o zmulgeau, răspingându-le ast-fel samavolnicia, în puterea dreptei stăpâniri. În urmă răzășii de Horgești s'au jăluit la Isprăvnicia sau judecătoria ținutală, cum eră pe atunci, și a fost rânduit un Privighitor, Grigorie Negruț, ca să

1183

facă cercetare. Acesta, fiind mituit de Budași, a raportat că Bogdănașii n'au dreptate. Aceștia încă făcuseră o colectă de bani, ca să i-o dea, putând să fie în câștig, duprecum erau lucrurile pe atunci, dar cel însărcinat cu darea sumei la destinație a mâncat banii.

Pe o parte din moșia răpită dela Bogdănași, Pleșenii sau Budașii au întemeet și un sat, Gavanu, pe la anul 1850. Pe lângă aceste, mi s'au mai comunicat în an. 1884 de bătrânul Tuduriu Ghenghe, din Bogdana, fost vechil în Buda la Vornicul Ion Greceanu [Badașcă], și următoarele. Gavanașii sunt urmași de ai Pleșenilor, cari au fost desmoșteniți de o mare parte din moșia lor de boerul V. Miclescu în urma unui lung proces. Că lor le mai rămăsese vre-o 400 falci de pământ, pe din jos de satul Buda, pe acolo pe unde li fusese vechiul lor sat Pleșenii, și că, la o mare nevoie ce au avut, dânșii și-au arendat acele falci de pământ lui Batistă Foca, din Bârlad; și apoi mai făcând și alte datorii la acesta, n'au putut să-i plătească; încât la 27 Aprilie 1857, creditorul le-a vândut moșia prin formal mezat, către Vornicul Greceanu, care cumpărase încă din 1851 și Buda-de-sus dela Maria Negrea, făcând ast-fel din Buda-de-sus și din cea de-jos o singură moșie; că, în fine, Greceanu le-a mai dat Găvanașilor vre-o 200 de galbini, pe cari i-a împărțit între dânșii. În acelaș timp Gavanașii, ca să poată izbuti asupra Bogdănașilor, s'au lipit și au luat între dânșii pe un Panaite Dobranici, care era funcționar la Isprăvnicie său la Judecătorie, și sub cuvânt că s'ar trage din neamul lui Chiru,

76

relu
1840, -
2-a
in
1845
CLXXI, 29

răzăș pe valea aceasta, însă cu mult mai în jos, i-a făcut o parte însemnată de pământ, în partea de nord, ca să fie ca un hotar tare despre răzașii Bogdănași. Și așa prin influența acestuia au izbutit Gavanași ca să între cu stăpânirea peste câte-va sute de hectare, din moșia Bogdănașilor, trupul Horgeștilor.

Batrânii din Bogdana, cari au fost întrebați de mine, s'au plâns mult de ne unirea răzașilor, în ces-tiunea răpirei pământului de Găvanași, zicând: că acei cari cunoșteau dreptatea nu aveau hârțile la mână, iar cei ce le aveau nu voiau să le dea, lasând astfel pe mulți de ai lor, ca să-și piardă porțiuni mari din capitele moșiilor lor despre soare-apune. Al de Dobranici și-au vândut apoi partea de moșie lui Ioniță Bou,—dela urmașii căruia au fost cumpărată, nu de mult, de locuitorii Găvanași.

Formațiunea proprietăței mari din Suceveni. Inceputul proprietăței mari din Suceveni datează din anul 1697, când un Sandu Bolat a dăruit lui Vasile Pleșca Logofătul al treilea, din Iași, un bătrân întreg din Suceveni *pentru mult bine ce i-a făcut* [XXXIV, 48]. Acest trup de moșie avea 170 stân-jini în lățime [LX, 92] și a fost vândut apoi în 1725, de o nepoată a lui Pleșca, Spatarului Ion Paladi [XXXIX, 58], care mai cumpăraseră 25 stj. 2 palme de moșie în Suceveni, încă din 1716, dela Marica, nepoata lui Mihai [Ibid] 1). Iar la

1). Andrei Bole zălogise un bătrân din Suceveni, împreună cu poeana Vladnicului, ^{comprăta 1718 (L. 14)} la Spatar Ion Paladi, pentru 7 galbini, iar mai pe urmă ficiorul Spatarului, Vornicul Ioniță Paladi, cunștând pe Toadir Bole, ficiorul lui Andrei, i-a dăruit acestuia părțile acele de moșie în an. 1745 (7253) de sufletul părintelui d-sale (CLXXIII, 277; LX, 93).

72
55
77
100
210
0

anul 1780 (CCXXXIII, 377), Vornicul Constantin Paladi, ficiorul Vornicului Ioniță Paladi,—dobân-
dește o danie dela răzășii Bolești în 657 stj. moșie
„pentru osteneala dumisale ce au hotărât Coroeștii și
Vlădeștii, și au scos o bucată de loc de sub împresu-
rarea Bostăceștilor...” [CXXXI, 206],—rămânând
Boleștii de atunci în coace numai cu Vladnicul,
la căpătul despre răsărit-meazăzi al moșiei. Așa
că Pălădeștii ajunsăse se aibă în acea vreme, în
Suceveni [170 + 25, 2 plm. + 657]: suma de 852
stj. 2 palme de moșie.

Fiindcă Vornicul Const. Paladi se hotărise
a merge în Rusia, și-a scos în vânzare toate păr-
țile de moșie ce le avea pe aici, pe care le-a
cumpărat cu 800 lei [vechi] la 28 Febr. 1793
[LXXXIII, 136], prin sultan —mezat, un om al său
de casă, căpitanul Vasile Bușilă. Acesta le-a
vândut apoi, pe cele mai multe, pe la urmașii
răzășilor, cari le înstrăinase. Moșia din Suceveni
însă a vândut'o Căminariului Iordachi Miclescu,
din Corlătești,—nu în mărime de 852 stj. cât eră,
ci de 1213 stj. adecă cu 361 mai mult [58 stj. din
câmp și 303 din codru], dupăcum se vede în jalba
Boleștilor, adresată către Vodă, în anul 1816
[CXXXI, 206],—cum și în mărturia hotarnică ce
le-a dat Pascal Gane în 1817 [CXL, 222]. Cămi-
narul Miclescu a dat acești 1213 stj. de moșie ca
zestre ficei sale Catinca, în an. 1810 [CXVI,
184],—de când deci au început a se stăpâni de
ginerele său, poroșnicul Ion Arghiropol, care eră
dragoman rusăsc în Iași. Acesta, prin nedreptă-
țile și amenințările ce făcea, ajunsăse să fie spaima

bieților răzăși din Suceveni, cum s'a spus mai sus. Cu așa chipuri a izbutit ca într'un scurt timp să cumpere mai multe părți de moșie și anume: 833 stj *) dela Bolești, în anul 1818; 100 stj. dela Antonesti și Gorești, în 1820; 14 stj. dela Gh. Tufarul, în 1820; 65 stj. cumpărați în 1791, de V. Bușilă, dela vărul său preotul Grigore Beșleagă, trecuți apoi prin vânzare la Miclescu și de la acesta, prin zestre, la Arghiropol. Așa că tiranul acesta de rus aveà la anul 1836, în moșia Sucevenii, suma totală de 2435 stjini (CCLXVIII, 415), compusă din 1213 stj. zestre și 1222 stj. cumpăratură, în cea mai mare parte din răzășia Boleștilor; numai Hondreștii rămăsăseră însă până atunci ne îngenuncheați.

După mai multe peripeții (CLXIX, 416—CCLXXIV, 427), moșia Sucevenii a ajuns în an. 1844 să fiestăpânită de Logofătul Costachi Konachi, căruia răzășii Hondrești îi vândură și ei, de bună voe, chiar în acel an, cei 206 stj. de moșie, ce-i aveau acolo, pentru cari se luptaseră din răputeri cu Arghiropol (COLXXV, 428). Cu acești stânjini se cuprinsă astfel întregul lat de aproape 2700 stj. de moșie din Suceveni, mai rămânând însă ne vândut numai colțul de răsărit-meazăzi, Vladnicul, în lățime de 662 stânjini.

În fine, Boleștii, din pricina ne înțelegirilor dintre ei, își vândură în anul 1853 și această ultimă bucată de moșie, Prințului Neculai Konachi

*) În însemnarea [CCLXVIII, 415], cred că numărul de 900 stj. îi greșit, de aceea am trecut aici 833 stj. cum este în zapisul de vânzare [CXLII, 227], modificând mai jos și totalul, unde am pus 2435 stj. în loc de 2502 stj. cum este tot în amintita însemnare.

Vogoridi (CCLXXX, 431). Ast-fel deci, rând pe rând, toate hlizele de moșie, din Suceveni, în sumă totală de 2700 stj. în lățime, și de 798 fălci, 21 prăjini, 32 stânjini (după o hartă din 1859), în suprafață, au ajuns o singură proprietate și locuitorii, de pe ea, olacași. Aceștia au fost împroprietăriți în anul 1864.

Formațiunea proprietății mijlocii din Bogdana.

Inceputul proprietății mijlocii, din Bogdana, datează din primele decenii ale secolului 18. Pe atunci Vornicul Ioniță Păladi a cumpărat niște porțiuni de pământ de pe la răzășii cari se trăgeau din bătrânii: Stârce, Zavantie și Dura. Aceste porțiuni fiind împrăștiute, la hotărârea moșiei Vișteleștii în 1743 au fost întrunite la un loc, cu învoirea totimei răzășilor, închegând ast-fel suma de 12 funii și un pas, siliște și câmp, ceea ce face 265 pași sau 199 stânjini (XLVI, 70 și 72). Această hliză de moșie a trecut prin vânzare în an. 1793, dela Vornicul Constantin Paladi, fiul lui Ioniță Paladi, în mâna Căpitanului V. Bușilă, împreună cu alte moșii, cum am văzut mai sus. Dar siliștea și câmpul de 199 stj., din trupul Vișteleștilor, mai avea dreptul și la un analog de codru pe Piscul Racovii, o hliză de 600 stj., tot din acel trup. Pe aceste 2 hlize deci rezervându-le Căpitanul Bușilă pentru sine le-a dat apoi de zestre fiicei sale Smaranda, măritată cu Vasile Chicoș. Acesta și-a făcut casă și s'a asezat în Bogdana, acolo, ~~fiind fratele său Ioniță~~ ^{mai pe urmă} ~~ca și mai târziu~~ ^{ca și mai târziu} a clădit și o biserică.

In an. 1830, V. Chicoș a cumpărat dela Sântărești 30 stânjini de moșie, pe Piscul Racovei,

unde avea dânsul și celaltă hliză, făcând la un loc un trup de 630 stânjini (CLXXXII, 301). Sătăreștii cu banii ce au luat acum dela Chicoș „au răscum-părat alți stânjini de câmp, din locul de hrană, ce erau vânduți tot dumisale“, de alte neamuri ale lor (CLXVII, 270 ; CLXXXII, 301). Pe trupul acesta de moșie de pe Piscul Racovii, unde eră numai codru, Chicoș a înființat în an. 1830 cătunul Fântâna-Blănarului.

La măritarea fetelor, Chicoș a dat Cleopa-trei hliza din Bogdana, iar Catincăi pe acea de pe Piscul Racovii, dela Fântâna-Blănarului. O parte din Fântâna-Blănarului a intrat apoi prin schimb în proprietatea mănăstirei Floreștilor; iar după secularizare, statul a împroprietărit acolo pe lo-cuitorii acestui cătun.

Suprafața proprietății mijlocii, din Bogdana, este astăzi de fâlci. 90. ~

Rescumpărarea a 250 stânjini moșie din tru-pul Vișteleștii, în anul 1851, de către obștia locuito-rilor Bogdănași, dela Sardarul Nedelcu Oprișan. Printre hlizele de pământ ale răzășilor de Viște-lești aveă și Spatarul Gh. Oprișan, din Tunșăști, baștină și cumpăratură, 250 stânjini de moșie : 110 stânjini codru, și 140 stj. siliște și câmp. Și fiindcă dânsul nu lucra pământul de hrană, și vi-tele se preumblau libere, adică ne împiedecate de a trece și pe părțile lui de pământ, de aceia a pretins, în 1847, ca să i se facă 230 zile de muncă pe an, pentru *imaș*, după puterea răzășiei fie-căruia, la care s'au angajat 74 barbați gospo-dari și 3 femei văduve (CLXXXIX, 315). Murind

Spatarul Oprișan în anul 1849 (CLXXX, în notele de pe pag. 291), fără a avea copii, Bogdănașii s'au adresat în 1850, nepotului său Nedelcu, care îi era moștenitor, pentru a le vinde lor acele părți de pământ (CXCIV, 324). Tocmeala s'a făcut cu 1500 galbini blanc, plătiți pe șin, și 200 scânduri de fag, pregătite de răzăși din pădurea lor proprie și apoi carate la Bârlad (CXCIX, 330—3). Ne având însă bani, dânșii în număr de 150 capi de familie, 5 case de orfani și 7 femei (CC, 334) s'au împrumutat în Oct. 1851, cu acei 1500 galbini, de la neguțătorul Batistă Foca, din Bârlad, pe timp de 6 ani, cu următoarele obligațiuni : să-i dea în arendă 70 fălci de pământ, din moșia lor proprie, pe 6 ani, cu începere dela 23 Aprilie 1852 ; să-i lucreze acel pământ și să-i transporte produsele la coșar sau hambar ; să-i transporte la Galați 200 chile de pâne (grâu, păpușoi etc) ; să-i dea dijmă din tot ce vor sămăna pe ogoarele lor, precum și din grădini, livezi și vii ; cele 2 crâșme din Bogdana să le arendeze creditorul ; să-i dea câte un puiu de găină de casă ; și, în fine, creditorul Foca să taie și să-și vândă singur codrul de pe cei 110 stânjini, așa că răzășii să intre cu plugul după cei 6 ani (CXCIX, 330—3). Răzășii și-au îndeplinit cu exactitate aceste obligațiuni și, cu chipul acesta, au devenit stăpâni și peste cei 250 stj. de pământ. Frumoasă faptă ! Onoare celor ce au făcut'o ! Dumnezeu să binecuvinteze pe cei din viață și să odihniască cu dreptii pe cei adormiți !

Cum se afla în timpul de față peș. focian - n. 10

anul Comport la Iași

CAPITULUL VIII.

S t a r e a E c o n o m i c ă .

Agricultura. Până pe la anul 1850, locuitorii, din com. Bogdana, făceau sămănături mai mult pentru trebuințele casei, de unde și locurile destinate pentru ele abea compuneau un tot de 200-300 de fălci. Intinderea sămănăturilor eră deci limitată, până pe atuncea, mai mult la numărul oaminilor, cari trăiau în satele de aici.

Din cele aflate de pe la bătrâni și în mare parte constatate din documente, se cultivă în această comună, prin jumătatea întâia a sec. al 19, o parte din coasta de apus numită *țarină* (în an. 1743 XLVI, 71) și din cea de răsărit, a dealului Coama Porcului; o parte din coasta de apus a dealului Sucevenilor și o parte din podișul acestui deal, ce se numiau *câmp* (în 1801 și 1817, CVIII, 174; CXXXIX p. 320); apoi grădinele de prin sate, de pe lângă case și poenele de prin codru, precum : poeana Taberii (pe podișul dealului cu asemenea nume, în lățime de 167 pași sau 125 stj., CLV, 255); poeana Zahariei (pe coasta apusană a Taberii, în fundul Similișoarei-cu-apă); poeana cu Fragii (în fundul văii Bogdana); poeana Arșiței (mai la sud de cea cu Fragii), poenele (pe dealul Taberii, hliza Negrileștilor), poeana lui Dărie (în Similișoara-cu-apă, din sus de izvorul Varniței), poeana Mare (din sus de biserica Treierarhi) numită *câmp* (CLXXXII, 300) și alte mici poenițe. În colo eră codru și rădiuri peste tot, afară de poiana Vladnicului, (XXXVII, 53; CXXXI,

208; CXXXIX, 219) și șesurile (VIII, 16; XXXVI, 52), rezervate numai pentru fânațuri.

Lucrarea pământului se făcea, ca și până în timpurile noastre, cu: *sapa*, de către oamenii cari nu aveau boi, cum și pe locurile ce erau prea înclinate sau nu erau bine curățite de rădăcini; *plugul*, ce se purta cu 4 și 6 boi, pentru care se întovărășiau câte 2 sau 3 gospodari; și *grapa*, făcută din spini de porumbel, peste care se puneau petre sau bulgări mari de pământ și prin care se sdrobiau bulgării și se netezia pământul. În lipsa îngrășerii pământului, oamenii lăsau și lasă și azi ne sâmnate sau pârloage câte pe un an unele hlize. Dâșii mai observă la prășit ca să fie o așa distanță între păpușoi cât s'ar culca un *ou*.

Cultura cerealelor. După spunerile bătrânilor Bogdănași, cari au apucat vremurile de prin jumătatea întâia a secol. 19, aflăm că pe atunci se sâmnă mai mult păpușoiul, iar săcara, grâul și orzul mai puțin. În deosebi grâul abia se sâmnă delă 2—3 banițe de un răzăș, ^{și numai cât. 5-6 banițe} ovășul și meiul se sâmnă de asemenea foarte puțin și numai de unii oameni. De pe la anul 1850 și mai ales 1860 încoace, cultura cerealelor și mai cu seamă cea a grâului a luat o întindere din ce în ce mai mare, grație măsurilor care au contribuit la înlesnirea exportului cerealelor din țara noastră.

Cultura legumelor. Dupăcum reesă din zăpisele de vânzări de pământ, cum și din alte hârtii vechi (secol. 16—19), locuitorii din com. Bogdana au avut în totdeauna pe lângă casele lor

grădini, în care își cultivau legumele sau verdețurile necesare. Nu ni se spune anume ce legume se cultivau, dar bine înțeles că acele obișnuite : *ceapă, usturoiu, fasole, bob, mazere, linte*, etc. Numai oamenii cari erau săraci sau vor fi trait de tot izolați prin păduri, dacă vor fi întrebuințat *hagimă* și *pur*, un fel de ceapă și usturoiu sălbatic. Într'o poruncă domnească din 1763 se spune că Neculai Opreșan aveà și grădină cu *curechiu* (LIV, 82). În două porunci domnești din 1765 se oprește a se lua dijmă din grădinile cu legume (LVII, 87; LVIII, 88). În anul 1851, răzășii Bogdănași în număr de 150 capi de familie, 5 case de orfani și 7 femei văduve, împrumutându-se dela Batistă Foca cu 1500 de galbini [CXCIX, 330], s'au obligat ca, între altele, să-i plătiască acestuia în timp de 6 ani și dijmă din cele mai principale legume, precum : *fasole, ceapă, varză și cartoafe*. De aici se vede că pe la jumătate seculului trecut legumânăria sau verdețăria erà destul de dezvoltată în satele din com. Bogdana. În timpul de față cultura cartofilor a luat o întindere și mai mare, pe când acea a verzii a scăzut, abea 2 sau 3 locuitori dacă se mai ocupă și cu aceasta. Sfecla s'a cultivat și se cultivă foarte puțin și numai prin grădinele a câtor-va gospodari.

Cultura pomilor. Încă din vremele de demult locuitorii satelor din com. Bogdana au pus un mare preț pe cultura pomilor. Această cultură a luat un zbor deosebit în veacul al 17. Însemnătatea ce se dădeà mai înainte acestei frumoase ocupațiuni, se poate vede și de acolo că în cele

roadă să-și stăpâniască el livada cu pomii iar de a zece sa-și ia acela a cui e hliza. iar când or faci pomii cei tineri roadă atunci șor ține cineș roadă din livada lui" (XLVI, 73).¹⁾ Bogdana fiind vestită în acea vreme mai ales de mere și de pere, veniau aici, dupăcum se spune, neguțitori tocmai dela Iași de le cumpărau. O bătrână (Paraschiva Brăileanu, născută Cozmiță), din satul Văleni, jud. Fălciu, mi-a spus, acum 16 ani, că, a auzit pe o bunică a ei povestind că pe când aceasta eră copilă (sec. 18) a fugit cu părinții săi din pricina Tatarilor, tocmai la Bogdana pe dealul Taberii și că acolo a văzut niște mere cât fundul talgerului (Lucrarea mea, Geogr. com. Bogdana, în Bulet. Soc. Geogr. Rom., an. IX, trim. 3 și 4 București, 1888).

Din cele aflate dela bătrâni, cultura pomilor s'a urmat în com. Bogdana cu acelaș interes ca și mai înainte, până pe la jumătatea seculului trecut. ^{Jun. vechei și 1900} Din ~~aceea vreme~~ însă a început a degenera această frumoasă, plăcută și mult folositoare ocupațiune, din pricină, dupăcum se zice, că oamenii își îndreptară acum activitatea lor mai mult spre cultura cerealelor. De pe la 1850 în coace puține livezi noi s'au pus, căutând a se folosi răză-

1). Dispozițiunea aceasta este făcută de hotarnici în sensul Pravelii pentru pomi, Glava 305 (Zac. 69): „De va păzi un om un pom, și-l va face mare de roadă, într'un loc ne împărțit, iar după aceea de se va prileji de se vor împărți acei oameni, și de se va veni acel pom în partea celui ce nu l'au făcut, atunci să n'aibă nici o treabă celace i s'au venit în partea lui, ei să-l ține tot cela ce l'au crescut, iară de nu va putea suferi stăpânul cela cu locul, atunci să-i dea pom drept pom într'alt loc" (În drept. legii, pag. 179, ediș Bujoreanu, București, 1884).

șii, în cea mai mare parte, pentru casă și pentru vânzare, mai numai de fructele pomilor celor bătrâni, moșteniți dela părinți; cu toate că populațiunea se află în timpul de acum cu mult mai numeroasă și trebuințele cu mult mai mari, ca altă dată. Și dacă dânșii cel puțin s'ar fi îngrijit și s'ar îngriji cum se cade de acei pomi, bine ar fi. Dar vai! Te cuprinde jalea când te uiți pe costișele dealurilor și prin sat și vezi o mulțime de arbori fructiferi, resturi din frumoasele livezi de altă dată, lăsați disgrădiți și expuși la o sigură și completă pierzare! Fiii, nepoții, strănepoții și răstrănepoții celor ce i-au plantat și i-au hultuit își aduc aminte și ei că au niște pomi numai atunci când sosește timpul scuturatului și al culesului roadelor! Și când te gândești și la aceea că în satele din această comună se mai găsesc încă oameni, cari n'au nici un pom, deși în jurul caselor au destul loc, nu știi ce să mai zici!

Cultura viei. Viile cele mai vechi din côm. Bogdana, sunt acele de pe coasta de apus a dealului Coama Porcului, adică de pe capetele despre răsărit ale trupurilor de moșie: Vișteleștii, Șărbăneștii și Negriștii. Ne putând ști de cine și când au fost ele plantate, le vom pomeni numai cu numele posesorilor și cu datele sub care le găsim amintite în diferite zapise din veacul al 17 și anume: *o vie* a fraților Flore și Male, pe partea lor de moșie din Viștelești, pe care au vândut'o, în anul 1652, fratelui lor Fanul (XVIII, 29); *o vie* a lui Țenchiu pe partea sa din moșia Șărbăneștii, pe care a vândut'o în anul 1664, lui

Toadir Sâtariul (XXVI, 37); *o vie bătrână* a fraților Savin și Hârloban, ficii lui Strătulat, pe partea lor din moșia Negrileștii, pe care a vândut'o în an. 1686, lui Lupan (XXIX, 43); *o vie bună și una paragină* a lui Vasile Șoitul sin Hilip, pe partea sa din moșia Negrileștii, pe care a dăruit'o, în an. 1686, vătavului Lupan (LXXIX, 127); *o vie cu pomăt împrejur* a Irinei femeia lui Hârloban pe hotarul Negrileștilor, pe care a vândut'o, în 1686, tot lui Lupan (LXXIX, 128).

În veacul al 18, găsim amintindu-se în hotarnica din an. 1743 numai de o singură *vie*, care erà plantată atunci din nou de către Obrejă Sâtariul,—în suprafață „de două pogoane și jumătate... fiind în pădure făcute din topor“ de dânsul (XLVI, 73). Iar în veacul al 19, nu numai din documente dar și din spunerile bătrânilor am aflat că s'au sădit mai multe vii și anume: *o vie* pe moșia Negrileștii, plantată în an. 1809, de către Mihălachi, ginerile lui Trohin Sâtariul (CXV, 184); *o vie* pe coasta de apus a dealului Taberii în Similișoara, din sus de izvorul Varniței, plantată cam în an. 1810, de către Pavel Darie (Lucrarea mea, *Geogr. com. Bogdana*, în Bul. Soc. Geogr. Rom. trim. 3 și 4, 1888); *o vie* pe coasta de apus a dealului Sucevenilor, plantată în 1820 de către poșnicul Ion Arghiropol, care a trimis pe ficiorul său boeresc Podașcă (Roiu), de a adus cârlige de vie tocmai dela Panciu; *via* lui Podașcă și *via* lui Grigore Epure, de pe podișul dealului Taberii,—cum și *via*, cea mai spre răsărit de ale lor, a lui Ifrim Strătulă, dela capătul râpei Sâtariului, câte-trele

plantate cu sămânță dela Panciu, pe care a adus'o Podașcă, tot atuncea când a adus și cârligele pentru boerul său Arghiropul (Ibid); o *vie* pe coasta de apus a dealului Coama Porcului, plantată de Vasile Chicoș în 1830, pe moșia sa; o *vie* pe coasta de răsărit a dealului Gâdesii, cătunul Similișoara, plantată în 1846 de dascalul Caranfil Antonovici; o *vie* tot acolo, plantată tot în acel an, de către Mașteiu; o *vie* plantată în 1849 de către Ilie Cioară, pe Piscul Racovii. Tot pe Piscul Racovii s'au mai plantat și alte vii în anul 1850 de către Simion Buraga, Ioniță Popa, Costachi Sâtarul și alții (Ibid.). Iar toate celelalte vii din com. Bogdana sunt plantate dela anul 1850 încoace.

La an. 1851, Bogdănașii se obligară a da ca dijmă lui Batistă Foca pe timpul dela 1852-1858, la împrumutul de bani ce l'a făcut la acesta, și dijmă de vin; de asemenea îi dădură spre folosință, pe acelaș timp, și cele 2 *crâșme* ce erau atuncea în satul Bogdana. Eră acum, dupre cum se vede, *vin de aiuns și băutori* distui!

Creșterea vitelor. Locuitorii satelor din com. Bogdana s'au ocupat în totdeauna de creșterea vitelor, și această nu numai pentru îndestularea și folosința lor zilnică, dar și pentru comerț. Pentru a ni face însă o idee de această ocupațiune a gospodarilor de aici, vom cită din timpurile vechi numai amintirile ocazionale, ce găsim în documentele satului Bogdana. Așă, în anul 1594, Constantin Sâtariul din Viștelești, cumpărând trei hlize de moșie dela Simion Dumnezeu, din Pă-

trășcani, a dat pe câte-trele : 51 taleri și 3 *boi de negoț* (VIII. 16); în an. 1640, răzășii din Viștelești învoindu-se cu 7 meșteri ruși pentru a le ezi un heleșteu, între alte merinde, le-a dat acestora, în cursul celor 7 săptămâni cât au lucrat, și *carnea a 2 vaci și a unui mascur și le-a pus la dispozițiune pentru executarea lucrului 2 care cu 8 boi* (XV, 26); în anul 1660 diregătorul Vâlcu, din Bârlad, a luat 2 *boi* dela Ștefan (Sâtariul), din Viștelești (XX, 31); din o scrisoare de judecata a Sulgerului Constantin Jora, cum și din o altă scrisoare a Olucerului Ianachi, Ispravnicul de Tutova, ambele din 1761, se vede că în Bogdana în acea vreme *toți sătenii aveau vite* [CCXXI—II, 365—366]; în an. 1763, Ion Buciumaș a cumpărat o parte din iazul Șărbăneștilor *drept doi boi buni* (LXXVIII, 127); în an. 1763, *trei vite* a lui Toadir Neșțian și Mălaiurău au stricat o samă de curechiu a lui Neculai Oprișan, și s'au ucis acestue 4 *râmători* (porci) de către Lupul Croitorul (LIV, 82); în anul 1795 s'au furat 2 *cai*, din Bogdana, unul a lui Dumitrachi Pălici și altul a lui Simion Chelmu (LXXXIX, 147); Const. Sătarul, după cum se vede în diata sa, avea la 8 Iulie 1803 : 4 *boi, 2 vaci, 1 cal, 1 vițel și 3 mascuri* (OCL, 394); Petre Teletin, între alte obiecte de zestre, a dat ficei sale, Anghelina, în an. 1813, și următoarele vite : 2 *boi, 2 vaci, 2 oi și 2 mascuri*; iar Toderăș Delciu a dat de asemenea atunci fiului său Neculai : 2 *boi, 2 vaci, 2 măscuroaice și 4 oi* (OCLIX, 404). X

Toderăș Delciu De pe la 1820 și până pe la 1850 și chiar
1860, avem știri ceva mai amănunțite, din cele
12 (C LXXII, p. 215) : 2 *boi de jug, 2 vaci, una a fetei și
măscur; un cal de călărit; o ieapă a fetei; 6 oi și*

ce am putut auzi între anii 1885—1900, dela bătrânii din satul Bogdana și anume, că în jumătatea întâia a sec. al 19, cei mai mulți gospodari de aici aveau *câte 4 boi* (unii și 8 boi) și *câte 2—4 vaci*; că în acea vreme se aflau *trei cirezi de vite*, care pășteau prin păduri și poene, păzite de băeții oamenilor celor cu vitele. Pe lângă aceste, Bogdănașii în număr de 74 gospodari și 3 femei văduve s'au obligat în an. 1847 spre a face Spatarului Gh. Opreșan, câte 4, 3 și 2 zile, în total 230 zile de munca pe an pentru *imaș*; adecă pentru a trece libere vitele lor și peste cele 2 hlize de pământ ale numitului boer, pe care le avea printre ale răzășilor [OLXXXIX, 315]. Bătrânul Ilie Cioară mi-a declarat prin scrisoarea din 19 Aug. 1903, că cele 3 zile de muncă ce dânsul făcea [OLXXXIX, 316], erau pentru 10 vite. De aici ar urma că cei 28 oameni, între cari se găsește dânsul, aveau 280 vite mari; cei 28, cari făceau însă câte 4 zile, trebuie să fi avut câte 14 vite,—în total 394 vite; și cei 21/câte 6 vite,—total 126 vite. Prin urmare, în Bogdana erau pe la 1847 suma de 748 vite mari. Așa că se vine câte 9.74 vite de locuitor. Tot dela bătrâni am mai aflat că până pe la 1850 vitele erau foarte eftine,—dar le vindeau bieții oameni, ziceau ei, așa cum puteau, pentru că de pe ele mai luau și ei parale, cu care își plăteau birurile șiși acoperiau și alte nevoi. Deși cu creșterea prețului cerealelor de atuncea în coace a crescut și acela al vitelor,—totuși însă numărul acestora a început din acea vreme ca să scadă din ce în ce mai mult. Cauza? Impuținarea

locurilor de pășunat sau mai bine zis a neregulărei
imașurilor pentru sate, cum și rutina veche în ce
privește pregătirea nutrețului și îngrijirea vitelor.

Locuitorii din Suceveni s'au ocupat în tot-
deauna aproape numai cu creșterea oilor;—de
unde a urmat și multele certe și judecăți pentru
vâlcea Vladnicului, ce se află în acea parte a
comunei,—vestită prin fânațul său;—astăzi însă
a scăzut mult această ocupațiune și la dânșii, tot
din cauza pe care am arătat'o.

Apicultura. Încă din vremele de demult unii
din locuitorii de aici s'au îndeletnicit și cu cultura
albinelor. Inportanța deosebită ce se dădea acestui
soiu de cultură se vede și de acolo că în toate
zapisele de vânzări, danii sau schimburi de pă-
mânt, nu se uită a se aminti și de *locuri de prisăci*,
adecă de locurile potrivite sau bune pentru cul-
tura albinilor [an. 1637, XII, 22; an. 1652, XVIII,
29; an. 1667, XXV, 38; an. 1715, XXXV, 50;
an. 1715, XXXVI, 52, etc] În unele din acele za-
pise ni se vorbește chiar și de anumite prisăci,
cum și de acei ce le aveau sau se ocupau cu cul-
tura albinelor. Așa, din veacul al 16, avem știre
că, la anul 1591, Gavril [Sâtarul] pentru a cumpără
partea de sus a moșiei Vișteleștilor și-a vândut
105 stupi, în primăvara aceluși an, și că *după aceea*
îndoit mai mult au roit acei stupi [VII, 15]. În veacul
al 17, Constantin Sâtarul [trăitor între 1570—1640],
și ficiorul său Toader Sâtarul [trăitor între 1600—
1670], au avut fie-care câte o prisacă în Viștelești
sau Bogdana,—despre care se țineă minte și se
indică chiar locurile acelor prisăci de oameni bă-

trâni în veacul al 18, și anume pe la anul 1739 [XLII, 63]. Tot în veacul al 17, între anii 1678—1686 [XXVII, 40; XXVIII, 41; XXIX, 42; XXX, 44; CCXI, 350] Vătavul Lupan, cumpărând mai multe părți de moșie din Viștelești, Suceveni, Baloșești, Negrilești și din Impuțita, a avut desigur pe vremea din aceste moșii și prisacă,—de oare ce se pomeneste de prisăcarii lui Lupan că au pus pe aici niște pomi,—poate pe lângă acea prisacă [XLII, 63]. În veacul al 18,—se amintește de maziul Neculai Opreșan că avea pe la anul 1763 o prisacă (LIV, 82). Dar prisăci aveau mai mulți oameni din Bogdana,—chiar și din nerăzăși, pentru că Mateiu Ghica Vodă, în 1754, și Grigorie Alex. Ghica Vodă, în 1765,—împuternicesc pe Neculai Opreșan ca să iee dijmă, dela cei ce ședeau pe ocina lui, și *din prisăci cu stupi* [L, 77; LII, 87]. În veacul al 19, avem o dovadă chiar dela început când Constantin Sătarul, în diata sa din 8 Iulie 1803, înainte de moarte, ne spune că lasă 38 stupi [CCL, 395]. În anul 1813, Petre Teletin dă de zestre ficei sale 2 *matce* (stupi) și Toderășc Delciu dă fiului său 4 *matce* (CCLXI, 404). Mai departe, pentru cursul sec. 19, avem știre din spusele bătrânilor, că în Bogdana s'au ocupat mai mulți răzăși cu cultura albinilor, după sistemul vechiu. În 1887 erau în Bogdana 8 prisăci cu 380 știubee (Lucrarea mea, *Geogr. Com. Bogd.* în Bulet. soc. Geografice, pe 1888, trim 3 și 4, București). Astăzi s'au mai împuținat știubeele, dar a început a se întrebuintă și noul sistem pentru apicultură, și anume de părintele Iconom Gh. Ciorescu.

lazurile cu morile și piule. Interesul ce se pune de răzășii de aici pentru iazuri și mori, se vede de acolo că mai în toate zapisele de vânzări, schimburi și danii de moșii, se pomenesc și de *vaduri de moară* (an. 1637, XII, 22; CCVI, 344; XIII, 23; an. 1664, XXIV, 36; etc) iar altă dată și de *vad de pio* (an. 1642, XVI, 27), cum și de o anume *piue*, drept Impuțita, pe la anul 1686, dupăcum se vede despre aceasta într'o hotărâre a Judecătoriei ținut. Tutova (inedită) No. 3903, din anul 1834. Și se socotiau înainte vreme multe vaduri de moară pe pâraele de aici, mai ales pe Bogdana, care curge pe o distanță de 10 km. numai pe teritoriul acestei comune. În iazurile sau heleșteele de aici se cultivau peștii și racii, de mare folos pentru hrana locuitorilor.

Morile de apă aduceau un bun și sigur venit din vama ce se opriă, un *mertic* (2 kilo) la *banîța* de făină (20 kilo), și care se luă cam de obicei din gurguiu. Și când mai eră apoi și câte o piua, pe lângă moară, îi radică valoarea acestia și mai mult. *Piule* serviau pentru învălitul țăsăturilor de lână din care oamenii își făceau *sumane* și *birnevigi*. Se luă de către morari, pe la jumătatea vechitai al 19-lea, câte 15 parale de cot. La piule din Bogdana se aduceau pe atunci, pentru învălit, și țăsături de lână mai fine, cum erau *șaiacurile* făcute de călugărițele din Mănăstirea Bogdanița, pentru care se plătiă câte 20 parale de cot.

Pentru măcinatul sau rășnitul păpușoilor, săcărei, orzului, ect, unii oameni de aici au întrebuințat și întrebuințează și astăzi *rășnițele*, ce le au pe la casele lor.

În com. Bogdana au fost în decursul timpului 18 iazuri și anume :

i. *Iazul cu moara* (iazul vechiu) de pe pâraul Bogdana, amintit într'un Ispisoc dela Ianču Vodă Sasu, din an. 1580, prin care ni se spune că fostul mare Logofăt Gheorghie a cumpărat o jumătate din satul Zvâșteleştii (partea de sus), *cu moară pe Bogdana, dela Sora, fata Magdei* (V, 12). Această din urmă era fiica lui Toader Zvâșteala bătrânul, trăitor în jumătatea a doua a secolului al 15 (II 6; XCVI, 161). De cine și când să fi fost ezit nu se știe; cred însă că acest iaz cu moară este mai vechiu decât toate celelalte iazuri din această localitate. Pe la anul 1743, acest iaz era cunoscut sub numele de *heleșteul Durăi*, și se găsea în stăpânirea Vornicului Ioniță Paladi (XLVI, 72), — moștenit dela părintele său, Spatarul Ion Paladi, — care cumpăraseră hliza de moșie și prin urmare și iazul de pe acel bătrân, încă de prin primele decenii ale secolului al 18. De la Ioniță, hliza de moșie cu iazul, a trecut la fiul său Vornicul Constantin Paladi, — care a vândut-o împreună cu celelalte fașii de moșie ce le avea pe aici, Căpitanului Vasile Bușilă, în anul 1793 (LXXXI, 133). La anul 1833, iazul se află în stăpânirea Vornicului de poartă Ion Buța (CLXXIV, 278). Dela Ion Buța a trecut la fiul său Vasile Buța, după cum se vede însemnat în harta moșiei Vâșteleştii din 1836, — și în fine în stăpânirea fiului acestuia, Anton Buța.

Iazul și moara aceasta s'a stricat numai de vre-o zece ani (an. 1895), din pricina unor șioae mari de apă. A fost situat în dreptul localului

de azi al Primăriei și Școalei, având o suprafață ca de $\frac{1}{3}$ hectar. Ezătura se cunoaște foarte bine și astăzi. Moara, dupăcum se spune din bătrâni, a avut și piuă.

2. *Iazul Șărbăneștilor* numit și *heleșteul lui Toadir Sătarul*. A fost ezit din pajiste, pe pâraul Bogdana, la anul 1640, în partea de meazăzi a satului Bogdana, pe moșia Șărbăneștii, de 7 ruși, tocmiți și plătiți de Toadir Sătarul, Ionașe Șăs diacul și alți 9 răzași (XV, 25). Acest iaz s'a refăcut în an. 1761, de către Neculai Oprișan și Vasile Haliciu, pentru care au și fost trași în judecată de Obreja Sătarul, la 23 Maiu acel an (LI 78; LII, 80). La 2 Decembrie 1763, Constantin Budacul vinde lui Ion Buciumaș o parte din iazul Șărbăneștilor, despre apus (LXXIII, 127). De atunci nu se mai pomeneste nimic prin hârtiile vechi de iazul Șărbăneștilor; poate că i s'a rupt ezătura și i s'a înecat și stricat moara, tot atunci când s'a stricat și moara cea răzășască în anul 1779 (LXIV, nota de pe p. 99). Din cele ce am auzit de la bătrâni și aceștia dela părinții lor, — iazul de la Șărbănești a avut moară și piuă. Astăzi nu se mai cunoaște din el decât numai niște resturi de ezătură pe șes, în dreptul fostului sat Șărbăneștii.

3. *Iazul din poeana Vladnicului*, făcut pe pâraul Vladnicului de Neculai și Grigori Bole, dupăcum se vede din mărturia ce le-o dau unii răzași și laturași, în anul 1659 Maiu 28 (CLXXIII, 276). De iazul acesta se amintește și în hotarnica moșiei Sucevenilor, din an. 1766, ast-feliu: „Și într'acest codru drept fundul Băgdăniței este o po-

fi
to fi
le a

oare (amintit în doc. 160, și con
la P. 110)

eană ce se numește Vladnic care dederă samă Bo-
leştii, că este făcută de moşii lor din codru, și au
avut iaz în pârâu acelei poeni...“ (LX, 93). De aici
rezultă că a fost un iaz în acea poeană, dar care
pe la anul 1766 nu mai erà; Pascal Gane Vorni-
cul de poartă îl însamnă însă pe închipuirea de
hartă ce face în an. 1817, când a măsurat moşia
Sucevenilor (OXXXIX, 221). N'a avut moară, a
fost destinat numai pentru cultura peştilor și ra-
cilor. Acest iaz numit de unii și lac, nu mai este
de pe la 1860.

4. *Heleşteul lui Maxin*, pe pârâul Bogdana
(CLVII, 259), mai spre nord ceva de gura râpei
Verdeş. Acest heleşteu a fost ezit de cătră numi-
tul răzăş cam pe la anul 1740, — desigur dupăce
celalalt al Durăi a ajuns cam de pe la 1720 să fie
boeresc. De aici a urmat că moara de pe lângă
iazul lui Maxin să se numească *moara răzăşască*
(an. 1833, CLXXIV, 278), — sub care denumire se
vede însemnată și pe harta moşiei Vişteleştii
din an. 1836. Heleşteul lui Maxin s'a stricat
la 25 Iunie 1779 (LXIV, 99), — de un mare pu-
hoiu de apă. Apoi, de atunci chiar, atât iazul pre-
cum și moara s'a făcut din nou de către preotul
Ioniţă Buciumaş (LXX, 111). De aceea, când unii
răzăşi, în an. 1824 (CLVIII, 260), au cerut părtaşie
la această moară, — Ion Popa, ficiorul preo-
tului Ioniţă Buciumaş, s'a aparat spunând că ia-
zul este făcut de tatăl său și că pe gârla Bogdă-
nii mai sunt locuri, pe care răzăşii pot să și facă
moară dacă le trebuie; că, în fine, dânsul nu-i
poate deloc împărtași și pe dânsii din venitul a-

celei mori (Ibidem). Judecata s'a urmat și la Divan, în Iași, în an. 1826, când s'a hotărât că întrucât pârâtul Ion Popa stăpânește acel iaz și aceea moară de 44 ani, să se mulțămiască pentru cheltuiala facerii morii cu venitul pe acei 44 ani (CLVIII, 261),—urmând de acolo înaintea ca răzășii din cei 5 bătrâni, din partea de sus, să se împartășască deopotrivă din venitul iazului și al morii. Moara a fost refăcută pe la an. 1833 (CLXXIV, 278); iar pe la an. 1840, atât iazul cât și moara s'au stricat,—și nime de atunci încoace nu s'a încercat ca să le mai facă,—ne fiind nici locul potrivit acum din pricina mълului ce se aduce de la deal de șioaele de apă.

5. *Iazul din Horgești*, pe pârăul Sucevenilor, amintit în o hotarnică din 1784 (LXXIV, 120), sub numele de *iazul vechiu*. A avut pește, raci, moară de măcinat și piuă. Se mai numia de oameni și la *morișcă*. Iazul acesta este arătat în Horgeștii boerești pe harta moșiei Sucevenilor din 1859. A fost stricat odată cu moara de d-l Nicu Harisiadi în 1880,—din pricina unei neînțelegeri ce a avut cu d-l Iancu Costandachi (raposat), fost proprietar în Tunsești.

6. *Iazul Poroșnicului Arghiropol*, pe pârăul Sucevenilor, amintit în hotarnică din 1817 (CXXXIX 217). A fost deci ezit între anii 1810—1817. A avut pește, raci, moară de măcinat și piuă și a existat până în an. 1862. Deși situat în marginea satului Sucevenii, iazul acesta a rămas, la împrietărirea clăcașilor de acolo, tot a proprietarului. Pe la 1898 a fost reparat de d-l Nicu Harisiadi,

și apoi în vara anului 1901, când ploile cele multe, iarăși s'a stricat.

7. *Iazul lui Chicoș*, pe valea Bogdăniei, acolo unde pârăul Plopoasii se varsă în al Bogdăniei. A fost ezit de Baș-Bulubașul Vasile Chicoș pe la anul 1820. A avut pește, raci, moară, de măcinat și piuă. De iazul lui Chicoș se amintește și în hotarnica din 1822 (CLV, 255) și este însemnat și pe harta moșiei Vișteleștii din 1836 sub numele de *moara lui Chicoș*. A existat numai până la anul 1862.

8. *Iazul lui Gh Buța*, de pe pârăul Plopoasei, făcut pe la anul 1832 și stricat de ploi în 1864. A avut pește, raci și moară de măcinat.

9. *Iazul lui Savin Bârcă*, făcut pe pârăul Plopoasei, pe la anul 1834 și s'a stricat din pricina ploilor în vara anului 1864. A avut pește, raci, și moară de măcinat.

10. *Iazul lui Dodan*, pe pârăul Sucevenilor, ezit de Sardarul Gavril Dodan pe la anul 1842, cam în dreptul caselor ce-și făcuse pe partea sa de moșie, ce o cumpăraseră la mezinat în anul 1841 (COLXIX, 416). A avut numai pește și raci, nu și moară. Iazul acesta s'a stricat pe la anul 1862 din pricina puhoaelor de apă.

11. *Iazul lui Vasile Buța*, pe pârăul Similișoara, ezit în an. 1843 de Căpitanul Vasile Buța, care de atunci a dat în el mulți pești și raci pentru sămânță. Tot atunci a făcut și moara. După moartea bătrânului, întâmplată pe la an. 1855, iazul și moara a rămas în proprietatea fiului său Ștefan. Acest iaz a existat numai până la 1884, de când

s'a stricat din pricina mälului adus la vale de puhoaele de apă, de pe costişele discoperite de păduri. Moara n'a avut piuă. Astăzi se mai cunoaşte numai ezătura.

12. *Iazul lui Ioniţă Popa* (Buciumaş), făcut de acest răzâş pe la anul 1850, pe pârâul Plopoasei, mai din sus de capătul sudic al Piscului Racovei, cam acolo de unde se începe grupa de case poreclită de oameni *satul pomenilor*. Iazul a avut peşte, raci, moară de măcinat şi piuă. A fost ezit de Ioniţă Popa la câţva timp după ce s'a stricat iazul şi moara răzâşască, de pe pârâul Bogdana, refăcute, după cum am văzut, de bunicul său, preotul Ioniţă Buciumaş. Iazul de pe pârâul Plopoasei, de care e vorba, a existat până pe la anul 1862, de când s'a stricat din pricina ploilor.

13. *Iazul lui Ioniţă Popa* (Buciumaş), făcut pe pârâul Plopoasei mai din sus de râpa Caprii, pe la anul 1852. Acest iaz a avut peşte, raci şi moară de măcinat şi a existat până la anul 1876, de când s'a stricat din pricina ploilor.

14. *Iazul de beilic*, numit aşă pentru că a fost făcut de săteni în 1852 fără vre-o plată, ci numai ca clacă, după cerirea lui Batistă Foca, care împosesiese (arendase) de la ei pe 6 ani o parte de pământ (pe coasta de apus a Coamei Porcului) pentru banii ce le dăduse înainte ca să-şi răscumpere o bucată de moşie dela Sardarul Nedelc Oprişan. Iazul de beilic a avut peşte, raci şi moară de măcinat. După anul 1858, de când a expirat arendarea amintită, acest iaz a fost stă-

pânit de Lupu Sâtariul până în anul 1871, de când s'a stricat din pricina ploilor.

15. *Iazul lui Nedelcu Buța*, făcut pe pârăul Plopoasei pe la anul 1854 și stricat de ploi la anul 1864. A avut pește, raci și moară de măcinat.

16. *Iazul de din jos de Suceveni*, nu se știe de cine și când a fost făcut. Este arătat pe o hartă a moșiei Suceveni, care e întocmită probabil pe la anul 1855,—de aceia îl și trecem sub această dată. A avut pește, raci și moară de măcinat. S'a stricat de ploi în 1862.

17. *Iazul lui Enache Buraga*, făcut pe pârăul Plopoasei în anul 1867 și stricat din pricina ploilor în 1876. A avut pește, raci și moară de măcinat.

18. *Iazul fraților Chelmu*, tot pe pârăul Plopoasei, făcut pe la anul 1868 și stricat de ploi în 1876. A avut pește, raci și moară de măcinat.

În timpul de față nu se mai află în comuna Bogdana nici un iaz și deci nici o moară de apă. Pentru măcinat s'au făcut 2 mori cu aburi.

Râmnicile. Pentru cultura peștilor și racilor unii din sătenii de aici au făcut și râmnice, mai ales pe pârăoșele ce izvorăsc de sub dealul Taberii și care curg la vale prin grădinele lor din sat. Cea mai veche știre o avem, în această privință, din anul 1822, când se vorbește de un *râmnic* pe pârăul Verdeș (CLV, 254). Bătrânii spun că au fost și altele prin jumătatea întâia a secolului al 19. În anul 1887 știu că eră în Com. Bogdana 8 râmnice (Lucrarea mea, *Geogr. com. Bogdana*, citată), care sunt și astăzi. Râmnicile

cele mai bogate în pești și raci și mai bine întreținute sunt acele două făcute de d-l Nicu Hariadi la casele d-sale de pe dealul Sucevenilor.

Morile de vânt. În com. Bogdana au fost următoarele mori de vânt: 1] *Moara lui Eni Păliciu*, făcută în anul 1845, pe vârful piscului de la mează-zi de râpa Lomotii și s'a măcinat în ea numai până la anul 1880, de când s'a stricat. 2] *Moara lui Ion Chelmu*, făcută în an. 1868, pe dealul Taberii, mai din jos de capătul drumului ce se sui într'acolo de la șipotul Gâdesii și s'a măcinat în ea numai până la an. 1871. 3] *Moara lui Lupu Sătariu*, făcută pe la an. 1869 pe o rădicătura de pământ, ce este pe șesul Bogdaniei, spre răsărit-miază-zi de la biserica sf. Trei-Ierachi și s'a măcinat în ea până la an. 1885. Astăzi nu mai este nici o moară de vânt în Bogdana.

Ingrădirea satelor și paza țarinilor. În vremele mai de mult, satele de aici nu erau îngădite. Gospodarii își îngădiau cu *nuele și pari* sau cu *răzlogi*, numai casele cu poețile și coșărele lor; de asemenea micile lor carături sau țarini cu sămănături, grădinele cu legume și livezile cu pomi (an. 1763, LIV, 82; an. 1827, CCLXVI, 413). Vitele trebuiau să fie păzite de aproape până la ziua sf. Dimitrie, și numai de atunci înainte puteau fi lăsate slobode (an. 1761, CCXXXI-II, 365). De pe la 1830 încoaci, mi se pare, s'au luat măsuri pentru îngădirea satelor și paza țarinilor, în timpul verei, de *jitari*. Aceștia aveau grija, cum vedem și astăzi, ca să nu stee deschisă porțile țarinei și ca cineva să nu dea sau

af. 914. Nu s'au dus aceste legi și nu s'au aplicat. Mi se pare că nu s'au aplicat și de *ingrediri*, *aceste legi*, unde pare a conștienta cu *dirație* — A se vede și legea pentru vitejii satelor, din 181

să scape vitele prin sămănături. Pentru această treabă li se dădea și li se da câte un *snop* din fiecare *clae* de grâu, orz, sacară, mălaiu (meiu) etc — socotită fiind o clae din 30 de snopi; de asemenea li se lăsă la intrarea în sat pe poarta țarinei câte o *banită* (numită *pătrar*) de știulețe, din fiecare car cu păpușoi.

De pe la an. 1880, sătenii, după pilda boerilor, au început să facă și ei sămănături de toamnă, — de unde a urmat că vitele să fie de atunci păzite de oamenii ce le au și în timpul iernei spre a nu călca sămănăturile, — mai ales când nu este omăt.

Coșărele (pătulele) de rezervă. După cum știm, coșărele sau magaziile de rezervă s'au înființat prin Regulamentul Organic, pus în aplicare în Moldova la an. 1832. În com. Bogdana au fost 3 coșăre: 2 în satul Bogdana și 1 în Suceveni — toate fiind făcute din nuele. Aceste coșăre s'au disființat în an. 1865, — găsindu-se în ele: 163 chile și 6 banițe de păpușoi, care s'au vândut atunci prin licitație cu 63 lei (vechi) chila, și s'au prins în total suma de 10,287 lei (vechi) și 36 parale (După un tablou format de Administr. jud. Tutova, în 1867, copie înedită, ce mi s'a dat de d-na Catinca Iordachi Iamandi).

Fabricațiunea brăhei, oloiului de nucă și a rachiiului. În an. 1640, răzășii de Viștelești și de Șărbănești, învoindu-se cu 7 meșteri ruși ca să le ezască un heleșteu pe pârăul Bogdana, s'au obligat să le dee, pe lângă merindele zilnice, și două polo-boace de *brăhă* (XV, 26). Băutura aceasta, după

cum spun bătrânii, eră întrebuințată altă dată foarte mult de sătenii din com. Bogdana. Și nu numai în viața lor de toate zilele, dar și la prilejuri de pomeniri pentru cei morți,— mai cu seamă de acei cari n'aveau de loc vii sau erau mai nevoeși. Până pe la an. 1840 vinul să bea în genere foarte puțin de sătenii de aici,— aproape numai de acei cari îl produceau în viile lor. Din această însă erau foarte puțini acei cari își păstrau vin și pe iarnă și încă și mai puțini— până la o nouă recoltă,— pentru că își consumau de cu tomnă produsul viilor cu mâncatul poamei (strugurilor) și băutul mustului și a vinului fert,— făcând de obicei la acea vreme și praznice (pentru vii) și pomeniri (pentru morți). Cu prilejul strângerei roadelor de pe vițe se îndulciau de aceste, dând ajutor la cules,— și unii din cei ce nu aveau vii. Fabricațiunea brahei a scăzut în mod simțitor de pe la an. 1850 și mai ales 1860, de când a luat un zbor deosebit cultura viilor și s'a mărit astfel producțiunea vinului. Astăzi pe la puține case se mai fabrică brahă,— și aceasta mai mult în mod tradițional și de economie, atunci când se fac comăndări pentru cei răposăți.

Oloiul de nucă, fabricat de femei în chip cu totul primitiv,— se întrebuință înaintea vreme de cea mai mare parte din sătenii ^{de aici} în zilele de post; astăzi se face oloiu de nucă pe la mai puține case,— pentru că nucii s'au împuținat,— față mai cu seamă de creșterea populațiunii și scăderea simțului de îngrijire pentru pomi. Pe lângă aceste, sătenii își vând acum nucile în oraș sau pe la ne-

gușitorii cari vin toamnă prin comună. Dacă nucii s'ar cultiva pe o scară mai întinsă în satele noastre, s'ar putea realiza nu numai un venit mai bun din roadele lor, dar și întrebuințarea oloiului s'ar întinde mai mult și ar înlocui în mare parte untdelemnul cel falsificat.

În privința fabricațiunii *rachiului*, în această localitate, n'avem nici o știre până la anul 1810, când un Constantin Dragomir a răscumpărat, între alte lucruri zălogite de socrul său (Moisăiu Anton) și o *căldărușă de rachiu* (CXVII, 187). În anii 1828 și 1829, oștenii ruși au primit de la satul Bogdana, între alte obiecte de îndestulare, și *spirt* sau rachiu (CXXXI, 274). Pe o hartă a moșiei Sucevenilor, fără dată dar făcută cu probabilitate în an. 1855, se arată și o velniță, ce era proiectată a se face de proprietarul de atunci, dar care nu s'a mai făcut. Între anii 1830—1867, au fost în această comună vr'o 5 căldări (poverne) de ale sătenilor pentru fabricat rachiu din tiscovină, drojdii de vin și perje; dela data din urmă însă căldărele s'au mai împușinat, din pricina taxei pusă asupra spirtoaselor. Rachiul ce se fabrică, între anii arătați, se rădică după spusa bătrânilor, ca la 120 vedre pe an în total, când se făceau perjele,— ceeace se vine câte 20 vedre de fiecare căldare. În anul 1888, erau numai 2 căldări de făcut rachiu în toată comuna (Lucr. mea. *Geogr. com. Bogd.*, citată). Rachiul se întrebuință, parte în casele celor cari îl făceau, iar parte se vindeă cu oca pe la alți săteni ori cu dirădicata pe la negușitori pentru a-l pune în comerț. Căldărele se îm-

prumutau și pe la alți gospodari în schimbul unei plăți de 1 la 4 oci de rachiu fabricat.

Rachiul, după cum spun bătrânii, se bea înainte vreme cu multă moderațiune; de aceea se mirau oamenii de pe aici, când vedeau pe ruși în an. 1828 că-l beau cu ulcica (cam $\frac{1}{4}$ litru). Tot de la bătrâni am mai aflat că aceea ce a deprins pe ai noștri ca să bea rachiu au fost dese boli de holeră din trecut: de unde a urmat că dânșii l'au bătut și îl beau și astăzi ca leac pentru dureri de pân-tece și de stomah. Dela așa zisul leac, băutura rachiului a ajuns, de mai mulți ani încoace, pentru unii săteni și unele sătence din com. Bogdana, o patimă îndobitocitoare și scurtătoare de viață.

Cultura cânipei și a inului. Până prin deceniul al treilea al veacului 19, femeele de aici își făceau pân-zăturele numai din cânipă și in. De pe la acea vreme însă se zice că Bogdănașițele au început a-și vrâstă deocâmdată șervetele de cânipă și de in cu bumbac, dupăcum părintele Iconom G. Ciorescu îmi comuni-că, din cele auzite acum dela tatăl sf. Sale, zicând : „Bumbacul se cumpără de Bogdănași cam de pe la 1828 *), căci mama lui tată-meu a cumpărat atunci bumbac pentru a vrâstă la țesut șervete; iar pentru pânză (bine înțeles, sade de bumbac) au început se cumpere cam de pe la 1837“ (Scrisoarea din 12 Maiu 1905). Intrebuințarea bumbacului eră pe a-tunci, dupăcum se vede, o raritate, — cumpărat fi-înd numai de răzășii mai avuți; cu timpul însă, să-tenii de aici mai înstărindu-se, bumbacul s'a în-

*)). Dată ținută minte de bătrâni, dela venirea atunci pe aici a Rușilor și dela luarea Brăilei de către aceștia din mâna Turcoilor.

18

trodus din ce în ce mai mult, trecând dela răzăși frunțași la cei mijlocași și mai târziu — parte și la cei codași. Prin urmare, lupta aceasta dintre bumbac și tortul plantelor textile uzitate s'a început de pe la datele arătate (1828 și 1837) și a mers până pe la 1880, — de când sătenii s'au lăsat în cea mai mare parte de sămănat cânipă și in, dupăcum iarăși părintele Ciorăscu îmi spune și despre aceasta, zicând: „Cânipă și in sămăneau înaintea vremei mai toți răzășii, din comuna Bogdana, pe o scară întinsă, dar de pe la 1880 au început a sămăna tot mai puțin, scăzând într'atâta că azi abea se mai samăna în total vr'o 80—100 prăjini ($1\frac{1}{2}$ —2 hectare) cânipă, de vr'o 40-50 răzăși, — și in poate să se samene tot în total până la 60 prăjini (1 hectar) de vr'o 15 răzăși“ (Ibid.). Așa că cânipa a ajuns, dupăcum vedem, să se samene în timpul de față de $\frac{1}{12}$ și inul de $\frac{1}{41}$ parte, din numărul total de 622 capi de familie, cari se află în com. Bogdana.

19

Cauzele, care au făcut ca bumbacul importat să înlocuiască până într'atâta cânipa și inul cultivat de săteni, sunt următoarele: înstărirea din ce în ce mai mult a răzășilor, cu începere de pe la 1850 și mai ales 1860 încoaci, — din scumpirea vitelor și a cerealelor, — și nevoia ce dânșii simțiră acum și de brațele femeilor lor la munca câmpului; estinătatea tortului de bumbac, cum și a pânzii gata de hasă și de americană; și în fine, învechirea și neîngrășarea pământului cultivabil, în care și fără de care cânipa și inul sămănat numai pot izbuti oriunde ca altădată. Aceste unite și cu lipsa u-

Industria casnică. Femeile din com. Bogdana disfașurau înaintea vreme o mare activitate pentru industria casnică. Aceasta ni-o mărturisesc și piule pentru învălitul țăsăturilor de lână, dispărute dupăcum am văzut, odată cu morile ce au fost pe pâraele de aici. Pentru a se îndemna la torsul cânipei și inului femeile făceau în genere în nopțile de iarnă *șezători*; iar soțiile pasnicilor, vornicilor preoților etc, pentru a-și dovedi de tors mai făceau și *clăci* tot în nopțile de iarnă, cu neveste și cu fete din sat. Primăvara trebuia ca toate gospodinele să pună tortul la fert în anume știubee,— lucrare ce corespunde cu ciripitul vesel și neastâmpărat al pițigoilor, pe care oamenii l'au interpretat prin „*tort în știubeiu*“, zeflemizând astfel într'un mod fin pe femeile care nu și-au mântuit de tors. După aceea se începea țăsutul pânzei care se continuă și vara și din care gospodinele își făceau toate albiturile trebuincioase în casă, vrâstându-și unele țăsături cu bumbac ori cu burangic, așa că lăzile lor erau ticsite de valuri de pânză de cânipă și de in. De asemenea femeile de aici se ocupau pe o scară întinsă și cu lucratul lânii, făcându-și din ea așternuturi pe paturi în casă, cum și în mare parte haine, lor (fuste, scurteice) și bărbaților lor (sumane, bernevigi sau nădragi); numai răzășii mai bogați, imitând pe negustori și boeri, își făceau haine de postavuri și alte materii din târg,—mai ales cu prilejul însurătoarei (CLXXII, 275). Iar fetele mari se siliau să-și facă singure toată zestrea sau țăsăturile trebuincioase în casă, cum și prosoapele și năframele ce trebuiau să dăruiască când vor fi mirese; știind bine că sirguinta

aceasta li va fi o vădită recomandațiune de a fi pe-
tite de tinerii cei mai buni și mai vrednici; cum
și aceea că lucrurile mânelor lor vor fi purtate de
flăcăi la nuntă din mână în mână,— bătute în
palme și jucate, până să fie puse în care pentru
a fi transportate la casa mirelui. Și nu puțin în-
demn la lucru au avut și au fetele dela gândurile
aceste, ce le stăpânesc cu multă putere și stă-
ruință.

De pe la anul 1860 încoaci, industria casnică
a început a decăde din ce în ce, în această comună.
Cauzele sunt următoarele: disparițiunea iazurilor
și morilor, de pe pârăele de aici, și odată cu ele și
a piurilor ce erau la îndămâna sătenilor, pentru
învălitul țesăturilor de lână; strâmtarea sau lipsa
locurilor de pășune pentru oi, de acăror cultură
se ocupau altă dată mai mulți săteni, și astfel ne-
voia în care dâșii ajunseră acum de a-și cum-
pără această materie primă de pe aiurea sau din
oraș; eftinătatea bumbacului, a hasalei și a
pânzei de americană; perfecțiunea meșteșugului de
fabricațiune și eftinătatea feluritelor materii de
haine, în comerț,— frumoase la vedere, dar adesa-
niște adevărate putregaiuri; în fine, tendința mai
ales a sătenilor răzâși de a imită pe orășeni în
felul îmbrăcăminteii și chiar a materiei din care
este făcută, dându-se mai mult preț de pildă unei
fuste de citși cu flori frumoase,—fie el și putred,
decât unei haine ce e făcută din o țesătură bună
de casă. Toate aceste pricini unite și cu lipsa spi-
ritului de cruțare a banului, cum am spus și mai
sus, facură ca industria casnică se decadă foarte

mult, în această comună,— și încă numai într'un timp de 45 de ani !

Cu toate aceste și astăzi se mai lucrează pânză de către femei, în cea mai mare parte de bumbac, puține de cânipă și,—lucru de tot rar, de in; unele din ele își țese pânza de bumbac vrâstată cu burangic ori și-o fac sade de burangic. Multe se mai ocupă din când în când și cu torsul lânii și țesutul levicerilor pentru așternut pe paturi în case,— rar și pentru câte o haină bărbătească sau femeiască; iar câteva se îndeletnicesc și cu țesutul și alesul covoarelor de pus pe pereți. Fetele, dupăcât pot învăța de pe la mamele lor, mai păstrează încă în mare parte frumoasa tradiție de a-și face singure zestrea: mărginită fiind aceasta, în vremea de acum, la un număr oarecare de levicere, la câteva valuri de pânză de bumbac, un număr de prosoape, șervete, perne și saci, acești din urmă din cânură de cânipă, și atâta tot. În colo, ceea ce ar mai trebui se cumpără din oraș, după puterea părinților, cu prilejul nunții. Sunt câteodată și mirese cari își fac cinste la nuntă cu lucruri de zestre de ale mamelor lor și chiar de ale bunicilor lor,— lucruri bine păstrate și care se văd învechite numai de vreme, nu și de întrebuințare.

Diferite industrii și meserii ordinare. În lipsă de ori-ce date pentru timpurile mai de demult, ni vom mărgini numai la veacul al 19, servindu-ne pentru acel răstimp de cele ce am putut afla de la bătrâni și de cele amintite ocazional și prin documente. Așa, una din industriile mai răs-

*Se a
te aici
pe la
a țesut
supra
de bumbac
după cum stătea*

pândite în com. Bogdana, în acea vreme, a fost și este încă și astăzi *rotăria* și, în legătură cu aceasta, facere de *care* și de *căruțe*, ce s'au vândut nu numai în localitate, dar, de pe la anul 1840 și la iarmaroacele dela Bârlad, Tecuciu, Fălciu, Huși și Vaslui. De asemenea n'au lipsit aici prin veacul trecut oameni cari să se ocupe și cu : *dulgheria*, *butnăria*, *trăistăria*, *săidăcăria*, *olăria*, *ferăria*, *căldărăria*, *croitoria*, *ciobotăria*, *facerea de panere și linguri*, avându-și fie-care atelierășile lor stabile. Trăistăria, săidăcăria, olăria¹⁾ au dispărut cam de vro 30 de ani,—iar facerea de panere și linguri dela 1894²⁾, odată cu acii ce le exercitau. În anul 1888 se ocupau aici cu lemnăria 20 locuitori, dintre cari 6 erau dulgheri, 3 butnari și 11 rotari; iar de celelalte meserii 28 locuitori, dintre cari 10 erau ciobotari, 1 croitor bărbătesc, 2 croitorițe pentru haine femești, 10 ferari și 5 căldărari (A se vede *Geogr. com. Bogd.* citată), cum se află și astăzi.

Au fost și meșteri de acii cari au venit și au stat pe aici numai temporal. Așa, pe la anul 1800 găsim amintit că au venit niște țigani și au lucrat cu dijmă *alghii*, în pădurea Hondreștilor de la Suceveni (CCXLVIII, 391); în an. 1806 au venit mai mulți oameni dela câmp și au lucrat cu

1) Imi aduc aminte că între anii 1860—1870 erau și la Similișoara : un trăistar, monahul Iosaf, de loc de la Tanacu, jud. Vaslui, care se găsea aici din 1848 (Post Script. de pe p. 322); un săidăcar țigan, V. Chihu, la moara Buțai; și un olar, Ion, venit de la Vaslui, unde s'a și întors. 2) Se ocupă monahul Teodot Crețu, care a trăit și și-a exercitat meșteșugul la Similișoara de pe la an 1846 până la 1894 când a murit.

dijmă *doage* în pădurea unor Bogdănași din Simi-
lișoara-sacă (CLI, 346), care doage se exportau
în părțile răsăritului (CLI, 248); și în 1816 se a-
flau de asemenea mai mulți oameni așezați de lu-
crau tot cu dijmă în codru Sucevenilor, pe mo-
șia Boleștilor (OXXXI, 208).

Intre anii 1800—1840 au stat niște țigani
lingurari pe coasta de răsărit a dealului Gădesii
mai din jos de Potică, cu jum. km, în pădurea
de pe bătrânii Obrejă și Vasile Sătariu, cari țig-
gani se ocupau cu facerea de *linguri, alghii, căușe*
ș. a. De la care împrejurare oamenii din Bogdana
numesc până astăzi acea parte de loc *la lingurari*.
Pe la an. 1850 au venit alți țigani numiți de
oameni *ursari*, nu știu de ce pentru că nu se o-
cupau cu dresatul și jucatul urșilor. Dâșii s'au
așezat pe dealul Taberii, mai din sus de lacul
Gurunii cu vro 200 m., moșia lui Ioan Buța, o-
cupându-se cu *serăria* și *peptanăria* mai mult am-
bulant de cât stabil, pentru care își duceau în
spate foile și uneltile prin satele pe unde puteau
gasi de lucru. Unii din ei erau *lăutari* despre
cari vom vorbi mai departe la locul cuvenit. Așa-
zișii ursari au stat aici numai până la anul 1875,
de când s'au strămțat la Tunsăști (com. Bog-
dănița), pe moșia d-lui Iancu Oostandachi.

Comerțul. Încă din vremile de demult, locui-
torii din această comună s'au ocupat în deobște
cu creșterea și negoțul de vite, iar apicultorii și
cu negoțul de miere și ceară.

Acii cari au deprins lemnăria au făcut și
unii fac și astăzi negoț și de roate, care și căruțe.

Parte din aceste producțiuni se vindeau pe la ne-
guțitorii veniți pe aici, parte, cum sunt mai cu
samă aceste din urmă, au fost și sunt duse și a-
cum spre disfacere în oraș și pe la iarmaroace.
Până în veacul trecut nu știm să se fi făcut pe
aici vre-un negoț de grâu sau de alte producțiuni
agricole. Prisosul, cât va fi fost, poate se va fi dat
în schimb pe sare și alte obiecte de trebuință, ce
se vor fi adus mai ales de oamenii din părțile mun-
toase, pe unde nu se fac cereale. Din cele auzite
dela bătrânii : Vasile Buciumaș (Calapod) în 1899
când trăia și avea 94 de ani, cum și de la Ilie
Cioară, acum când are 95 de ani, am aflat că de
prin al treilea și mai vârtos al patrilea deceniu
al viacului trecut au început să vină turci pe
aici ca să cumpere, nu numai miere și ceară ca
și mai înainte, dar și grâu, ceia ce a îndemnat
pe oameni ca să se apuce de tăet fără so-
coteală pădurile și să se întindă din ce în ce mai
mult cu sămănăturile. Cel întâi neguțitor, care a
scumpit cerealele prin locurile aceste, în veacul
trecut, a fost turcul Mahmed Capanul¹⁾. Acesta a
venit în Bogdana în anul 1839 și a dat câte 100
lei vechi pe chila de grâu, sumă ne mai auzită ca
să se ofere de cineva până atunci. După dânsul
a venit în 1850 Ali Chioru¹⁾ (pentru că eră chior de
un ochiu), care a dat 120 lei pe chilă. Până în
acea vreme se obișnuia a se măsură prin satele
de pe aici cu banița de scoarță de teiu, și oame-
nii văzând că se înșală pretinseră lui Ali ca

1). Ucis în pădurea Pătrășcanilor pe la anul 1841, având atunci
cu sine bani mulți aduși de la Galați pentru negoț.

să li se măsoare cu banișă sau dimirleie făcută din doage de lemn și în mărimea oficială, ceea ce turcul se învol. „Și ce mai grâu de primăvară se făcea, roș cum îi para focului, îmi adăuse bătrânul Cioară,—pentru că deși înțărănarea se făcea cu sapa, dar pământul de sămănat era nou pe atunci“! După cum vedem negoțul de grâu a luat un mare zbor de pe la 1840 și 1850. În afară de vinderea cerealelor pe la neguțătorii veniți pe la Bogdana, producătorii de aici și-au desfăcut și-și desfăc cerealele pe piața orașului Bârlad.

La Vaslui, deși este mai aproape, Bogdănașii se duc rar și atunci mai mult cu vite de vânzare, pentru că dealurile sunt mari și drumurile rele. La Bârlad se merge numai pe șes, în plus ca oamenii mai au poate aici și alte trebi ca la capitala județului.

De un timp în coace femeile vând în oraș scule de mătase, curcani, găște și alte paseri,—ocupațiuni care sunt mai mult a lor.

10
Nu putem ști de când sunt crâșme în sat; am aflat însă că pe la 1830 au venit din Vaslui și s'au așezat în Bogdana 2 jidovi, Hreșcu Leibovici și Lupu, cumnatu-s'o, cari s'au ocupat cu negoțul de băuturi spirtoase și cu mărchidănia. Primul a șezut lângă râpa Sătarului, pe moșia lui Gh. Buța, iar cel de al doilea pe a Sătărăștilor din jos de râpa Gădesii. Dela 1832 a avut și Chicoș o crâșmă în sat, pe moșia lui. Pe la 1851 se mai aflau încă 2 crâșme în sat : una pe moșia lui Vⁱ Buța și alta pe a lui Costachi Sătariu.—Aceste-

crâșme au fost arendate de răzâși, odată cu o parte din moșia lor lui Batistă Foca pentru răscumpărarea celor 250 stj. de moșie, după cum s'a vorbit la locul cuvenit. Ele au fost conduse, în cei 6 ani de arendă, de 2 greci. Crâșmele apoi s'au mai înmulțit, pentru că între anii 1862—1870 se află una la Fântâna-Blanarului, una în Similișoara și mi aduc aminte că am văzut una și în Suceveni. Mai pe urmă, deși populația s'a înmulțit, crâșmele însă s'au mai înpuținat din pricina taxelor asupra băuturilor spirtoase. Așa în anul 1887 erau în toată com. Bogdana 5 crâșme, 3 prăvălii cu manufactură și 2 băcării, conduse de 6 români și 4 jidovi (Lucr. mea *Geogr. com. Bogdana*, citată). Iar în timpul de față sunt tot 5 crâșme și numai 2 prăvălii cu manufacturi și băcării, conduse de 4 români și 3 jidovi.

În fie |are an se fac în această comună și două iarmaroace, anume :

Iarmarocul dela Similișoara, înființat în anul 1852, de un grec Manolachi, administrator al moșiei împosesiete dela răzâși de Batistă Foca. Acel grec, văzând că vine multă lume la 6 August în Similișoara, cu prilejul hramului bisericeii, a pus spre vânzare un poloboc cu vin. În anii următori s'au mai tot adăogit și alte poloboace cu vin, ba și balerci cu rachiu, mâncări, și au venit și lăutari. Așa că până în ziua de astăzi se adună oameni aici, de Schimbarea la față, mai mult pentru petreceri, făcându-se de unii săteni și unele sătence niște adevărate beții, nedemne de om și cu totul nepotrivite într'un așa loc și la o așa

mare sărbătoare; și cu atâta mai mult încă că iarmarocul acesta se face în livada bisericeii, la o distanță numai ca de 200 metri de sfântul lăcaș.

De pe la 1868 au început să vină la acest iarmaroc și coropcari cu mărunțușuri de ale mărchidăniei: ață, ace, bolduri, piper negru, bricege, drâmbe, musicuți și altele; iar de pe la 1872 și neguțitori din Bârlad și Vaslui, cu unele articole de băcănie, și cu cituri, hasale, americană, bumbac, haine și încălțăminte pentru bărbați și femei; de asemenea au venit și vin și câte 2—3 alvițari și brahari.

Iarmarocul de la Potică, înființat de acelaș grec Manolachi și tot în anul 1852, se face în fiecare an în ziua de 20 Iulie și constă mai mult în vânzări de mâncări, băuturi spirtoase și petreceri cu iăutari. Pricina înființării acestui iarmaroc a fost iarmarocul dela Florești, din ziua de Sf. Ilie, când e hramul bisericeii de acolo. Grecul Manolachi, observând că să duce multă lume din Bogdana și alte sate la Florești,—cu prilegiul acelei sfinte zile, s'a gândit că ar pute să aibă un bun câștig, punând băuturi spirtoase pe la jumătatea calei, la Potică,—și a și pus spre vânzare acolo, în anul și ziua amintită, un poloboc cu vin. Iar în anul următor a venit și un crâșmar cu vin și rachiu,—și așa mai departe. De un timp încoace se duc la Potică dela 4—6 crâșmari,—punându-se de către aceștia spre vânzare și câteceva de ale mărchidăniei și băcăniei. Așa că iarmarocul dela Potică, ademenind pe unii oameni de a nu se mai duce mai departe, face o oare-care concurență celui dela

Florești,—în plus că altora le golește și cel din urmă ban din pungă ce le-a mai rămas la întoarcere dela cel dela Florești. Și apoi trebuie să mai știm că pe când oamenii sunt mai amețiți de băutură și mai înferbântați de petreceri, sosesc ca de obicei și de acii ce le dau bani pe muncă: așa că unii oameni se aleg din iarmaroc și cu niște grele datorii pe la unii proprietari și arendași.

Drumurile de comunicație vechi. Satele din com. Bogdana aveau altă dată comunicație cu capitala Moldovii, cu a județului și cu satele dinprejur pe următoarele drumuri:

1. *Bogdana-Roman-Suceava*, —plecă de pe dealul Taberii de unde este astăzi cătunul Lacu-Babii, și mergea spre apus pe culmea dealului Racovii pe de asupra Floreștilor, Chetrosului, Draxinilor, și dela un loc, ceva mai în spre nord, pe deasupra Plopaneii până la orașul Roman,—de unde apoi se îndreptă în sus spre Suceava."/

Pe culmea aceasta a dealului Racovii trebuie să fi mers Marele Ștefan în 1476, cu cei zece mii oșteni călări, până la Roman și de acolo la Râzboeni, dupăcum s'a arătat la cap. VI, unde am vorbit de Evenimentele istorice. 1).

În anul 1901, dela 30 Iulie—4 August, am făcut o excursiune, fiind însoțit de domnii: D. Scătee, Gh. Mihălachi, I. Antonovici și I. Ulea (invățători), Mintuță (profesor) I. Ursulescu (proprietar) și Ciceron Antonovici (elev în liceu). În această excursiune am plecat dela Gara Muntenii, de din jos de Vaslui, și am trecut prin Lipovăț, Bogdana, unde ni-am suit pe dealul Horariț sau Tabăra și de pe acesta ni-am continuat drumul pe culmea dealului Racovii, spre apus, pe deasupra Floreștilor, Chetrosului și Drăxinilor. De aici ni-am întors înapoi pe valea Racovii, pe la Poenești, Laza, orașul Vaslui și Gara Muntenii, de unde plecaserăm. Scopul mi-a

*Doi altadate ni' mai sunt, din pricina
făcând aștia (măi alții)
de obicei și în zilele alipri de armă, cum se face de care avem în
câte*

2. *Drumul de pe Coama Porcului*, numit înna-
inte vreme *drum mare* și ale cărui urme adânci se
văd și astăzi, serviă altă dată de comunicație între
Galăț-Bârlad-Vasluiu-Iași. Oamenii îi zic și *dru-
mul lui Ștefan Vodă*. Pe aici mergeau cândva, dacă
nu în permanență cel puțin la anumite timpuri, și
poștile. Venind despre Bârlad, acest drum treceă pe
muchea dealului Coama Porcului până la un loc, a-
pucă în spre răsărit la vale prin pădurea Chițo-
cului și eșiă pe la podu Harapului, în valea Ra-
covei, de unde se îndreptă la Vasluiu și de aici
spre Iași, după cum am mai spus și la cap. I,
unde s'a vorbit de dealurile din această comună.

fost de a observă de aproape pozițiunile acestor localități și cu
chipul acesta a-mi da samă de legătura dintre tradițiunile locale
și dintre izvoarele scrise, privitoare la războiul lui Bogdan II cu
Leșii în 1450, și la retragerea Marelui Ștefan dela Dunăre într'o
pădure aproape de Vasluiu în 1476. Rezultatele convingerilor mele
sunt arătate în felul cum am tratat aceste Evenimente istorice la
Cap. VI. Aici voesc a repetă din cele observate și din cele auzite
dela bătrâni cu acel prilej, numai atât că oamenii cari aveau a
se duce de pe aici la Roman (de unde atârna bisericeste jud. Tu-
tova până la anul 1852), cum și când mergeau altădată la Su-
ceava,—pe drumul de pe culmea dealului Racovii se duceau spre
acele orașe. Că a fost posibil ca Marele Ștefan să poată veni în
1476 pe Tabără cu cei zece mii oșteni călări și de aici se treacă
pe culmea dealului Racovii spre Roman iar de acolo la Războeni,
în privințele aceste d-l A. Beller general de cavalerie, care, în
momentul excursiunei mele se găsiă la Valea Caselor, în com. Poe-
nești, m'a încredințat că Marele Voevod puteă se treacă atunci
pe aici cu o călărime încă și mai numeroasă.

În ce privește locul numit *Cetate*, pe care l'am văzut în a-
ceastă excursiune la Lipovăț; locul numit *Cetatea lui Ștefan Vodă*
pe înălțimea de deasupra cătunului Valea Caselor, din com. Poe-
nești, jud. Vasluiu; cum și cele *a movile*, ce se găsesc mai din sus
de amintitul cătun, pe vâlceaua Plângerii, ce dă în valea Racovii,
—despre toate aceste voi face o dare de samă amănunțită alurea
și altă dată, dupăce le voi revede din nou și voi rădică planurile
necesare.

Pe drumul acesta nu se mai poate umblă astăzi, din pricina unui șanț adânc săpat pe deal în lung de d-l Nicu Harisiadi, în an. 1901, atât cât ține pădurea d-sale de pe moșia Sucevenii.

3. *Bogdana-Racova-Iași*, după cum spun bătrânii cari au mers pe el până la strămutarea capitalei în București, plecà din Bogdana și treceà pe unde este astăzi cătunul Fântâna-Blanarului, se pogorà în valea Racovii și de aici apucà pe la Hârșova, Albești, Ohetrești, Călugăreni, se pogorà la apa Bârladului, unde era ratișul Cuzii și de aici se îndreptà pe șleah spre Scânteea, pe unde erau mai multe ratișe; și apoi pe sub codrul Iașului se suià pe dealul Bordii și în fine ajungeà la Șanta, de unde nu mai erà de cât o poștă până la Iași. Unii se duceau la Iași pe drumul ce se pogorà de pe Coama Porcului în pădurea Chițocului, cum am arătat, dar pe acolo erà mai înconjur¹).

În copilăria mea am apucat niște fagi înalți pe dealul Racovii, lângă cătunul Fântâna-Blanarului, din cari fagi spuneau oamenii că se vede în spre nord drumul Iașului. Mai din jos de Fântâna-Blanarului erau de asemeni înalți și cincitei, ce erau toți dintr'o tulpină, de unde oamenii numiau acel loc „la cincitei“.

4. *Spre Lipovăț*, apucà spre rasărit deacurmezișul peste dealul Sucevenilor și se pogorà la vale în satul Lipovăț, numit în vechime satu Zugravii, și de aici la valea Bârladului și apoi în

1). A fost în Bogdana un răzăș numit Constantin. Petre om așa de înalt cum uu erà altul în sat, care se duceà și venià pe jos dela Iași numai într'o singură zi. A murit cam pe la 1880.

Cronica
petre
tu de
vârș
Eli
, biric
de p

sus spre Vaslui. Pe drumul acesta trebuie să fi venit Bogdan II în an. 1450 pe dealul Taberii, când cu războiul cu Leșii la Crasna, după cum s'a spus mai sus la cap. VI.

5. *Spre Florești*, unul pleacă de pe dealul Taberii, dela râpa Turului și mergând spre nord-vest pieziș se pogorâ la Potică, de unde apucâ peste dealul Gâdesei la Florești; iar altul pleacă de la Cătunul Fântâna-Blanarului spre apus pe creasta dealului Racovii și, când ajungeâ acolo de unde pleacă spre sud ramura apusană a dealului Gâdesii, se abâteâ în spre sud-vest la Florești.

6. *Spre cătunul Morile* (com. Florești), treceâ peste dealul Taberii și se pogorâ pe la izvorul Varniții în cătunul Similișoara, de unde treceâ peste dealul Gâdesii la căt. Morile.

7. *Spre Bârlad*, trecea spre sud pe urmele drumului vechiu, prin Tunsești, Coruești, Rădăești, Cernați, Bacani, Drujești, Bârlad.

8. *Spre Pleșeni (Buda de azi) și Pătrașcani*, apucâ din Bogdana spre sud-vest pe coasta de răsărit a Horarițului său Taberii, în spre râpa Buftii se pogorâ în Similișoara-cu-apă și de acolo mergeâ spre apus peste dealul Gâdesii la Pleșeni (Buda) și Patrașcani.

9. *Spre Orgoești*, se mergeâ pe la Tunsăști și Bogdănița; iar spre mănăstirea Bogdănița și mănăstirea Orgoești, se apucâ pe drumul ce erâ mai din jos de *iazul de la Morișcă*, pe la Șatrariu.

10. *Calea Târgului*, drumușor ce apucâ din tractul mare de pe coama Porcului și mergeâ la vale pe coasta de apus a acestui deal, spre satul

Șărbănești (dispărut). Numele îl are, după cum spun bătrânii de la faptul că în vechime Șărbăneștii se fi fost târg tătărăsc, despre care am amintit și la cap. III, unde a fost vorba de acest sat.

11. *Spre Coama Porcului prin Arșiță*, arătat pe harta moșiei Viștelești din 1836, plecând din Bogdana și mergeând spre nord-est, pe coasta de apus a dealului Coama Porcului până în drumul mare și de acolo cineva se putea duce spre Fântâna-Blănarului sau apucând la vale prin pădurea Chițocului de se ducea la Vaslui și la Iași.

12. *Spre Tabără*, se mergea prin patru locuri: prin capătul de sud al satului Bogdana; pe la șișipotul Gădesii, care drum se numea în deosebi *drumul Taberii*; pe la șișipotul lui Verdeș și pe la râpa Oaprii. În vremea năvălirii Tătarilor și Turcilor, oamenii se suiau pe dealul Taberii și astupau bine drumurile cu copaci, pentru a putea astfel împiedeca pe dușmani de a se suia la dânșii (X)

Toate drumurile enumerate sunt și astăzi; dânsele însă au suferit puține modificări, și aceste în secolul trecut, din vremea de când agricultura a luat o dezvoltare mai mare și oamenii și-au regulat fiecare porțiunile de pământ. Numai drumul de pe Coama Porcului, fost altă dată drum mare, este astăzi părăsit de tot, din pricina șanțului ce s'a făcut pe muchea acelui deal; pe când drumul ce merge la Bârlad și din Bogdana apucând pe Piscul Racovii spre cătunul Fântâna-Blănarului, este demult declarat de șosea vecinală și urmează să fie peste tot așternut cu piatră.

(Aici în pag. 25)

CAPITULUL IX.

Starea religioasă-morală și lăcașurile sfinte.

Locuitorii din com. Bogdana au aparținut și aparțin sfintei biserici ortodoxe a răsăritului. Numărul lor în timpul de față e de 1995 suflete ¹⁾. Această comună, ca și întreg jud Tutova, până la 1852 a făcut parte din Eparhia sfintei Episcopii a Romanului, iar de atunci încoaci din a Hușului (Melhisedec, *Cronica Hușului*, 1868, p. 457).

Stabilitatea prin răzășie și pozițiunea tare a localității au făcut pe locuitorii de aici ca să-și poată păstră tradițiunile și moravurile lor simple și cûrate până aproape de generațiunile de față. Din cele ce am auzit dela bătrânii cari au apucat pe înaintașii lor trăind în jumătatea întâia a veacului al 19, și care vreme e o icoană vie mai mult sau mai puțin a moravurilor din timpurile cele mai depărtate; cum și din unele idicii ce găsim în hârțiile vechi ale răzășilor,—ne putem încredința că Bogdănașii în de obștie au fost întrecut pătrunși de multă religiositate. Dânșii țineau cu mare sfințenie Duminicile și Sărbătorile, așteptându-le cu deosebită bucurie și cu o îngrijită pregătire prin înfrânare, spalarea corpului și primirea cu albituri. Barbații însoțiți de femeile lor mergeau regulat la biserică, luând parte la toate sfintele slujbe și când se întorceau acasă spuneau la copii toate frumoasele impresiuni ce le-au avut, cum și toate cele ce țineau minte din

¹⁾ Sunt și jidovi 12 suflete.

cele cetite, mai ales din Evanghelie. Bătrânii și bătrânele însă erau nedizlipiți dela slujbele din biserică,—afară de cei bolnavi și de tot neputincioși. Iar când unul sau altul din soți nu se putea duce la biserică din vre-o împrejurare binecuvântată (cum ar fi fost cazul de boală, ducerea de acasă cu podhoade și beilicuri sau alte cazuri), mergeau din băeții și fetele lor mai mari, negreșit. Acii din răzăși cari știau se cânte se puneau în strană și dădeau ajutor dascalilor; ba unii cântau și mai bine ca dascalii, cum au fost Constantin Buța și Toader Pălicescu,—cari au trăit înaintea de an. 1860, și pe cari bătrânii de astăzi îi laudă mult mai ales pentru heruvicele frumoase pe care le cântau. Cinevã ar fi fost adânc impresionat când ar fi auzit într'o biserică din Bogdana, acum numai 40 de ani în urmă, răspunzându-se la ecteniile preotului de o mulțime de glasuri cu *Doamne miluește!* Și încă mai ales la rugăciunile speciale și ocazionale (pentru bolnavi, ne plouare, etc), când se răspundeã de toată lumea din biserică, fie și fără cântare dar cu multă însuflețire, duioșie și evlavie, prin întreite *Doamne miluește*,—însoțite în acelaș timp și de *metanii* ¹⁾. În posturile de peste an și mai ales în postul cel mare oamenii se spoveduiau și se împărtășau cu Sfintele Taine. Și dacă din vre o împrejurare (podhoade, beilicuri) se întâmplã că vre unul n'o făcea aceasta într'un an, în cel următor însă nu neglija de loc. Femeile du-

1). Am avut prilejul însu-mi ca să trec prin o astfel de stare sufletească la vârsta mea de 9 și 10 ani, aflându-mă elev în cl. I primară la școala din Bogdana, în 1865'66, când învățătorul ne ducea la biserică sf. Neculai în fie-care Duminică și Sărbătoare.

CCL, 394); asemenea face și Ion (Schimonahul Ilion) Armeni (CXC, 316) și alții. Dar nu numai la ceasul morții se făceau asemenea dispozițiuni, ci și în viață la prilejuri de botezuri și nunți, dându-se de pomană hlize întregi de pământ pe la cei cari n'aveau de loc sau aveau puțin, pentru ași face case și pentru a se hrăni, întemeindu-se în chipul acesta în partea de nord a satului Bogdana și o mahala întreagă poreclită *satu pomemibor*. Bogdanașii își grijau morții în fie-care toamnă, punând mese (pomene) și făcându-se rugăciuni de preot pentru odihna sufletelor celor adormiți, cu care prilej să faceau rugăciuni și se întonau cântări de laudă și pentru sfântul acela pe care fie-care îl luase la cununie ca hram sau patron al casei. Apoi podurile și punțile peste pârae, cum și fântânele din sat și afară din sat,—erau făcute tot pentru sufletele celor răposați. Cu prilejul sfințirii lor de preot se făceau mese și se împărțau și haino la săraci,—îndeplinindu-se astfel povețele Evangheliei privitoare la faptele îndurării către cei lipsiți. Fapt de mirat și de mare trebuință de a li studiat e că, pe când Bogdanașii erau atât de religioși în timpurile mai dinnainte, dânșii sau cel puțin o mare parte din ei, mai ales femeile, ținneau și la o mulțime de superstiții, după cum vom vedea mai de parte la locul cuvenit.

În purtarea casnică și socială, în genere vorbind, erau de laudă. În viața familiară, soții trăiu în înțelegere și aveau mare bucurie când Dumnezeu le dădea un copil și încă și mai mare când le dădea mai mulți, zicându-și „am scăpat la ajutor“.

*Ion iubirea n' Trinitate bun se vede de acolo ca
dânșii adesea se vedeau ^{de răsunet} ~~facându~~ : Tata-4*

Erau de tot rari și la mari intervale de timp cazuri de infidelitate între soți sau ca să se răcească unul de altul din alte motive. În așa prilejuri trebuie să știm că nașii de cununie, rudele mai în vârstă, preotul și la nevoie chiar blagocinul de ocol se interesau se facă liniște și soții își căutau apoi de gospodăria lor. Așa că în acele vremi se respecta literal cuvintele Scripturii „că ce a unit D-zeu, omul să nu despărte“. Părinții își creșteau copiii în religiozitate și în cea mai strictă moralitate, deprinzându-i ca în fie-care seară și dimineață să-și facă semnul crucii; și dacă unii nu știau mai multe rugăciuni, îi învățau pe cei să se roage lui D-zeu pentru ca să le dea noroc și apoi să ceară ca să le dea sănătate tatei, mamei, bunicului, bunicăi, fraților, surorilor și la toată lumea. Apoi părinții îi făceau de tot aceia ce li-ar fi sădit în minte și inimă niște rale deprinderi, — conduși fiind la toate aceste cei mai mulți din ei numai de bunul simț și creștere frumoasă ce o moșteniseră dela părinții lor. Răzașii și ceilalți locuitori de atei se ajutau în viața de toate zilele unii pe alții cu cuvântul și cu fapta; mergeau unii la alții prin case la zilele de sărbători și luau parte la adunările și petrecerile frumoase ce se făceau de flăcăi; se împrumutau cu bani și cu alte lucruri trebuincioase mai demultiori și fără zapis, — pentru că ziceau ei „pe unde ese cuvântul, ese și sufletul“.

Până la an. 1863, nu numai din hârtiile vechi, dar nici din tradiție nu s'a auzit ca să se fi făcut vre un omor în Bogdana și mai ales de către oameni din această comună, — așa cum se pomenește

bunăoară despre alte sate, pe unde înaintea vreme s'au confiscat moșii întregi, fie și pentru simple banueli de omoruri. Tot așa s'ar pute zice până la un punct și în privința răspectării avutului fiecărui. Bătrânul Vasile Buciumaș, vorbind de jumătatea întâi a veacului al 19, mi-a spus că „pe atunci oamenii din Bogdana își lăsau plugurile și boii pe câmp, fără să le fie teamă că le va lua cineva măcar un răsteu“.

La prilejuri de cercetări la fața locului și judecați, oamenii se feriau ca de foc a depune jurământ pentru cauze ne drepte.

Așa, în an. 1745, în pricina de judecată dintre preotul Ștefan Bostaca și Macsin, Ispravnicul de Tutova ne spune: „Am trimis acolo la acea moșie (Bogdana) pe omul nostru pe Gavri-liță Medelnicerul... și pe martorii acia să-i bage în biserică să giure precum a fost Andoni fecior lui Bahluianu și giurând într'acestaș chip să lipsească preotul Ștefan Bostaca din moșie și să o stăpânească Macsin; dar ei nici unul n'au vrut să giure, și negiurând l'am dat rămas pe Macsin“ (CCXVI, 357). Sinceritatea apoi cu care marturii își făceau depozitiunile se vede din cuvintele cu care își însoțau mărturisirele lor, de pildă: „precum știm noi cu sufletele noastre“ (an. 1689, XXXII, 47-48); „văzând carte de blestăm am mărturisit cu sufletele noastre drepte, temându-ne de blestăm și de afurisenie“ (an. 1744, XLVII, 74); „și așa² mărturisesc cu sufletul meu înainte lui D-zeu“ (an. 1744, XLVIII, 75); „mărturisesc în frica lui D-zeu.. cu sufletul nevătămat“ (an. 1794, LXXXVI,

140); „mărturisesc în frica lui D-zeu“ (an. 1845, CLXXXV, 307); și așa mai departe.

Este prea adevărat că în timpurile când răzășii nu erau împărțiți se întâmplau multe neînțelegeri între ei; dar când vedeau carte de blestăm dela Mitropolitul Moldovei sau dela Episcopul de Roman, ori se vedeau obligați a depune jurământ în biserică, îndată renunțau la pretențiile lor dacă erau ne drepte.

Așa, în an. 1794, Divanul Domnesc din Iași, ca să curme judecata dintre curgătorii din Ghelbe și dintre Bolești, a îndatorit pe acești din urmă „că de vreme ce ei se apără că nu știu pe jăluitori să aibă moșie în Suceveni de pe acel Ghelbe, să facă giurământ în biserică asupra acestui pontu, și.. nicidecum n'au primit să facă giurământ la aceasta, dând răspuns lămurit, căci nu pot să aibă deplină știință la aceasta. Drept aceea... vederat s'au cunoscut că cu chipuri nedrepte au vrut a depărtă pe jăluitori din moșie“ (LXXXVII, 145).

Nu putem zice că în vremile mai dinnainte nu vor fi fost pe aici și oameni răi, pentru că pădure fără uscătură nu este, zice Româmul, dar acii oameni trebuie să fi fost de tot rari. Dacă din tradiție nu se știe nimic în privința aceasta, cunoaștem însă din hârțile vechi 2 cazuri de furturi de cai: unul săvârșit în an. 1739 de Vasile, vărul lui Andrei Bole, care a furat un cal din Susăni și pentru care l'a costat 2 bucăți de moșie (Nota de sub LIII, 81); și celalalt în an. 1795 de Crâste Beilicciul, care a furat 2 cai din Bogdania și 1 din Ibănești și, fiind discoperit, a trebuit să-i

= 1
ar
de
în de
m m
biser
notat
dela

= nu
cu a
prin
Parti
vechi
man
Zic
cop
1868-6

plătrască (LXXXIX, 146). Furturi de cai și de alte vite, cum și alte pagube se vor fi mai făcut în vremile mai de mult Bogdănașilor, însă probabil că nu de consăteii de ai lor, ci de hoți veniți de pe aiurea.

De pe la 1840 și cu deosebire de pe la 1860 încoaci cu totul altfel începe a ni se înfațoșă starea religioasă și morală a locuitorilor din com. Bogdana. În lipsă de alte date vom aminti și aici tot din ținerea de minte a bătrânilor cum și din cunoștințele noastre proprii, numai părțile schimbate în rău. Mai întâi, în privința beției, ce este izvorul sau stârnicul pornirilor rale, aflăm că pe la 1845 erau în Bogdana 4 bețivi, la 1870 erau 30, la 1900 erau 81 (după o statistică a Protoieriei) și în timpul de față 85 de bețivi. La biserică au început s'o răriască bărbații cam de pe la 1860, și mai pe urmă și femeile, așa că astăzi bisericile se vad pline de oameni numai pe la hram și mai ales pe la Sărbătorile Crăciunului, Bobotezei și la Paști; în colo, peste an, câțiva bătrâni și câteva femei. Numărul spovediților și al împărtășiților a scăzut; îngrijirile pentru răposați s'au împuținat; iar podurile și chiar punțile, trebuie acum să le facă și să le îngrijască pe cele mai multe numai Primăria. Divorțurile, căsătoriile nelegiuite se înmulțesc, iar serioșitatea în educațiunea copiilor s'a slăbit; astăzi nime nu riscă a împrumuta fără înscris și chiar cu înscris încă are teamă, pentru că răcindu-se credință și perind sinceritatea în făgăduință, multora li s'a ascuțit mintea în facerea răului.

în

ti

ca

vicin

cu

în

în

în

în

în

în

în

For a more detailed, more beautiful and more...

Intre anii 1845—1860 se ivise un hoț de vite în sat, dar de la data din urmă și până mai anii trecuți ajunseseră să fie vro 5—6 hoți de aceștia. În timpul de față însă și dacă se mai fură câte o vită, aceasta se face numai de tâlharii veniți de pe aiurea. Tot cam de pe atunci încoaci s'au făcut și câteva prădăciuni de case de către oameni, unii bănuți alții dovediți, tot din această localitate. Apoi de o bucată de vreme a ajuns ca pe fiecare an să fie câte 20—30 de condamnați pentru felurite delictе.

~~De la Până la anul 1863¹⁾ nu s'a auzit că în com. Bogdana să se săvârșească vre-un omor. De atunci încoaci s'au săvârșit 12 omoruri, dintre care 9~~

in com. Bogdana
1) Atuncea pentru întâiași dată s'a întâmplat că Neculai, feceorul lui Ioniță Popa, fiind trimis de autoritatea sătească ca să execute pe locuitorii de la Fântâna-Blanarului, spre a pune păpușoi în coșărele de rezervă, dânsul s'a-dus în crâșma de acolo și luându-se la ceartă și apoi la bătae cu niște lingurari de la Oprișța, a fost ucis. Tot pe atunci a fost ucis Panfil Ciobotarul, nu se știe de cine, pentru a fi jefuit de bani. În anul 1883, Nastasa-che Cucu, cârciumar, a fost împușcat cu pistolul de Gh. Balaur, pentru că nu i-a dat de băut pe datorie. În 1885, Ion Hondru vieru, a fost omorât de gineris'o, pentru că nu i-a dat pământ de zestre. În 1888, Constantin a Ilenii Barbu, a fost bătut grav în pădurea Chițocului de niște hoți de la Lipovăț, pentru a-l jefui, din care pricină a murit. În 1889, Petrachi Ghenghe a murit din pricina unei bătăi suferite la crâșmă din partea unor oameni beți, cu care se luase la ceartă. În 1893, Gh. Dârlă a fost ucis de ginerele său D. Paiu, în urma certe de la beție, chiar în casa și la ziua patronului acestuia (Sf. Dumitru). În 1894, Schimonahul Teodot Crețu, a fost ucis de un fecior al nepotului său de soră, pentru a-l jăfui. În 1902, Costachi Buciumaș a fost ucis la beție de un Gorie. În 1899, Vasile Popârțac a fost ucis cu toporul de Ion Racica, nu intenționat, ci în urma unei certe violente. În 1900, Vasile Gh. Merăuță a murit din bătaia ce i-a dat cumnatu-s'o Măcărescu, în urma certei ce au avut dela o vie. În 1903, Vasile Cărămidaru a fost bătut în Suceveni de niște flăcăi, pentru că s'a opus la plata bacșișului zis *la vulpe*, cu prilejul nunții nepoatei sale pe care a luat-o un flăcău dela Lipovăț.

se trebuie generalizate întotdeauna de corupți pe la sate

cu un număr mare; ...
de supt. La obiceiurile sale, pe care, mintea (de c
și anima lăută, ... — OXXXVI. —

chiar de către localnici, dar și acestea numai de
la beție, din iuțea și ^{din} întâmplare. (+)

In ce privește jurământul, trebuie să știm că
astăzi a ajuns până acolo lucrul că se găsesc
mulți din oamenii de aici cari își vând conștiința
ori-cui îi dă și un leu! X X

Avem și se vor mai făuri multe legi bune
în țara noastră pentru paza vieții, cinstei și ave-
rei cetățeanului, dar mult nu se va putea face cu
dânsele, pe câtă vreme omul cel din lăuntru,
conștiința, actualminte în mulți încunecată, nu
va ajunge ca să fie în masa poporului un agent
fidel al binelui. Iar pe omul din lăuntru, dupăcum
stim^{il} îl formează și îl îndrumază pe calea adevăru-
ții și a dreptății ^{în} instrucțiunea și mai ales educa-
țiunea, educațiunea întemeată bine înțales pe pre-
ceptele cele eterne și pline de autoritate ale Evan-
geliului, cum și pe pildele venite în toate privin-
țele dela acii mai mari, dela acii pe cari poporul îi
numește oameni cu patru ochi.

Acea ce a făcut tăria strămoșilor noștri în
trecut și i-au făcut ca se reziste la atâte primejdii
venite asupra-le a fost tocmai credința lor cea tare
în D-zeu și paza sfintei Sale legi, ce li erau pro-
poveduite și însădite în minte și în inimă de către
modestii slujbași ai lăcașurilor sfinte, de cari și de
care, încă din îndepărtate vremi, n'au fost lipsă și
în această comună.

Lăcașurile Sfinte. Cea mai vechiă biserică, din
com. Bogdana, a fost desigur pe locul de dincolo
de râpa Gâdesii, spre mează-zi dela actuala bise-
rică a Sf. Neculai, cu vr'o 250 metri, pe unde a

fost și vatra Vișteleștilor, pentru că oamenii până în ziua de astăzi numesc acel loc *țintirim* și spun că *acolo* înainte vreme a fost biserică. Bătrânii ni mai *bitni* spun că pe la 1830 au apucat pe acolo și mai multe petre, care, după felul cum erau așezate, trebuie să fi fost pe la capetele mormintelor. De pe la 1860 încoace ~~facându-se~~ case și pivniți prin apropiere s'a dat de case de om, din care unele erau foarte putrede; iar într'un mormânt s'a dat și de o cadelniță, puse desigur la înmormântarea unui preot, cum se obișnuște și aceasta prin unele părți. Locul acestui *țintirim*, ca 10 are, a stat ne ocupat până în anul 1878, având și un nuc frumos la mijloc, unde se zicea că a fost biserica. Astăzi se află pe el grădina pentru verdețuri a săteanului Iordachi Chelmu. In com. Bogdana sunt astăzi 3 biserici, despre care voiu vorbi în ordinea vechimei lor și anume:.

Biserica Sfântului Neculai, din Bogdana-de-jos, făcută de lemn mai întâi de către răzășul Constantin Budacu, probabil între anii 1680—1700, în care biserică a și fost înmormântat după dreptul ctitoricesc. Nu se știe dacă în acea vreme biserica de pe locul numit *țintirim* era sau nu disființată și nici din ce pricină să se fi disființat. Biserica aceasta a lui Budacu a ars de pojar, cam pe la anul 1736, și în locul ei s'a făcut o alta de bârne (durată) de către răzășul Agapie Păliciu, care, dizgropând pe ctitorul dintâi, a pus în loc pe o rudă a sa, Simeon, decurând răposat. Procedarea aceasta a jignit pe săteni și a împins pe Macsin, în anul 1738, ca să se jăluiască lui Vodă,

—de unde a venit poruncă către Medelnicerul Neculai Jora spre a căuta, precum va socoti că ar fi cu dreptate, să-i așeze (an. 1738, LI, 61). Nu știm ce se va fi regulat. În anul 1818, biserica lui Agapie Păliciu ajungând să fie deteriorată, s'a făcut actuala din paiante și valătuci, cu vre o zece metri mai spre apus de aceea, de către obștia sătenilor, între cari au fost mai ales: Vasile Teletin, Georghie Teletin, Ion Buța, Savin Bârcă, Lupu Grămadă, Iacob Hondru, Costandachi Hondru, Einandachi Chelmu, Dumitrachi Păliciu, Neculai Delciu, Costachi Păliciu, Ion Mașteiu, Ioniță Popa (Buciumaș), Moisi Malarău, și osârduitor preotul Ștefan Bole. Pe ușa dela intrarea bisericeii este următoarea însemnare: „În zilele lui Kalimah (Vodă) veleat 1818 (7326) Dechembrie 10. Toader Maștei și Ion Dumitrachi lucrători“. O parte din lemnul dela biserica cealaltă s'a întrebuințat la facerea aceștia. În anul 1863 s'a reparat și s'a acoperit cu tinichea de către săteni. Pictura catapetezmei și mai a tuturor celorlalte icoane este ordinară. La an. 1875 s'a prifăcut în totul din nou Sf. Pristol, iar la an. 1886 s'a făcut o clopotniță de lemn trainică cu cheltuiala schimonahului Teodot Crețu (Lucrarea mea, *Geogr. com. Bogdana* citată). În an. 1895 s'a reparat dușameaua bisericeii cu cheltueala răzășului Ion Vidră. Biserica aceasta, ce este din 1893 catedrala parohiei Suceveni, se află astăzi așa de slăbită că nu mai poate dură mult timp.

Între preoții cari au slujit la biserica de pe locul numit *șintirim*, cum și la aceasta cu hramul Sf. Neculai, au fost următorii: 1) *Popa Vasile ot*

Viștelești, care scrie și semnează într'un zapis din an. 1637, pe care Nichifor Țenchin îl dă lui Chieoș Stolnicul din Pătrășcani (COVI, 344). 2) *Popa Buguța*, trecut între răzășii de Viștelești, într'o carte de mărturie a vornicilor de Bârlad, din an. 1640 (XV, 25). 2) *Popa Alexă*, scrie și semnează un zapis din an. 1689 (XXXIII, 48). 4) *Popa Simeon Cojoc*, amintit în hotarnica din 1741 (XLIII, 65). 5) *Preotul Dumitrache Păliciu*, fiul lui Sandu Păliciu (Spița de neamuri p. 402), care (a murit pe la 1825, căzând dintr'un perj în ziua Crucii (14 Sept). 6) *Ierei Ionită Buciumaș*, semnează astfel în mai multe acte de ale satului din a doua jumătate a veacului al 18, iar în 1795 primește dela săteni spre păstrare hărțile de moșie (LXXX, 146) pe care le-a ținut în biserică până la moartea sa, întâmplată cam pe la an. 1805. 7) *Preotul Ștefan Bole*, despre care mi-a vorbit mai mulți batrâni cari l'a apucat, spunându-mi că a murit cam pe la an. 1838. 8) *Preotul Constantin Sătariu*, cunoscut de bătrânii cu care am vorbit, semnează în an. 1833 într'un act (p. 289), a fost ca ajutor precedentului până în 1845, de când s'a permutat la biserica sf. Treierarchi din Bogdana-de-sus. 9) *Preotul Vasile Bole*, ficior preotului Ștefan Bole, a învățat la școala ce eră la biserica din Corlătești (de pe Horiata, pl. Simila) a lui Iordachi Miclescu (Păușescu), hirotonisit în 1835 ca ajutor tatălui său și a slujit ca preot până la 1 Ianuar 1870, când a murit în etate de 68 ani. Pe acest preot l'am cunoscut și eră foarte evlavios și cu frumoasă reputație între săteni; dânsul nu slujia la biserică până nu s'ar

3/8
Popa
(în 1686)

de dâ
tute și
(Luv. 1
an. 1

fi împăcat cu cel sfădit. 10) *Preotul Toader Totolici*, de loc din com. Zmulți, jud. Covurlui, a învățat școala Catehetică din Bârlad între anii 1854-1858 și apoi în Seminarul de Huși dela 1858-1860. S'a făcut preot în 1860 pentru biserica aceasta a Sfântului Neculai, ca ajutor bătrânului preot Vasile Bole, slujind până în 1865, când s'a permutat în com. Cerțești, plasa Corod, jud. Tutova,— unde trăește și astăzi. 11) *Preotul Sava Alexiu*, de loc din Bârlad, absolvent al Seminarului din Huși, a venit aici ca diacon în 1865 și apoi s'a făcut preot ajutor și n'a stat decât până în 1867, când s'a întors la Bârlad, unde se află și astăzi ca slujitor la biserica sf. Haralampie și Mina. 12) *Preotul Gheorghie Ionichescu*, absolvent al Seminarului din Huși, de loc dela Perieni, de lângă orașul Bârlad, hirotonisit în 1867 tot ca preot ajutor și fiind bolnav de ptisie a murit în 1869. 13) *Preotul Măcarie Ciorăscu Iconom*, fiul lui Ilie Cioară, de loc din Bogdana, absolvent al Seminarului din Huși, hirotonisit la anul 1872 pentru această biserică în sf. Mitropolie a Moldovei cu învoirea P. S. Episcop de Huși Iosif Gheorghianu, de către Arhiereul Vladimir Suhopanu; onorat cu rangul de Sachelar în 1898 și cu cel de Iconom în 1902.

Biserica Sfinților Treierarhi, din Bogdana-de-sus, este făcută din paiante și vâlătuci de către clucerul Vasile Chicoș în anul 1829. N'are nici o inscripție. Cu privire la facerea acestei biserici mi s'a spus în an. 1888 de însuși bătrâna Cleopatra Șișman, fica lui Vasile Chicoș, următoarea întâmplare : Intre anii 1827 și 1828, pe când tatăl meu

rădicase și acoperise biserica și-i mai trebuia numai icoanele și toate cele din lăuntru, și pe când dânsul ședeà în casele de la vale (de lângă drum) unde a avut mai pe urmă crâșmă, au venit într-o noapte niște hoți ca să-l prăde. Dânsul le-a spus că n'are bani, pentru că i-a mântuit cu facerea unei bisericuți și că dacă pot să-l ajute cu ceva ca s'o termine. Hoții au mers mai întâi de au văzut bisericuța și încrezându-se de adevăr au dat un val de pânză și bani, pentru a se zugrăvi pe acea pânză catapeteazma, ducându-se apoi în treaba lor¹⁾. Biserica a fost reparată în 1870, când i s'a prefăcut tot acoperemântul și i s'a făcut și o clopotniță de lemn, pentru că până atunci cele două clopote ale sale stătuse atârinate în cracii unui păr. Lucrarea s'a făcut de obștia enoriașilor prin îngrijirea și sârguința epitropului Neculai Stavar și a cântărețului Enache Chirvasă, dându-se însă tot materialul de către d-na Luțica Harijadi, proprietara moșiei Suceveni.

În an. 1874 s'a regulat de autorități ca aici la biserica sf. Treierarhi să fie cimitirul comun pentru îngroparea morților din Bogdana, Suceveni, Fântâna-Blanarului și Lacul-Babii. Locuitorii dela Fântâna-Blanariului însă, pentru că sunt cu de-

1) Auzisem această întâmplare dela mai mulți bătrâni din Bogdana și fiindcă doamna Șișman erà în viață, m'am dus la d-sa în ziua de 27 Ianuarie 1888, aici în Bârlad, în strada Aurită, unde îi erà locuința și, primindu-mă cu multă bunăvoință, mi-a povestit însuși întâmplarea cu hoții, dăruindu-mi și zapisul din 2 Ianuarie 1830, cu care V. Chicoș a cumpărat 30 stj. moșie dela Sătărești (CLXVII, 270). Intre altele mi-a spus și aceea că este botezată de Ion Arghiropol din Suceveni. Cele spuse le-am notat imediat într'un carnet, de care mă folosesc acum.

părtare, își înmormântează morții în mare parte la biserica din satul Polincu, din jud. Vaslui, ce este în apropiere.

În an. 1885 s'a așezat în această biserică o catapetează de lemn gata zugrăvită, în locul celei vechi de pânză, care eră ruptă pe unele locuri și care s'a pus acum în Altar, în dosul celeilalte spre păstrare. Catapeteazma de lemn s'a dat de stat dela disființatul schit Orgoștii, unde, fiind de prisos, se păstră în podu bisericeii. Se spune că fusăse destinată pentru paraclisul ce se vede acolo și acum că e zidit până la ferēști, de pe timpul când erau călugării. La așezarea ei în biserică această, fiind-că eră cam mica, s'au mai zugrăvit și adaogit părțile ce mai trebuiau cu cheltuiala d-lui proprietar Nicu Harisiadi și a altor enoriași, și prin sârguința părintelui paroh Gh. Ciorăscu. Pictura acestei bisericeii este superioară celei a bis. sf. Neculai (Lucrarea mea, *Geogr. com. Bogdana*, citată). În an. 1894 s'a făcut o radicală reparație bisericeii, despre care iată ce se spune în Sinodicul respectiv: „Se notează că în vara anului 1894 s'a făcut o reparație bisericeii sf. Treierarhi în modul următor: acoperemântul cel vechiu de șindilă s'a dat jos și în locul lui s'a făcut acoperemânt cu tablă albă. Clopotnița fiind în stare proastă de tot, am dărâmat'o și s'a făcut alta din nou dinnaintea bisericeii, lipită de trupul bisericeii, mai mărindu-se cu aceasta încăperea ei. Cu această ocazie s'a găsit de cuviință a se mai lărgi biserica, fiind prea strâmtă, făcându-se din nou ambele ronduri, unul spre miază-zi și altul spre

miază-noapte¹⁾). Materialul s'a dat de următoarele persoane: Mihai Parfeni a cumpărat tabla și a plătit de așezat, cheltuind 420 lei; Nicu Harisiadi a dat căpriorii, corzile și leăturile de pus sub tablă în valoare de 230 lei; Iancu Costandachi, propr. în Tunsăști, a dat 6 copaci de stejar, în valoare de 140 lei; Neculai Angheluță, proprietar, a dat ușa a doua (dela intrare), ce e făcută din 2 bucăți, cu geamuri de sticlă și cu ușorii ei, costând 60 lei. Pentru întimpinarea celorlalte cheltue s'a făcut apel la inimile generoase, adunându-se sumele însemnate mai sus (în Sinodic), cu care s'au plătit la lucrători și s'au cumpărat scânduri pentru dușamele, bagdadie, pardosală pentru clopotniță, fer, chiroane, varul trebuitor, plata la petrar, care a lipit și vărut biserica. Lucrarea aceasta toată s'a făcut din inițiativa și prin stăruința parohului Gh. Ciorescu, isprăvindu-se în toamna curentă, și biserica s'a sfințit Duminică 2 Octomvrie de către părintele Protoiereu Hristodor Buzescu, însoțit de părintele Ioan Antonovici, părintele Gh. Ciorescu, și părintele Diacon Mile Igescu. Pentru știință am notat astăzi 9 Oct. 1894. Gh. Ciorăscu paroh".

Cu punerea în aplicare a legii clerului din 1893, biserica sf. Treierarhi a fost declarată de catedrală a parohiei Bogdana.

De la înființarea acestei biserici și până astăzi au slujit următorii preoți: 1) *Preotul Petre Dobre*, dela 1830 --1847. 2) *Preotul Ioan Badinschy*,

1) Biserica avusese forma corabiei, acum însă cu adăogirea rondurilor sau locurilor pentru strana din dreapta și din stânga și-a luat forma crucii.

care a șezut în Suceveni și a slujit aici pe timpul când trăia Poroșnicul Ioan Arghiropol, probabil între anii 1830—1845. 3) *Preotul Constantin Sătariu*, care a fost mai întâi ca preot ajutor la bis. sf. Neculai și apoi s'a permutat aici în 1845, slujind până la moartea sa întâmplată în 1859 Martie 17. 4) *Preotul Gh. Armeni*, de loc din Tunsăști, a slujit dela 1859—1862. 5) *Preotul Toderășc Păscălin*, pe care l'am cunoscut și eu, a slujit dela 1862—1867. 6) *Preotul Ifrim Ioanichie*, de loc dela Perieni, tată preotului Gh. Ioanichescu dela bis. sf. Neculai, a slujit dela 1867—1871. 7) *Preotul Ioan Popov*, de loc dela Voinești, de pe Tutova, de la 1872—1873. 8) *Preotul Gh. Ochișor*, de loc dela Erbiceni, ținutul Iașului, a venit aici dela Puntîșeni și a slujit dela 1873—1875, și apoi s'a dus iarăși la Puntîșeni, unde a și murit în 1887. 9) *Preotul Gh. Ciorăscu Iconom* e fiul lui Ilie Cioară, de loc din Bogdana, absolvent al Seminarului din Huși, hirotonisit în 1875, onorat cu rangul de Sachelar în 1893 și cu cel de Iconom în 1902, fiind și sub-protoiereu al plășii Simila.

Biserica Schimbarea la față, din cătunul Similișoara, făcută din paiante și vălătuci și acoperită cu șindilă, între anii 1841—1845, de Spatarul Gheorghie Opreșan, diaconul Ion Armeni și mai mulți razăși din Bogdana. La această faptă au fost îndemnați de preotul Dimitrie Antonovici, care, după terminarea acestei biserici, s'a călugărit luând numele de Domitian (Notele de pe pag. 313-315). De asemenea s'a călugărit și Diaconul Ion Armeni luând numele de monahul și mai

pe urmă schimonahul Ilarion (Notele de pe p. 296-297 și pag. 320). Facerea bisericeii din Similișoara a costat în totul 4.838 lei 23 parale, după cum rezultă din Actul de fundațiune și Izvodul de cheltuele (OLXXX, 286 — 292; CLXXXI, 293—297). Deasupra ușii pridvorului are următoarea pisanie: „1841 April 10 s'au început această biserică și s'au gătit anul 1845 s'au sfințit Maiu 27. Caranfil (Antonovici) dascalul a scris“. Iar în dosul Icoanei Hramului se ceteste următoarea însemnare autografa a ctitorului Opreșan: „Această sfântă icoană cu sfântul chip Schimbarea la față a Domnului nostru Is=Hr=împreună cu toată catapeteazma am făcut o eu cu a me cheltuială precum și alti cheltueli în tot lucru bisericii, precum să arată în condica ci am făcut și ci agiutor am mai avut dila alții ci au voit a fi împărtașiți la ctitorii. Deci rog pe Cuvioșie Voastră cinstiți părinți ci vă viți învrednici a sluji svânta liturghie în sfântu lăcașu acista să mă pomeniți și pi mini la sfântu jertfelnic. Și iarăș mă rog să nu mă dați uitării că viț avē păcat, că spri aciasta s'au zidit, să fii ni uitați ctitorii 1844 Noemyrie 16. Gheorghii Opreșan Spatr.“

O parte din lemnul întrebuințat la această biserică, precum și catapeteazma, un antimins vechiu de matasă (dela Mitropolitul Gavriil), cărțile și un epitaf, au fost aduse de la biserică vechea din Cărtibăși, disființată și înlocuită cu o alta încă din an. 1833, de Spatarul, pe atunci paharnicul, Gheorghe Opreșan (Notele de sub OLXXX, 291—292, și în însemnările Izvodului de cheltuele de pe pag. 295, sus). Pictura catapetezmei, a ușilor dela ea și a

mai multor icoane din biserică e în genul bizantin și-i superioară cu mult celei a bisericii Treierarhi din Bogdana¹⁾.

Scopul ctitorilor bisericii din Similișoara a fost ca să facă aici un *Schitișor* (pag. 286), dar ~~Moletie~~, Episcopul de Roman, observând, după cum mi-a spus tatăl meu, că în actul de fundațiune nu este hărăzit pământ în deajuns pentru sămănături și pădure, n'a dat binecuvântarea ca să fie Schit, ci biserică mirenească. De asemenea, tot după cum mi-a spus tatăl meu, și Episcopul Veniamin Roset, în 1845, când a delegat pe Protopopul Const. Vrabie, din Bârlad, ca s'o sfințască, a zis așa în ordin: „dăm voe să se sfințască biserica de pe moșia răzășilor din Bogdana“. Din pricina aceasta a urmat că nici răzășii n'au mai dat porțiunile de pământ ce hărăziseră, afară de Spatarul Gh. Oprișan, care a dat 20 stânjini de moșie din pârăul Similișoarii și până în zarea dealului Gâdesii (p. 286), ceea ce face 3 falci sau 4 hectare 29 are. Cu toate aceste, după sfințirea bisericii s'au așezat aici câți-va călugări, între cari se află și ctitorul Ilarion Armeni, care a murit

¹⁾ Biserica cea veche din Cârțibași a fost făcută de preotul Ștefan Bostac în an. 1758 și sfințită de Protopopul Manole (Praja ?), după cum se vede din Pomelnicul respectiv (CCXVII, 258). Ușile laterale de la catapeteazma biser. din Similișoara au ea dată 7278 (1770) și sunt pictate de *Dima Zugravul*; catapeteazma nu are dată, dar se spune că a fost pictată de un Dnîtracho Popescu din Costești. În biserica de azi din Cârțibași se află 2 icoane rămase de la foasta biserică a preotului Bostaca, anume: Maica Domnului și Sf. Neculai, — acest din urmă a fost oprit desigur pentru că la Similișoara era să se pună alt hram; ambele icoane se văd a fi făcute de aceeași mână și sunt în genul catapitezmei. Pe una din ele și

după 2 ani. Au venit și niște călugări străini, cari neținând samă de felul cum e această biserică, începuseră să se amestice în viile și livezile din prejur ale răzășilor cu nume de a fi ale Schitului, ceea ce a făcut pe unul din ctitori în anul 1848, să se jăluiască Protopopului Vrăbie și acesta să-i răspundă următoarele: „... și se scrie că nici de-cum acii călugări veniți să nu fie primiți acolo, nici să-i îngăduiți a se opoși acolo, căci *ace biserică nu se cheamă Schit, ci biserică de mir*, și pentru că este biserică de mir și pe acei localnici călugări au să se depărteze de acolo pe toți să se ducă la schituri (OXCIII, 322). Din călugării localnici și chiar din acei veniți au mai rămas însă unii și după 1848 până pe la 1873 și unul până mai încoace, în 1894, servind și ca preoți acii cari erau Ieromonachi, până în anul 1872, în lipsă de preoți mireni. De aici a urmat că Similișoara să fie numită când *schit* când *cătun* și în deosebi biserica, *schitul din Similișoara, schitul din dealul Gădesii*.

Intre anii 1864 și 1865 s'a reparat pentru prima dată biserica din Similișoara, făcându-i-se și mai multe noi îmbunătățiri, după cum se vede din

anume pe a Maicei Domnului se află următoarea însemnare: „Nazarie Monahie ctitoră: 1810: Fevruarie: 15: Dumitrache Popescu Zugrav“. De unde urmează că Dima Zugravul a făcut în anul arătat numai icoanele de pe cele două uși ale Catapetezmei, iar Dumitrache Popescu a pictat din nou catapetezma în 1810, când probabil că i s'a făcut bisericii acele a preotului Bostaca și oare-cari reparațiuni. Oprisan țasă a dăruit-o și a făcut o altă numai de lemn durată, cum se vede și azi,—de sigur mai spațioasă și mai frumoasă decât cea dintâi. Dumitrache Popescu a fost moș d-nei Profira Davidog'iu și d-nei Agripina Popescu, din Bârlad; talentul în pictură al acestei din urmă fiind deci o moștenire strămoșască.

O însemnare scrisă pe un stâlp din dosul catape-
tezmei, și anume: „La anul 1841 s'au început
această biserică și s'au sfârșit la anul 1846¹⁾ sau
sfântit Mai 27 cu cheltuiala și osteneala ctitorilor
ci sunt însemnați în pomelnic. La anul 1865 Iulie
15 s'au făcut reparația în lăuntru bisericei, s'au
rădicat catapeteazma mai sus și s'au lărgit ușile
împărătești și s'au așezat dușameli pe gios din-
preună cu căpătaile. Tot întru acest an s'au făcut
clopotnița din nou și s'au cumpărat două clopote,
unul de una sută ocă pol și unul de 17 ocă pol.
La toate aceste cheltuiala s'au început de mo-
nahul Teodot (Crețu), cheltuiala este însemnată în
condica din acest an²⁾, dinpreună cu alți ajutători
și osteneala părintelui Veniamin Crețu monah și
cheltuiala care este însemnată în condica din acest
an. Lucrător (calfă) la reparație au fost domnu
Ion Grabă (din Rădăești), Vasile Buciumaș (Ca-
lapod) epitropul și au ostenit mult la lucru. 1865
Iulie 16. *Caranfil Antonovici Dascalul*“. In anul
1882 s'a acoperit biserică cu șindilă nouă, ceea
ce nu se făcuse încă la reparația mai dinainte, și
în 1890 i s'au pardosit pereții pe dinafară cu

¹⁾ Nu numai din inscripția scrisă deasupra pridvorului, de aceeași
mână, încă de la facerea bisericei, și care ni spune oă biserica s'a
terminat și sfântit în 1845 Maiu 27, dar această dată rezultă și din
două însemnări din izvodul de cheltuele (CLXXXI, 295). Rămâne
deci stabilit că trecerea aici a datei 1846 este din uitare sau o
greșală de condeiu.

²⁾ Condica s'a păstrat de părintele Veniamin, după a cărui
moarte întâmplată în Aprilie 1873, nu se știe ce s'a făcut. Monahul
Veniamin se ocupă cu via, albinele și agricultura. Cu dânsul
stătea și monahul Iosaf, care se ocupă cu facerea de traiste de păr
de capră, mort în 1868.

scânduri de brad, terminate jos la scurgere cu draniță de stejar, tot cu cheltuiala monahului (în urmă schimonah) Teodot Crețu¹⁾. Cu aceste trainice reparațiuni și îmbunătățiri s'a asigurat sfântul lăcaș pe mai multă vreme.

Biserica din Similișoara are încă de la fundarea ei, după cum am văzut, 4 hectare 29 are pământ, în care se cuprinde cel pentru cultivat, via și livada de perji de pe el. A avut și un număr de stupi. Dela punerea în aplicare a legii clerului din 1893 a fost declarată de catedrală a Parohiei Similișoara, compuse din cătunele: Similișoara (com. Bogdana), Gavanu (com. Buda) și Morile (com. Florești).

Numele preoților, cari au slujit dela înființare²⁾ și până astăzi, sunt: 1) *Ilarion Ieromonah*, dela 1845—1849, prin el s'a făcut Sf. vase. 2) *Ruvim Ieromonah*, de loc din Deleni, jud. Vaslui, dela 1849—1853. 3) *Nastanail Ieromonah*, dela 1853—1856. 4) *Gherasim Basarabeanu Ieromonah*, dela 1856—1858. 5) *Irmoghin Ieromonah*, pe care îl țin minte și eu, de la 1858—1863. 6) *Vichentie Strătulat Ieromonah*, din satul Podurile, de lângă Moinești, jud. Bacău, a slujit mai multă vreme decât toți cei precedenți, dela 1863—1872. S'a dus pe

¹⁾ Schimonahul Teodot Crețu erà frate cu Veniamin; el se ocupà cu facerea de paneri și linguri și s'a săvârșit din viață în Aprilie 1894, în Similișoara, fiind ucis într'o noapte de un fiu al nepotului său de soră, crezând că va găsi la el bani; dar sârmanul nu mai aveà nimic, fiindcă cheltuise tot pentru biserică. Strănepotul ne legiuit a fost condamnat la 14 ani închisoare.

²⁾ În cursul celor 40 zile după sfințire s'a slujit, după obicei, de preotul Constantin Sătariu din Bogdana.

la Bogdana și apoi la biserica din Mânzații borești, unde a murit și unde a fost înmormântat în 1880. 7) *Preotul Gheorghie Ochișor*, de la biserica Sf. Treierarhi din Bogdana, a slujit pe rând și aici dela 1872—1874. 8) *Preotul Constantin Antonovici Sachelar*, absolvent al Seminariului din Huși, fiul dascalului Caranfil Antonovici, din Similișoara, a fost hirotonisit în 1874 și a slujit aici până la 1890, când s'a permutat la Florești, unde slujește și acum, fiind onorat cu rangul de Sachelar în an. 1902. 9) *Preotul Alexandru Barbu*, abs. Seminar. din Huși, fiul răzășului Vasile Barbu din Bogdana, hirotonisit preot în 1881 pentru biserica din Coruești, unde a slujit până în anul 1890, de când a fost permutat aici în Similișoara.

Mort¹⁵ Aprilie 1906.

CAPITULUL X.

Starea culturală înainte și după anul 1865 și localurile în care s'a ținut școală.

Invățătura de carte e considerată de popor ca un lucru de mare folos, de unde s'a format prin urmare și zicătoarea că *omul care știe carte are patru ochi*. Intru cât însă de întinsă a fost cultura intelectuală în această comună, în vremele mai de mult, este cu anevoie de vorbit. Totuși, luând în considerațiune însemnătatea și starea socială a mai multor răzăși cari au trăit sau cel puțin s'au născut și au crescut în această localitate, în timpul dela 1453—1650¹⁾, cum și sem-

¹⁾ Pan Toader Zvâșteală, an. 1468 (pag. 6); Coste paharnicul, fiul Magdei, nepot lui Zvâșteală, an. 1554 (p. 114, 124 și 161);

năturile cu propriul condeiu²⁾ din feluritele acte ce s'au făcut dela 1650—1865, putem afirmă că în com. Bogdana, pe lângă preoții și dascalii, cari au fost la biserica sau bisericile de aici, n'au lipsit și alți oameni știutori de carte — de carte bisericească cum eră pe atunci. În ce privește semnăturile cu propriul condeiu declar că nutoate pot fi în adevăr niște indicii sigure de știință de carte, pentru că nu toți câți au iscălit au putut fi numaidecât în stare de apuțè cel și pe o carte și cu atâta mai mult încă de a-și face o scrisoare ori o jalbă. Le vom reduce deci pe aceste semnături la jumătate și nu le vom recunoaște de bune pentru scopul ce urmărim decât numai pe ale acelor răzăși cari au trăit în satele din cuprinsul acestei comuni. Și deci, ținând samă acum de toate aceste considerațiuni, am puțè întocmì următorul tablou :

	Mireni	Clerici	TOTAL
Dela 1453--1500,	1	—	1
„ 1500—1550,	1	—	1
„ 1550—1600,	1	—	1
„ 1600—1650,	2	2	4
„ 1650—1700,	2	2	4
„ 1700—1750,	2	2	4

Toader Zvâșteală vornicul de Gloate, an. 1571 (p. 57); Nechif. r (Țenchiu) Medelnicerul, an. 1637 (p. 22); Crăste Vătămanul de Baocani, an. 1637 (p. 23), fecior lui Gavril (Gavrilaș) Sătarul (p. 24 și 28); Ionașo (Șea) diac (de Visterie), an. 1640 (p. 25 și 431). Despre aceștia oredem că toți trebuie să fi știut carte. Am pus și pe Crăste pentru că eră din Zviștelești sau Bogdana.

²⁾ Semnăturile cu propriul condeiu sunt imprimate în documente cu cursive.

	Mireni	Clerici	TOTAL
Dela 1750—1800,	15	2	17
„ 1800—1865,	30	6	361)

Deși cifrele aceste nu pot ave pentru noi de cât o valoare relativă,—totuși ele ne indică că în com. Bogdana n'a fost de tot întuneric, ci a existat, cel puțin dela un timp încoace, o oare-care știință de carte.

Din spunerile bătrânilor aflăm că în comuna Bogdana s'a ținut școală de prin al trilea deceniu al veacului al 19 și până la 1860. Dar tabloul de mai sus ne arată că trebuie să se fi ținut școală încă mai de demultisor,—de prin a doua jumătate a veacului al 18. Școala amintită s'a ținut când într'o casă când într'alta și numai în timp de iarnă. La ea veniau băeți și din alte sate. Obiectele ce se învățau erau următoarele: *Bucoavna* (un tartaj manuscris), *Ceaslovul*, *Psaltirea* și *Scrierea*, — și, acii cari voiau a se face dascali de biserică și preoți, mai învățau și *Octoihul* (cântarea în mod practic pe cele 8 glasuri). Se plăteà la dascali câte 4 lei vechi (1 leu 30 bani) pe lună de către părinții băeților; și, când dânșii nu erau însurați, li se dà și mâncare cu rândul. Puțini școlari puteau învăța pe atunci, pentru că metoda de pre-

¹⁾ Pe timpul dela 1650—1700, pe considerațiunile de mai sus, am trecut în rubrica mirenilor subscriitori cu propriul condeiu numai 2 în loc de 3; dela 1700—1750 numai 2 în loc de 3; dela 1750—1800 numai 15 în loc de 30; și dela 1800—1865 numai 30 în loc de 60. În acelaș timp, în perioadele dela 1600 și până la 1800, în care cunoaștem nume de preoți, am trecut câte 1 preot și numai câte 1 dascal, cu toate că de regulă la o biserică sunt doi dascali; iar în perioada dela 1800 și până la 1865 am trecut 3 preoți și 3 dascali,—întru cât acuma, dupăcum știm, se înființase încă 2 biserici.

dare erà foarte anevoioasă, dar progresul atârna însă și dela ghibăcia personală a dascalului.

Iată acum și numele dascalilor cari au ținut școală în satul Bogdana de prin deceniul al 3 al veacului al 19 și până la 1860: 1) *Dascalul Gheorghie Soroga*, venit aici dela Bisericiani, ținutul Niamțului, nu se știe la ce an, a ținut școală până la 1830, —la început în casa lui Vasile Blănariu și apoi într'alui Malarău. 2) *Dascalul Gheorghie Armeni*, feciorul dascalului Vasile Armeni din Tunsăști (com. Bogdănița), a ținut școală dela 1830—1832. 3) *Preotul Dimitrie Antonovici*, de loc de la satul Berchișeștii, din Bucovina, a ținut școală în casa lui Andriana și apoi în Casa Obștiei, dela 1832—1837. Dânsul, după facerea bisericei din Similișoara (1845), s'a călugărit și a luat numele de Domitian, întorcându-se după aceea iarăși la locul natal, unde a murit (Notele de sub CLXXXVIII, 314). 4) *Dascalul Grigore Baltag*, de loc din Băsești sau Vilcotești, jud. Fălciu, n'a fost dascal la biserică, se ocupă numai cu învățătura băeților, ținând școală de la 1837—1842. 5) *Dascalul Caranfil Antonovici*, ficiorul lui Ștefan Darie, din această comună, înfiet de preotul Dimitrie Antonovici al cărui connume l'a și luat (Notele de sub CLXXXVIII, 313—315); a învățat la Baltag și mai pe urmă și la acest călugăr; a ținut școală dela 1842—1848, la început în satul Bogdana, iar dela 1846 în cătunul Similișoara, unde s'a mutat ca dascal la biserică deacolo. După aceea în timp de 10 ani nu s'a mai ținut școală regulată în com. Bogdana, învățând copiii când pe la preoți, când pe

la dascali, și aceasta pe apucatele, până a venit:
6) *Pavăl Tulbure*, nu se știe dela ce loc, a ținut școală dela 1858—1860. Dela data din urmă n'a mai fost școală în com. Bogdana până la an. 1865, când s'a deschis cea înființată de guvern,—pentru că se înființase una mai bună în satul Chițoc, din jud. Vasluiu, încă din 1857 Septemvrie 10, de către Ștefan Angheluță, proprietarul moșiei din acea localitate. Școala aceea urmă după programa oficială a școalelor primare din orașe, cum eră pe atunci, și fiind în apropiere de com. Bogdana, și procurând în mod gratuit pe lângă învățatură și celelalte mijloace înlesnitoare pentru fiii de săteni, ca: internat, mâncare, haine, cărți, etc., s'au dus acolo mai mulți băeți și nu numai de aici și alte sate megieșe cu Chițocul, dar și de prin alte locuri foarte departate,—cum e de prin județele Tecuciu și Covurlui. După cum se vede din o listă scrisă de însuși mâna lui Angheluță, în școala din Chițoc erau în anul 1860 șase elevi din Bogdana. Mai pe urmă au ajuns până la două zăci, terminând unii toate câte patru clasele. Doi din actualii preoți din com. Bogdana datoresc învățătura claselor primare acelei școale. Acea școală a funcționat până în anul 1874, luna Iunie, când, din pricină că a murit proprietarul, s'a desființat după terminarea examenilor¹⁾.

¹⁾ La biserica catedrală din Vasluiu se găsește actualminte oa protopsalt d-l Teodor Negură, în vârstă de 70 ani,—care a fost institutor la școala din Chițoc dela începutul ei și până la desființare. Din relațiunile pe larg ce d-sa mi-a dat asupra acelei școale, prin câte-va scrisori, cum și din cunoștințele ce eu însu-mi am, însem-

În an. 1865, Statul a înființat în comuna Bogdana o școală de băeți, care a funcționat și funcționează regulat. Iar în an. 1873 a înființat a parte și o școală de fete, care s'a ținut numai până în 1877. Școala aceasta s'a reînființat apoi în 1890, când s'a unit cu cea de băeți și astfel, de atunci încoaci, s'a făcut o școală mixtă cu 2 învățători, cum este și astăzi.

În privința mersului instrucțiunii băeților și a fetelor, în tot timpul cât ambele școli au funcționat a parte, e cu anevoe de vorbit, pentru că arhivele lor lipsesc cu desăvârșire până la 1877. Din cele ce însă d-l învățător și actual diriginte al școlii, Vasile Ionescu, mi-a comunicat în urma informațiilor ce a cules dela foști și

nezaol următoarele : Prin jumătatea întâia a veacului al 19, Chițocul constă numai din câte-va case în care stăteau pădurarii moșiei boeriului de pe atunci. Satul s'a întemeet cu oamenii aduși de Angheluță, după ce acesta a cumpărat moșia de acolo. El a făcut iazul, moara, curțile (casele) biserica și în fine și școala. Sfătătorul și stăruitorul pentru această din urmă a fost inteligentul și harnicul psalt Teodor Negură. Școala, fiind înființată în 1857, a urmat în totul după programa școlii'or primare de orașe, în plus muzica vocală și cântările bisericesti. Iar dela înființarea clasei IV, în 1860, s'au adaus a se mai prodă în această clasă și cunoștinți din limba latină și științele naturale. În această școală funcționau 3 institutori : unul pe clasa I și II, altul pe a III, și un altul pe a IV,—fiind plătiți câte cu 100 lei pe lună și toată întreținerea dela curtea boeriului. Numele institutorilor, cari au luminat la Chițoc o mulțime de băeți, sunt : 1) *Teodor Negură*, născut în cătunul Schitu Ducăi, comuna Poiana Cârnelui, jud. Vasluiu, din părinții Simeon și Stratina Negură. A sfârșit școala catehetică din Botoșani. Pe lângă că eră psalt la biserica din Chițoc a predat ca institutor în cl. I și II, ajutându-se pentru cl. I cu băeți din clasele mai înaintate. Dânsul luă parte și în corul vocal, pe care îl dirijă în toate zilele de sărbători, și predă cântările bisericesti la toate clasele, cum și Aritmetica la cl. III. A funcționat dela 1857 și până la 1874, și-mi aduc aminte și eu că eră un excelent institutor, cum și

foaste învățătoare și dela unii foști elevi, cari au învățat în școală până la 1877, cum și a notelor extrase din arhivele ce există dela această dată încoaci, reesă că:

In școala de băeți, dela 1865/66 — 1900/901 s'au înscris în cl. I, 887 elevi, în medie 25 pe an; iar dela 1900/901 (data clădirii școalei) și până la 1904/905 s'au înscris 332 elevi, în medie 66 pe an.

In școala de fete, dela 1873/74 — 1877/78 s'au înscris în cl. I, 60 eleve, în medie 15 fete pe an, după cum a declarat însăși foasta învățătoare de atunci d-ra Ana Vasiliu (astăzi d-na Balotescu); dela 1890/91 până la 1900/901 s'au înscris 53 eleve, în medie 5 fete pe an; iar dela 1900/901 (data clădirii școalei) și până la 1904/905 s'au înscris 193 eleve, în medie 38 fete pe an.

Dupăcum vedem, dela 1900/901 încoaci, de

un gospodar de model. El este moș d-lui Grigore Negură, profesorul din Bârlad. 2) *Preotul Ștefan Bușdugan*, — absolvent a 4 clase seminariale din Huși, care, pe lângă că eră preot la biserică, predă ca institutor și în cl. III, afară de Aritmetică. A funcționat dela 1859 până la 1874. 3) *Teofan Oancea*, absolvent a 7 clase Seminariale din Iași, a predat în cl. IV dela 1860 — 1864, când s'a permutat ca profesor la Seminar. Huși, unde a și murit. Dânsul a introdus în cl. IV latina și științele naturale. Om inteligent și din fire aplicat spre oariera didactică. 4) *Diaconul Ioan Bușdugan*, — absolvent a 5 clase Seminariale din Huși, a înlocuit pe Oancea, dela 1864 și până la an. 1874. Pe lângă că predă în cl. IV toate materiile ca și înaintașul său, învătă pe băeți și Muzica Vocală. La biserică însă corul eră condus de d-l Negură, pentru că dânsul trebuia să slujască ca diacon. Școala din Chițoc eră mult lăudată în timpul ei. A fost vizitată și de Ministrul Crețulescu, care a rămas foarte mulțumit în toate privințele. Trebuie să știm că o mulțime de preoți, învățători, profesori și funcționari din județele Vaslui, Tutova, Fălciu și de prin alte părți datoresc acestei școale pozițiunea lor. In școala dela Chițoc a învățat și d-l profesor Grigore Negură.

copie
de la un
profesor

când este un local propriu și cum se cade pentru școală, media băeților înscriși a sporit de la 25 la 66 pe an; iar a fetelor de asemenea a sporit dela 15 și 5 la 38 pe an.

Din totalul de *băeți înscriși* au absolvit 3, 4 și 5 clase:

			Elevi	In medie pe an
Dela	1865/66—1878/79	câte 3 clase	22 ¹⁾	1,57
"	1879/80—1883/84	" 4 "	16	3,20
"	1884/85—1899/900	" 5 "	53	3,31
"	1900/901—1904/905	" 5 "	28	5,60
Total:				119 absolv.

Pentru a obține media absolvirilor, am repartizat pe elevi după epocile în care școala a funcționat cu 3, 4 și 5 clase. Ultima epocă însă (1884/85—1904/905) am disfacut'o în două, pentru a se pute vedè ce rezultate a dat școala cu organizarea pe 5 clase, atât înainte cât și după 1900, când s'a mutat în localul ei propriu.

În ce privește pe *fetele înscrise*, trebuie să știm că nu sunt decât *11 elevē absolvente*, și aceste între anii 1900/901—1904/905, care fiind raportate la cele 193 înscrise, în aceeași epocă, ne dă o medie de 2,20 pe an. Și acest foarte mic rezultat se datorește tot funcționării școlii în localul său propriu.

Așa dar, *din totalul de 1219 băeți înscriși în cei 40 de ani, de când funcționează școala din Bogdana, au absolvit 119 elevi; iar din totalul de 306 fete înscrise în cei 19 ani, în care s'a ținut școala de fete*

¹⁾ Dintre cari 4, între anii 1870—1874, au învățat în școala normală din Bârlad și au eșit învățători, anume: Mihai Strățulă, Ioan Chirica, Ioan Popa și Gh. Botezatu.

au absolvit numai 11 eleve. Cifrele vorbesc de sine.

Trebue să știm că vr'o 6 băeți din cei cu 5 clase au trecut în școalele secundare. Iar din cei cari au avut clase mai puține: 10 au făcut ultimele sau ultima clasă primară în oraș, trecând din aceștia numai vr'o 5 în școalele secundare; iar restul de 5, din ei, împreună cu toți ceilalți băeți cari au învățat câte ceva în școala din Bogdana, au rămas în sinul familiilor lor cu învățătura de carte de 1 și 2 clase. Asemine și fetele, ne dând examinare de absolvire până în 1900,--toate au rămas în familie cu câte 1, 2 și până la 5 clase.

Ou toate aceste,—față de populațiunea comunei și de jertfele făcute mai ales de Stat în cursul a 40 de ani de învățământ, rezultatele școlii de aici sunt foarte slabe. În mare parte se datoresc, după cum am zis mai sus, și lipsei unui local cum se cuvine pentru școală și deci imposibilității de a se aplică legea obligativității. Dar chiar și aplicarea aceștia întâmpină greutăți din pricina sărăciei mai multor locuitori.

După enumerațiunea făcută la începutul an. 1905 rezultă că din cei 2.007 locuitori,—1.083 bărbați și 924 femei, din com. Bogdana, numai 310 în total știu carte,—dintre cari 250 bărbați și 60 femei.

În această comună există prejudecata că fetele nu trebue să învețe, sub deșertul cuvânt că nu le-ar folosi la nimic.

Școala are 6 falci de pământ ce se arendează la săteni, cari, ca de obicei, îl cultivă în mod rutinar.

Lucrul manual se predă fetelor de către d-na

învățătoare, iar băeților facerea de mături, de către d-nu învățător,—făcându-se totodată și practică de cultivarea legumelor și pomilor în grădina școlii.

In com. Bogdana nu există școală de adulți. De un timp încoace s'au făcut și se fac concerte corale, și s'au ținut conferințe în contra alcoolismului, osebitt de cele ale cercului cultural „Micești“. Nu se pot face însă săzători în nopțile de iarnă, din pricina lipsei de luminat și încălzit. /a

Biblioteca populară a școlii conține 153 volume, în care se cuprind materii de: religie, filosofie, pedagogie, didactică, economie politică, legislație, istorie, geografie, literatură, fisico-naturale, agricultură, industrie, comerț, meșteșug și altele. Pe fie-care an se prezintă ceriri pentru ceteria cărților din partea a 150—250 de săteni,—mai multe de foștii elevi ai școlii și mai puține de alți locuitori.

La această școală au funcționat dela anul 1865 și până în timpul de față următorii învățători pentru băeți și învățătoare pentru fete: 1) *Criste Bogdan* de loc din Bârlad,—dela 19 Septembrie 1865 și până la 1 Aprilie 1866, când a murit. Eră sermanul scrofulos. Nu cunoaștim ce studii a avut. A fost numit în urma examenului dat înaintea Comitetului de Inspecție al școllelor din Bârlad, după cum se vede din cele comunicate Prefecturii de Tutova, de către Revizorul școllelor din jud. Tutova—Tecuciu, cu adresa No. 142, din 19 Sept. 1865. Dânsul a fost primul meu dascal, Dumnezeu să-l ierte! Imi aduc aminte că eră foarte harnic și priceput în ale dascăliei, cum și despre

1) ființ am amului Hazicu Asfaderu ~~Ștefan~~
L. ~~...~~ 1865

ăceea cât eram de curios văzându-l umblând cu niște tipare de carton și cum în orele libere își sugrăvia odăea dela școală, în care trebuia se șeadă. 2) *Fotachi Buța*, fiul lui Nedelcu Buța din Bogdana, a funcționat dela 16 Maiu 1866 și până la 3 Noembrie 1867—, când, școala din Bogdana fiind declarată de școală model,—a fost strămutat la școala din com. Mânzați. 3) *Alexandru Nicolau*, din Bârlad, absolvent a 4 clase seminariale din Huși, numit de Minister. Instr. Publice cu ord. No. 11.750, din 3 Noembrie 1867, la această școală—de model,—în urma concursului ce dăduse înaintea Comitetului de Inspecție al școalelor din jud. Tutova. A funcționat până la 1876, când s'a făcut diacon pentru biserica Sf. Ilie din orașul Bârlad, și apoi, după 3 ani și preot. A murit la 15 Iulie 1894. Dânsul s'a distins ca învățator și ca preot prin pricepere și purtare cu demnitate. 4) *Ana Vasiliu* (astăzi d-na Balotescu), de loc din Bârlad, a fost învățătoare la școala de fete dela prima înființare și în tot timpul cât a durat, adică dela 1873—1877. 5) *Gheorghe Botezatu*, din localitate, absolvent al școalei normale din Bârlad, —strămutat aici dela Puntîșeni, a funcționat dela Octombrie 1876 și până la Ianuarie 1890, când a fost destituit. 6) *Panainte Ceainu*, normalist a funcționat în postul I, dela 1 Ianuarie 1890—1 Aprilie 1905, în care timp școala a funcționat, cum funcționează și astăzi, cu doi învățatori. 7) *Maria P. Ceainu*,—soția de atunci a d-lui învățator Ceainu, a funcționat dela 1 Ianuarie 1890—14 Febr. 1893, când, divorțându-se de numitul, s'a permutat

din localitate. 8) *Profira Vasiliu*, dela 1893 — 1 Septembrie 1894. 9) *Ruxanda Nastea*, din Bârlad, absolventă a Externatului Secundar de fete, dela 1 Septembrie 1894—1 Septembrie 1895. 10) *Lucreția Vârgolici*,—mai pe urmă Ceainu, după ce s'a căsătorit cu d-l învățator, a funcționat dela Septembrie 1895 și funcționează și acum în postul II, predând și lucrul manual la fetele din toate clasele. 11) *Vasile Ionescu*, din Bârlad, absolvent al Gimnasiului Real, numit dela 1 Noembrie 1904 funcționează și acum în postul I, fiind și diriginte al școlii.

Localurile de școală în care s'a răspândit cultura intelectuală la copiii din această localitate, în timpul dela 1865—1900, au fost următoarele case ținute cu chirie: 1) *Casele lui Gh. Botezatu*, cu 2 odăi și o tindă la mijloc, făcute din vălătuci, cu fața spre mează-zi, acoperite cu scânduri și pe jos așternute și lipite cu lut. Clasa se ținea în odaia despre răsărit, iar învățatorul ședea în cea despre apus. Ambele odăi aveau câte 3 ferestre. Școala a stat în aceste case dela Septembrie 1865—1 Ianuar 1867, închiriate și întreținute de Primărie. Și astăzi se mai află aceste case, însă s'au deteriorate și acoperite cu stuh și deasupra cu rogoz. 2) *În localul Primăriei*, în odaia cea cu 2 ferestre despre miază-noapte, dela 1 Ianuar 1867 până în toamna aceluși an. 3) *Casele lui Anton Buța*, cu două odăi și o tindă la mijloc, făcute din vălătuci cu fața la apus, acoperite cu scânduri și pe jos așternute și lipite cu lut. Clasa se ținea în odaia despre mează-zi, unde erau 3 ferestre. Școala a stat în a-

ceste case dela 1867 și până în toamna lui 1875. 4) *Casele Saftei Buța*, cu 2 odăi și o tindă la mijloc, situate cu fața la miază-zi, făcute din bârne și acoperite cu stuh. Au servit de școală dela 1875—1884. Ambele odăi aveau câte 3 ferești. 5) *Casele lui Năstase Cucu*, făcute din valătuci, având 2 odăi și 1 tindă și câte 3 ferești, acoperite cu șindilă și pe jos așternute și lipite cu lut. S'a ținut școală în ele de la 1884—1887. 6) Iarăși în *casele Saftei Buța*, dela 1887 și până la 1895, când au ars. În acel interval s'a reînființat școala de fete cu o învățătoare în 1890, de unde a urmat că în aceste case au rămas învățătoarea, iar învățătorul s'a mutat cu elevii în : 7) *Casele lui Gheorghie Chelmu*, care aveau 2 odăi și 1 tindă, făcute din valătuci, acoperite cu stuh și pe jos așternute și lipite cu lut. După ce au ars casele Saftei Buța în 1895, învățătoarea s'a mutat cu școala în casele lui Chelmu, iar învățătorul în o cameră de la Primărie, unde mai fusăse școală și altă dată. Și așa s'a urmat cu localul de școală până în anul 1900. 8) *Casele de școală actuale*, începute a se clădi în 1898, s'au terminat în 1900, de când au și început a funcționa. Aceste case sunt de cărămidă cu temelia de piatră și situate cu fața spre mează-zi și au în corpul lor 3 sale de clas câte cu 3 ferești mari, cancelarie, tindă și 3 odăi pentru locuința învățătorului. Lângă ele se află ca jum. hectar de pământ pentru grădină, în care se cultivă pomi și legume,

CAPITULUL XI.

Locuințele, hrana, îmbrăcămintea și îngrijirea de sănătate.

Vorbind asupra acestor firești trebuinți ale omului, voiu avè în deobște în privire starea și pozițiunea materială a locuitorilor din această comună.

Locuințele sau casele răzășilor fruntași se făceau înainte vreme de bârne (durate), adecă din trunchi de copaci ce se puniau unul peste altul ¹⁾ și capetele lor încrucișându-se formau părăși ai căror colțuri se numeau *cheotori* (an. 1742, XLV, 68) și care părăși se lipeau după aceea pe din lăuntru și câte odată și pe dinafară, cu lut frământat cu pleavă sau pae. ²⁾ Unele din aceste case aveau câte o odaie și o tindă (antret) la un capăt, altele câte 2 odăi și o tindă la mijloc³⁾. Fie-care odaie

¹⁾ Când se făceau biserici durate, trunchiul trebuiau să fie de stejar, ciopliți în 4 muchi și apoi așezați unul peste altul pentru a forma părășii. Bisericile de felul acesta nu se lipeau de loc, de aceea eră în ele frig mare la vreme de iarnă, de unde desigur s'a format și proverbul: „frig ca în biserică“, pe care cineva îl adresează unuia când se află iarna într'o casă friguroasă.

²⁾ Bărbații înainte vreme dădeau borte cu sfredelul pe la colțurile caselor lor de bârne, pe dinafară, și băteau niște cue, pentru a-și pute urzi femeile lor pânzele, întinzându-și firele de tort în jurul caselor.

³⁾ În satul Bogdana s'a pastrat o tradiție, care zice: Constantin Sătariul aveà o casă cu 9 odăi, unde a găzduit pe un domnitor, care ar fi fost venit să se îndosească pe aici; că acel domnitor ar fi dăruit acestui răzăș o moșie pe valea Elanului, la ținutul Fălciului (Lucr. mea, *Geografia com. Bogdana*, citată). Dupăcum s'a văzut în urmă la cap. VI (pag. LXI), Const. Sătariul a trăit în Viștelești între anii 1560—1640 și în adevăr că s'a dăruit însă nu o moșie ci două pe valea Elanului de Miron Movilă Bârnovschi Vodă în 1633. Dar de-unde-până-unde să aibă el o casă tocmai cu 9 odăi?

Cum
înch
2^a Cum
'și?
Anu
nean
metur
v. lta
Lenn
a coia
nu ind
nu de
a ca
de locu

eră prevăzută cu 2—3 ferestre, ce aveau înălțimea și lățimea de $\frac{40}{30}$ și de $\frac{50}{40}$ c. m. Cele mai multe erau acoperite cu rogoz, mai puține cu stuh, pentru că acesta trebuia cumpărat și adus de prin alte părți, —și toate fără deosebire erau lipite pe jos. Casele de bârne sunt cât se poate de călduroase la timp de frig. De când s'au nimicit podurile, din această comună, răzășii frunțași își fac locuințele din piane și vălătuci, cu ferestrele mai mărișoare, și acoperindu-le unii și cu scânduri; ba, în timpul de față, câți-va și cu tablă.

Răzășii cu o stare materială de mijloc își, făceau casele din pari îngrădiți cu nuele, cu câte o singură odă și o tindă, acoperite cu răgoz sau fân, și având câte 2 ori 3 ferestre ce erau cam de $\frac{40}{30}$ ori $\frac{40}{40}$ c. m. în înălțime și lățime. Dela un timp încoaci unii din acești răzăși își fac case din vălătuci, acoperite cu răgoz sau stuh, având câte 2 odăi și o tindă și ferestrele mai mărișoare decât altă

—Să fi fost făcute numai pentru trebuința gospodăriei lui?— Se poate și nu. Și apoi chiar de am presupune că n'ar fi fost atâtea, ci mai puține,—fie 6 odăi, de ce să aibă și atâtea?—Imi voi da părerea. Știm că pe culmea dealului Coama Porcului eră înainte vreme un drum mare, pe care Dabijă Vodă într'un ispisoc din 1662 (CCIX, 348) îl numește *trast* (tract). Presupun deci că C. Sătariu avea pe atunci o așa casă pentru a pute ospăta și drumeți,—chiar cu oarecare plată când dânșii vor fi însărat pe aici. Și e probabil să fie așa, când ni gândim că delă Bârlad până aici erau pe atunci multe sate, iar de aici și până la Vaslui sau în valea Racovii nici unul; din contra,—erau codri deși, fiare sălbatice, drumuri răle și chiar hoți de cari aveau să se teamă,—pe o distanță de 20—30 k. m.

Sătenii numesc până astăzi „La casa cea mare“, un loc ce e la sud de satul Bogdana. Casa aceasta trebuie să fie o alta decât cea a Sătariului; dar făcută poate tot cu un așa scop pe care l'am presupus și pentru cealaltă. Și cu atât mai mult, pentru că tradiția nu o leagă de persoana nimănu.

dată. Iar cei săraci își săpau bordeie în pământ, punând deasupra loazbe sau trunchiuri de lemn peste care așterniau o pătură groasă de pământ. În față aveau o ușă și pe lângă aceasta o mică fereastră. Câte o dată înaintea ușii se mai făcea o dispărțitură din pari cu nuele, acoperită cu paie sau fân, și cu o ușă îngrădită din nuele, care dispărțitură era un fel de tindă a bordeiului. Astăzi în Bogdana sunt: 370 case bune, 80 mediocre, 86 răle și 42 bordeie.

Pentru ^{la pregătirea mâncării} încălzitul caselor, înaintea vreme toți oamenii de aici fără deosebire aveau *cuptoare cu hornă*. De pe la an. 1830 au început cei mai cu dare de mână ca să-și facă în casele lor *sobe de cărămidă* cu vatră și hornă (numite Moldovenești) și cum se văd astăzi mai în toate casele de la țară, ba și în multe case din mahalalele orașelor; iar de pe la 1850 s'au ivit pe la câte o casă și *sobe nemțești*, de acele ce n'au hornă și vatră în casă, fie cu stâlpi au fără stâlpi, sobe care astăzi nu întrec încă numărul de 20 în toată comuna. Ele sunt făcute numai în odaia ce e ținută pentru primirea musafirilor. Cuptoarele se mai obișnuiesc în bordeie și apoi pe unde se mai face câte o căsuță sau bordeieș în ogradă cu distinație pentru bucătărie și pentru șezut copii. Schimbările acestea au provenit din modă, din necesitatea de a se economisi lemnele și din disobișnuința femeilor de a mai coace *chită* ca altă dată, fiindcă astăzi mai în tot cursul anului fac numai mămăligă din făină de păpușoi, ce se fabrică mai expeditiv și cu puține lemne.

În ce privește *iluminatul caselor*, oamenii fruntași întrebuițau înainte vreme lumânări de ceară de stupi la zile mai însemnate, în colo, ca și toți ceilalți din sat, se serviau de *poponețe* sau *opaițe*, în care se puneă untură de porc, de care aveau cu prisosință. Dela un timp fruntașii au început a se servi de lumânări de său și astăzi de stiarină. Gazul a ajuns de un timp încoaci într'o întrebuintare generală și pe la țară, diferența e numai în felul lampelor ce se întrebuintează de cei cu dare de mână și de cei mai nevoiași.

Hrana locuitorilor constă în timpurile mai de demult mai întâi din pâne dospită (chită) ori nedospită (azimă), pe care o făceau din făină de grâu, de sacară ori de orz și mai pe urmă dela ivirea păpușoilor au început a se servi și de mămăligă. Dar de când însă s'au scumpit cerealele și s'au împuținat pădurele, oamenii de pe aici au început să se hrănească mai mult cu mămăligă, pentru că e mai ușor de pregătit și cheltuesc lemne mai puține. Un lucru însă să nu-l scăpăm din vedere: mămăliga se pregătește de săteni foarte prost, în marea majoritate a gospodăriilor e neferată bine, iată, între altele, una din pricinele vătămătoare de sănătate. În privința udaturei cum o numește poporul, trebuie să știm că altă dată eră mult mai bună și mult mai cu îndesulare ca astăzi. Oamenii aveau vaci, oi, capre cu lapte, precum și paseri din ghelșug. În timp de iarnă, la Crăciun, fiecare locuitor tăia dela 2—3 porci, îngrășați cu jir și cu ghindă, pe care o mâncau în libertate prin pădurea Bogdăniei. Toți

gospodarii aveau pe atunci câte 5—6 porci, și cei mai cu dare de mână până la 20 numai de cei mari, pentru că pe atunci locurile de pășune erau largi. În timp de vară acii ce aveau, tăiau și mei, iar în timp de iarnă și câte o oae ori capră. Astăzi rar dacă se mai găsește câte un locuitor care să aie la Crăciun câte 2 porci; de 1 porc însă până acum tot se mai îngrijește fiecare.

Astăzi cei nevoeși rar se mai îndulcesc în cursul anului și ei cu carne ori cu brânză, și aceste din cumpărat dela crășmă. În lipsa pădurilor de altă dată, cu mare greutate se mai pot ține astăzi porci; de paseri însă se îngrijește fiecare locuitor, pentru că și iarna și vara mai mult de carnea și ouăle lor se slujesc ca hrană. Și astăzi se aie mei primăvara însă la crășmă, de unde fiecare își poate cumpăra. Oamenii frunțași și chiar din cei mijlocași au și acum câte o vacă cu lapte, pe când hrana bieților locuitori săraci este mai mult mâncare de legume, un fel de post perpetuu.

Bogdănașii, ținând cu strictețe toate posturile de peste an, în aceste timpuri se hrănesc mai mult cu legume, care vara sunt întrebuințate verzi și iarna uscate, precum: fasole, bob, mazăre, linte, cartofe, fructe (perje, mere, pere, cireșe, vișine, coarne) pe care le ferb și fac chisăliță. În cât privește borșul de puțină și apoi varza sau curechiul murat, crastaveții, harbujii și patlagelele murate, nu au lipsit nici odată Bogdănașilor, fie că le-au avut sau le-au pe unele din aceste în grădină, fie că le cumpără dela grădinarii Bulgari. Altă dată când erau și iazuri în această comună, lo-

prilejuri), cojocul scurt de mel și căciula tot de mel, pantaloni sau nădragi largi (Moldovenești) de postav, și ciobote până deasupra genunchilor. și când aveau să meargă la drum aveau și o haină ce o puniau pe deasupra numită chebe. Femeile lor: malotele de ghirmesit blănite cu vulpe, fuste de lână lucrate în casă, ștergare albe vrăstăte la capete cu borangic și cioboțele. Cei mijlocași se deosebiau prin: contăș de postav blănit cu mel, suman negru sau lăiu (gri) și birnevigi de aceeași materie cu sumanul, ce se țesă în casă, purtând unii și *poturi* adecă un fel de nădragi de piele cu blana pusă din lăuntru, și ciobote cu tureatca până la genunchi. Femeele lor: fuste groase de lână, cațaveice de ață blănite cu mel și dinaintele cu o dunguliță de vulpe, ștergare și cioboțele. Cei mai saraci se deosebiau prin: cojoc lung sau mai scurt din blană de oaie și opinci, iar femeile lor cațavecă de ață blănită cu oae.

În jumătatea a doua a veacului trecut, locuitorii mai ales cei din satul Bogdana, imitând pe boerânași și târgoveți și mai pe urmă și pe îmbrăcătorii de surtuc din localitate (învățători, primari, notari, perceptori, etc.), din ce în ce s'au lepădat de hainele făcute în casă și au alergat a-și procura de cele de moda nouă din comerț: de o cam dată pentru zilele de sărbătoare, iar mai pe urmă și pentru întrebuințarea în toate zilele. Așa că astăzi cei mai mulți din barbații fruntași și mijlocași se îmbracă cu surtuc, pantaloni stâmți și paltoane și în timpul verei întrebuințază pălăria de păslă/și de dorit ar fi să întrebuințeze

120 de
sublin
7

de cele de pae, pe care pot să le facă și ei; dar deabea sunt câți-va cari poartă și pălării de aceste atât de necesare în timpul căldurilor la munca câmpului. Femeile lor poartă : rochii, polcuțe, fuste de hasă, de lână ori de cit, barize, tulpane, baste de cap, șaluri, paltonașe și altele. Toate acestea fiind cumpărate mai bune sau mai proaste, după puterea fie-căruia. Și ciar cei mai săraci au început a se îmbrăca cu haine cumpărate din târg. Așa că astăzi, exceptând pânza de bumbac, foarte puțini bărbați și foarte puține femei se mai îmbracă cu haine din materii făcute în casele lor, cum am arătat când am vorbit despre *Industria casnică*.

Locuitorii din Suceveni, Fântâna-Blanarului și Lacu-Babii, se deosebesc în îmbrăcăminte de Bogdănași și de cei din Similișoara prin oarecari particularități. Ei poartă și astăzi aproape toți *ițari*, peste care dau cămeșa lor cea lungă, și se încing unii cu un brâu roș, alții cu o curea lată ori una îngustă cu nasturi pe care o dau de mai multe ori în jurul corpului. Așijderea dâșii poartă opinci și la vreme de iarnă se îmbracă cu cojoc lung sau scurt; unele femei poartă și acum ștergar alb.

Pe lângă aceste trebuie să mai știm că Sucevenii altă dată râtezau părul la frunte scurt, iar dinapoi îl lăsau lung, ținând astăzi la aceasta numai cei mai bătrâni dintre dâșii, pe când Bogdănașii își râtează părul deopotrivă de scurt.

Ingrijirea de sănătate. Cei mai mulți din Bogdănași fac spălări/pe cap și unii și pe corp în /r

fie-care sâmbătă sara sau în spre o zi de sărbătoare mare. Înainte vreme locuitorii din com Bogdana nu erau bântuiți de anghină, pelagră, etc. Boalele grele ce se iveau din timp în timp erau: vărsatul, lungoarea, și frigurile, în afară de cele ușoare prilejite zilnic. Contra tuturor acestor boale oamenii recurgeau la ajutorul babilor, care, după felul boalei,—le făceau băi calde, băi cu scuturătură de fân, fricțiuni, le dădeă de băut zamă de buruene de leac, le făceă legături, și în fine și *descântece!* Dar oamenii știind că orice leac vine dela Dumnezeu recurgeau și la rugăciuni în biserică și la săvârșirea Sf. Masle în casele lor.

Abea dela an. 1862 a început să se arăte câte un doctor și pe la Bogdana. Medicii însă de atunci și încoace multă vreme chiar nu au fost bine primiți pe aici,—fugeau oamenii de ei ca se nu le tae o mână, un picior ori să le scoată vre un ochiu, dacă îi dureă. Și lucru se poate explică. În țară la noi, ne fiind până atunci medici de cât străini și numai pe la orașe, și încă nici pe aici așa de iscusiti și de multă vreme veniti, iar oamenii auzind dela atâte armate ce se plimbase prin țara noastră că doctorii tae picioare, mâni etc. soldaților răniți în lupte, credeau se vede că în toate cazurile tot așa se procedează. De aceea a trebuit se treacă oarecare timp până ce oameni, mai ales cei de la țară, să se deprindă cu doctorii. În ce privește pe locuitorii din com. Bogdana trebuie s'o mărturisim cu recunoștință că dacă mulți din ei au început se înțeleagă folosul medicilor, aceasta se datorește

în mare parte d-lui Doctor Teodor Cerchez¹⁾. Și iată cum. Domnia sa, fiind medic la spitalul rural din Florești dela 1883 și până la 1890, a știut ca prin blândeța, tactul și devotamentul ce-l caracteriză, să trateze cu o așa îngrijire pe suferinzii ce-iveniau încât dânsii, întorși acasă, țineau de rău pe acei cari, bolnavi fiind, fugeau de medici, și le recomandă să se ducă numai decât la doftorul dela Florești (A se vede și *Geogr. Com. Bog.* citată). În timpul cât a stat Doctorul Cerchez, la acel spital, consultațiunile, dela numărul de 1700, câte au fost în an. 1883, s'au ridicat peste 14,000 în an. 1889. Se duceau acolo suferinzi din toate părțile. Așa că Bogdânașii de atunci încoace s'au deprins să recurgă cu încredere la agiutorul medicilor, —ducându-se acum spre căutare nu numai la spitalul rural dela Florești, ce le este în apropiere, dar și la Bârlad și chiar pe aiurea. Au mai fost apoi vr'o doi doctori buni la Florești, dar nimeni n'a avut lipiciul doctorului Cerchez. Că în privința îngrijirii sătenilor de aici pentru sănătate mai trebuie încă mult de făcut, nu încapă nici o discuție; începutul sau învățul însă în această direcțiune a fost foarte greu. Onoare medicilor cari-s pătrunși așa cum trebuie de simțul de umanitate și de acel al iubirei de țară!

Comuna Bogdana este pusă sub căutarea medicului plășei Simila, care atârnă de medicul primar al județului. Astăzi este de asemenea și o moașă, care își are sediul în comuna Unțești²⁾.

1) Astăzi medic primar al spitalului din Bârlad.

2) O moașă cu diplomă s'a aratat pentru prima oară în Bogdana abia în 1878.

Cu toate acestea, până-la-una-alta, pentru tratarea diferitelor boale se mai întrebuintează încă și astăzi căutarea prin femei lecuitoare.³⁾ În 1887 erau în com. Bogdana 7 femei lecuitoare și 5 babe moașe, cum și un locuitor, care știa ale veterinăriei din practică (*Geogr. Com. Bogdana*, citată). Astăzi sunt 8 femei lecuitoare și tot 5 babe moașe.

În an. 1887 erau 1947 locuitori în com. Bogdana și azi după 18 ani sunt 2007,—un spor deci numai de 60 suflete. Cifrele vorbesc de sine. Mortalitatea seceră mai mult copiii. Pentru bună starea sănătății oamenilor trebuie mult de făcut în această comună: deocamdată să se săce lăcușorul din mijlocul cătunului Lacu-Babii,—ce nu are nici o scurgere, și prin gunoarele și murdăriile ce se aruncă în el a ajuns un cuib de infecție,—pe care nime nu-'l vede din vale dela Primărie,—dealul Taberei pe care se află având înălțimea doar de 178 metri! Apoi casele ce se vor face

3) În 1888 scriam: „Dacă pentru comunele rurale nu se poate face alt-fel, cred absolut necesar că cel puțin doctorii de plăși să instruiască în mod practic măcar în ceva pe babele moașe și pe cele ce fac pe medicul. Asemene instrucțiuni ar fi foarte folositoare. Apoi preotul și învățătorul de ce învață câte puțină medicină populară și igienă în școală? Aceștia în prima linie ar trebui să li se dea încă multe instrucțiuni; ba să li se încredințeze și medicamente pentru unele boale,—pe care ar putea ei să le dea foarte bine bolnavilor. D-l Doctor Cleonte Davidoglu, din Bârlad, mi-a spus, sunt acum trei ani (adică în 1885), că satele pe unde a lăsat darea medicamentelor prescrise (în timpul unei veri) în îngrijirea de aproape a preotului, cei mai mulți copii au scăpat; pe când în satele pe unde le-au lăsat pe sama oamenilor, decesele au fost în majoritate» (*Geogr. com. Bogd.*, citată). Această părere o susținem și acum, adăugând că aptitudinile fetei în căutarea bolnavilor, pe care le vedem la unele femei din sate, e bine să nu le lăsăm la o parte, ci să le folosim spre binele neamului nostru. /i

cum și cele existente, să fie făcute și ținute în condiții igienice. Și așa mai departe. Sfaturi li s'au dat locuitorilor și de preoți la biserică și de învățători la școală, dar nu-i de ajuns, mai trebuiesc și măsuri legislative din multe puncte de vedere, —cum și o administrație care să-și facă datoria.

CAPITULUL XII.

Credințele deșerte, câteva din obiceiurile la nuntă, jocurile obișnuite la priveghiul unui mort, lăutarii, scrânciobul, șazătorile și clăcile de tors.

Fiindcă despre obiceiurile la naștere, la căsătorie și la moarte, despre focul viu, despre calendarul sătenilor și despre petrecerile locale, am vorbit pe larg aiurea (*Geogr. com. Bogdana* în *Bul. Soc. Geog. Rom.*, an. 1888), aici mă voiu mărgini pe de o parte a adăoga, iar pe de alta a vorbi și din nou numai despre cele indicate în titlul acestui capitol.

Intre credințele deșerte considerăm 1) *Sărbătorile superstițioase* și anume: Joile după Paști până la Duminica mare, sărbate de oameni pentru a-și feri recoltele de peatră sau grindină; Ilie Pălie, a doua zi de sf. Ilie; Pintilie Calătorul (sf. Pantilimon), ca zi de jălanie mare pentru că se călătorește vara, adecă se întoarce soarele înapoi, lucru ce, după vorba oamenilor, s'ar putè constata privind cinevã la amiazi într'o strachină cu apă, în care poate vidè cum joacă soarele; Filipii (sf. Apostol Filip), sărbătorit 3 zile, începând din ziua lăsatu-săcului de Postul Crăciunului, în care zile

na explici
sta editie
-va fi, în
drãm ca p
mule din
ori, chiar
pe un
4000

femeile se feriau să nu sgârie ceva, adică să nu peptene, să nu raghile, să nu măture, pentru ca lupii să nu le mânânce vacile; Oarbele-Șchioapele, în ziua de Ispas (Inălțarea Domnului), spunând că aceste ar fi rusalii (duhuri rele); Rusalile, în a 4-a Mercuri după Paști, când ele joacă prin văzduh și de găsește pe cineva pe câmp îl ia, iar femeilor dacă ghilesc în acea zi le iau pânzele; Mezul păreții (mijlocul postului-mare), când femeile nu lucrau ca să nu se tândăliască adecă să nu se prostiască, iar când unele îndrăzniau a nu ședè apoi trebuiau mai întâi să zică așa: „Tândă aici, tândă colo, tândă în miez-părății“, și apoi se apucau de lucru, însă numai de rășchiet, nu și de tors, cusut, sau altceva; Sâmbata ursului (Sâmbata Acaftisului din postu-mare) pentru ca vitele să fie ferite de fearăle sălbătice; și Foca a 3-a zi de sf. Ilie, pentru ca să fie ferite de foc recoltele și casele, zicând oamenii că și Turcii ar fi ținând această zi. Aproape nimeni pe aici nu mai ține aceste sărbători, de când Sf. Sinod a luat măsuri în această privință. 2) *Invocarea puterilor demonice sau farmicele*, pentru care se mai găsesc și azi vr'o 6 babe fermecătoare, care să facă tinerilor de dragoste și să ferească pe cei ce recurg la ele de a nu li se face de dușmani vre un rău, din contra a întoarce acel rău în contra acelor dușmani. 3) *Discânticele*, pentru cei ce sufăr de dureri de cap (dideochi), dureri de corp, mușcături veninoase, umflături și diferite bube. Astăzi sunt în com. Bogdana vr'o 30 femei discântătoare. Dar numărul fermecătoarelor și al discântă-

toarelor cum și al acelor care să recurgă la ele se află astăzi în simțitoare descreștere față de trecut. 4) *Cartea de Samcă*, se scria înainte vreme de către un dascal, de către un preot ori de alt cineva, bună precum se zicea pentru liniștea dintre soți, sănătatea copiilor și ferirea avutului cuiva de orice rău. Prin ea se învoacă protecția Arhanghelului Mihail în potrivea Samcâi sau Satanii. Am găsit în Bogdana până acum 3 cărți de Samcă, scrise în prima jumătate a veacului al 19. Nu se mai face acum Carte de Samcă, pentru că nici cine să le scrie nu mai este, și aceasta de pe la 1870 în coaci, de când sunt pe aici preoți seminariști, cari au căutat în totdeauna să combată toate credințele deșerte.

Câteva din obiceiurile la nuntă. Mai înainte vreme flăcăii nu se însurau dacă n'aveau vrâsta de 30—35 de ani, iar fetele cel puțin 18—20 ani. La orice căsătorie trebuiau se convină părinții precum și tinerii între ei. Se întâmplau și cazuri când tinerii plăcându-și unul altuia și părinții fetii nevoind, flăcăul fură (luă) fata¹⁾ fapt ce se întâm-

1) În această privință s'a păstrat în Bogdana următoarea tradiție : în sprânceana dealului Taberii, acolo unde ajunge drumul ce se sue la deal dela șipotul Gădesii, și unde se mai zăresc încă și astăzi pe deal niște pomi bătrâni, a trăit mai de mult un răzăs numit Agachi Păliciu, care avea o fată, Lupa. Dânsul era în neîncetate neînțelegeri și judecăți cu Sătărăștii dela răzășie. Intre aceștia era Vasile Sătariu, care avea și el un flăcău, Lupu. De unde până unde tinerii se iubeau și în grădina lui Agachi de la casa de pe deal adesea se întâlneau. Baba lui Agachi însă nu era străină de dragostea ce tinerii aveau unul către altul ; dar mai știă și aceia că bărbatu-s'o nu putea suferi pe Sătărăști. Intr'o noapte de toamnă, pe după cântatul cucușilor, baba se trezește și văzând că după cuptior nu-i fata a început să strige : Agachi!

Cartea de Samcă

plă și astăzi. După vechiul obicei în ziua nun-
ții un flăcău bun de inemorie pronunță o *conocărie*,
cum e următoarea :

Dumne-voastre cinstiți părinți, și Dumne-voastre cin-
stiți nuntași, și dumnevoastre împregiurași, ascultați pre-
cum noi ne vom ruga de dumnealor.

Cinstiți părinți,

Cări dela Dumnezeu sânteti orânduți ca și pomii
cei roditori, ce-și fac rodurile sale din răcorile rădăcinelor
și din ramurile mlădiților. Iată eu acum mă voi ruga, și
dumnevoastră pentru fiii d-voastră veți erta și-'i veți bla-
goslovi, că așa a făcut Dumnezeu ceriul și pământul nu-
mai cu cuvântul, mare și toate cele ce sunt întru dânsa,
numai cu zisa. Iar ceriul l'a împodobit Dumnezeu cu luna,
care ne luminează pe noi totdeauna, iar pământul l'a îm-
podobit Dumnezeu cu pomi roditori, cari ce-și dă tot
pomul roada sa la vreme sa, că așa au porocit sfinții Sa.
Deci dintru aceste toate, care Dumnezeu cel ce poate, au
făcut raiul la răsărit, osebit de acest pământ. Și în raiu
au zidit pre strămoșul nostru pre Adam, (dintru) care ne
tragem și noi neam. Și l'au zidit cu trupul de lut, cu ochii
diu mare cu lumina din soare, cu fir din iuțime inge-
rească, cu auzul diu văzduh, și suflă Dumnezău cu du-
hul, și înviiă trupul, și făcù Dumnezeu om, după chip și
după asemănare. Și socoti Dumnezeu că nu e bine să fie
omul singur pe lume, și orându somn strămoșului nos-
tru Adam, și au adormit în mijlocul raiului, și întinsă
Dumnezeu mâna sa și luă o coastă din stânga, și zidi

Agachi! Agachi, bré! Lupu a luat pe Lupa! Ce spui, soro! Auzi!
bré... ce rușine ne-a făcut! Și Agachi s'a ciudit ce s'a ciudit în a-
cea noapte, și chiar a doua zi,— dar a treia zi, în urma stăruinței
mai multora, s'a liniștit, nuntă frumoasă s'a făcut și el cu Sătă-
reștii din acel moment nu s'a mai judecat. Din documente se vede
că Agapie Păliciu a trăit în Bogdana până pe la 1750 și că în a-
devăr a fost în ceartă cu Sătăreștii până la un timp (1741—1744),
dela niște livezi cu pomi, și că A g a p i e a avut o fată, Lupa
(CCLVIII, 402; CCLXXXI, 432) iar, Vasile Sătariu a avut un fecior
numit Lupu (CCXVII, 391).

pre strămoaşa noastră Eva. Ascultați gloate și noroade, și domnie-voastre cinstiți nuntași, împregiurași, precum și noi acestor părinți ne vom ruga, și dumnelor părinții dumnelorsali așa vor erta, și așa ni vom smeri, și de rost vom grăi, și dumnelor pre cinstiții părinți, cari dela D-zeu sunt orânduți, ca și pomii cei rodiți, cari pomi 'și dau roada lor, din răcoreala rădăcinilor. Așa și pi dumne-voastre, milostivul Dumnezeu să vă trăiască, să căutați spre fiii dumnelor-voastre cei ingenuncheți, și dela inimă să vă umiliți, și cu duhul blândeților să-i blagosloviți, că nu este fiu ca să trăiască, părinților să nu greșască, că părinții mult năcăjesc, pără pe fii mari 'i cresc de toate fi ferescu: așijderea și Dumnezeu a făcut întâiu ceriul și pământul numai cu cuvântul, și a împodobit Dumnezeu ceriul cu soarile și cu luna, care o privim noi totdeauna, și pământului au poruncit, și îndată au înverzit, și au făcut mare cu toate câte sunt într'însa, numai zisa, și cu pomi roditori, cari 'și dau roada sa la vremea sa, că așa au vrut Sfinția Sa. Osăbit de aceste de toate, ca D-zeu cel ce poate, că au făcut și raiul la răsărit, osăbit de acest pământ, și au zidit și pe strămoșul nostru Adam, întru care ne tragem și noi neam, și cu toată stihire (sic) bună. Și socoti Dumnezeu că nu este om ca să fie singur pe lume, să stăpânească pământul, și orându lui Adam somn greu, ca să facă pe soțul său, și întinsă Dumnezeu mâna, și luă o coastă dela stânga lui Adam, și zidi și pe strămoaşa noastră pe Eva, iar Dumnezeu cu Duhul de viață însuflă, și văzându-o omu să spăimântă, iar Dumnezeu 'i ziseră: Adame, Adame, nu te spăimânta, și o primește pe ea, că-i os din oasele tale, și-i carne din carnea ta, și-i trup din trupul tău, și se va chema tie soț până la al tău săvârșit, că pentru aceasta va lăsa fiul pre tată-său și pre mumă-sa, și se va lipi de femeia sa, și vor fi amândoi tot un trup, pentrucă Dumnezeu așa au vrut. Iarăși Dumnezeu au zis: creșteți și vă înmulțiți, ca năsipul mării. Deci curgând din viță în viță, pânce au ajuns vreme la acești doi cuconi, fiii d-voastre, și roagă

smeriți, ca să-i blagosloviți, precum au blagoslovit Adam [sic] pre Isac, și Isac pre Iacov, și Iacov pre cei doisprezece patriarși, cari din Canagalile (sic) iarà aleși. Al doile rând ne-au rânduit fii cei smeriți, ca să fie din toată inima blagosloviți, și vă îndurați de-i ertati, că domne-voastre dacă iți blagoslovi, Dumnezeu încă se va milostivi, și cu toate-i va dăru. Al treile rând ne-au rânduit fii cei smeriți, ca să fie cu toată inima blagosloviți, precum poruncește Dumnezeu, câmpilor de le să usucă verdiata iarbilor, așjdere și d-voastră părinților să iertati greșelele fiilor, câte din căpilarie făcute toate, în pământ să le lăsați, și pre fii de greșele să ertati. Amin și mie un pahar de vin, și o batistă de in, cusută cu fir, să-mi șterg gurița de vin, măcar fie și de matasă, numai să fie frumoasă¹⁾.

La Vulpe este un obicei vechiu și s'a izvodit dela ciuda ce o au făcâii când un tânăr vine de aiurea și le ia o fată din satu lor. In cazul acesta se dizdăunează și ei prin așa zisul obicei *la Vulpe*, adecă se ațin când pleacă carele cu zestrea miresei, ca mirele să le dee un dar în bani cu care se duc de chefuesc spre a le trece ciuda. Și dacă fata este mai frumoasă și are zestre mai bunișoară, atunci pretențiile lor sunt și mai mari adesa ne suferite. Din pricina obiceiului acestuia s'au întâmplat de multe ori gâlcevi și bătăi; ba, la Suceveni, în an. 1903, un sătean, Vasile Cără-

1). După un caețel în 8, scris pe opt file de hârtie riglată. N'are dată. Dacă ne luăm după marca de fabrică și literele F. G. A, putem deduce că caețelul a fost scris în jumătatea întâia a seculului trecut, cu probabilitate între 1820—1840. Nu este iscălit, însă, fiind găsit între hârtiile lui Ioniță Popa și, din feliul scrisorii, se vede că ertăciunea de față a fost scrisă de dânsul când a fost mai tânăr și probabil că a cetit'o sau zis'o și pe de rost la nunți în satul Bogdana. Pe bătrânul Ioniță Popa l'am apucat și eu recită rugăciunile în casă, când se închină, cu glas foarte respicat și cu multă evlavie.

midaru, pentru că s'a opus la plata bacșișului la vulpe, cu prilejul nunței nepoatei sale luată de un flacău dela Lipovăț, a fost bătut de niște flăcăi așa de rău în cât i s'a tras moartea. Probabil că obiceiul acesta se va stârpi, pentru că acum toți oamenii de aici îl combat.

Jocurile la Priveghiuri sunt următoarele : mișca, cocostârcul și leuca. 1) *Mișca* se joacă așa : mai întâi se așează roată împrejur mai mulți flăcăi, stând cu toții pe scaune sau pe pământ jos, pe când unul se așează la mijloc. Mișca e făcută dintr'un șervet sau din alt ceva, ce se împletește. Ea se poartă din mână în mână, de flăcăii cari stau împrejur, fie-care lovind cu iuțală pe cel din mijloc, până ce acesta o poate smulge din mâna cuiva. Și acela trebuie atunci să se pună el la mijloc, ca să primiască loviturile, iar celalalt îi ie locul de la margine. Și așa mai departe. 2) *Cocostârcul* se joacă în felul acesta : un flacău se acopere peste tot cu un suman și într'o mânecă se leagă un băț gros, iar în capătul acestui băț, ce e dispicat, se pune un băț mai scurt ca plisc și la locul unde se unesc se leagă cu o cârpă roșie, de închipuește capul cocostârcului. Cel îmbrăcat ast-fel, ne știut de nime cine e, intră în casă, invitat de un altul, care poartă un căuș cu grăunțe zicând : gâle, gâle,—adică îi spune să se apropie ca să ciupească grăunțe din căuș. Dar cocostârcul umblând prin casă ciupește nu numai grăunțe din căuș, ci cu ciocul său lung ciupește mai mult pe cei din casă, și mai ales pe fete. 3) *Leuca*, obișnuită până mai acum 20

de ani, se jucă așa: mai întâi se făcea un foc mare în mijlocul ogrăzii, și apoi se prindeau în șir de brâu mai mulți flăcăi, între cari cei dela capetele șirului trebuiau să fie cei mai voinici. După aceia se învârtiau cu toții de 3 ori în jurul focului, în care timp cei dela capete strigau cu putere *leucă, mă!* și căutau să-i toarne pe foc pe toți cei dela mijloc. Și așa se repetă mai de multe ori.

Lăutarii. Din cele auzite dela bătrâni și aceea dela înaintașii lor, am aflat că prin adoua jumătate a veacului al 18 se întrebuintă în Bogdăna, pe la nunți și felurite petreceri, *stuerul* și *cimpoiul*; iar de prin primele decenii ale veacului 19 s'a ivit pe aici *scripca* și *cobza*. De pe la an. 1850, venind mai mulți ursari pe dealul Taberii, între cari erau și muzicanți,—dupăcum am mai spus,—s'au format câte-va tarafuri de lăutari, cari, pe lângă scripcă și cobză, întrebuintau și instrumente de vânt, numite de ei așa: *Flighorn în Ță* (Flügelhorn), *Trânghiță în Ef* (Trompete în F), *Bariton în Ță* (Bass flügelhorn), *Claneta în Ță* (Clarinetă).

Cel mai vestit taraf eră a lui Moisë Dobrin, care mânuiă cu multă măestrie arcușul și cântă excelent din gură¹⁾. Dânsul a murit la 3 Ianuarie 1894. A mai fost un conducător de taraf cu oare care vază, Țane, mort și el de vr'o 12 ani.

1). Imi aduc aminte foarte bine că Moisë Dobrin cu taraful lui a cântat mai de multe ori acasă la noi, între anii 1860—1870, la ziva sf. Ioan (7 Ianuarie) când tatăl meu îmi dădea câte un irmilic turcesc (14 lei vechi), pentru a-i plăti, și eu îl varam pe gaurile scripcei. Fiindcă tatăl meu îl iubea mult i-a și botezat un copil în 1865 împreună cu mai mulți alții.

Roslov (primarul) Veniamin Gheorghiu

Astăzi îi urmează pe amândoi Gh. Nedelcu, care trăește în Bogdana. Deși ursarii, dela an. 1875, s'au dus de pe dealul Taberii la Tunsăști, muzicanții însă s'au strămutat o parte în satul Bogdana și numai o parte la Tunsăști.

Intre anii 1850—1870 se aflau cu șederea și lângă iazu lui Vasile Buța, de pe Similișoara, un țigan scripcar, numit Costachi Butuman și un cobzar, Onache. Cobzarul acesta aveà o voce puternică și răsunătoare, cum rar se întâmplă să aibă cineva, și erà un bun cântăreț din gură. Păcat că un asemenea talent n'avusese prilejul să se cultive. Și astăzi parcă... îi aud glasul lui răsunător și jalnic, cântând în mijlocul mulțimei din iarmarocul de la Similișoară (6 August).

Jocurile. În com. Bogdana s'a întrebuințat numai jocul de mână și brâul până pe la 1860, iar de atunci în coaci au început să se joace și polci și mai apoi treptat-treptat și din alte jocuri mai nouă.

Scrânciobul. Obiceiu vechiu este ca flăcăii să se îngrijască din timp pentru a se face oarecare petreceri în sat cu prilejul sărbătorilor Crăciunului, Anului nou și a Paștilor, pentru ca ast-fel fetele și toți sătenii să se veseliască. Dânșii însărcinau pe câțiva ca să tociască lăutari, iar de Paști să facă și un scrânciob și să se închipuiască și de câte un poloboc cu vin. Pe atunci însă scrânciobul nu se făcea la crăsmă, ci în mijlocul satului la un loc deschis și cât mai frumos, unde flăcăii așezau ceva mai departe și vinul pregătit de dânșii pentru vânzare.

A doua zi de Paști, flăcăii umblau prin sat

cu lăutari pe la casele locuitorilor și-i invitau ca să vină cu fetele lor la scrânciob. Umblatul sau vizita aceasta se chemă *vălăret*. Poftirea ce se făcea acum sătenilor ne arată că scrânciobul nu începea ca să umble decât a doua zi de Paști, în ziua dintâi fiind deci ocupați toți oamenii, bătrâni și tineri, bărbați și femei, cu dusul la biserică și cu vizita între dânșii. Și se duceau pe atunci la scrânciob cu toții fără deosebire. Și fiind că sătenii ședeau pe la scrânciob mai toată ziua își aduceau de acasă pască și ouă roșii de mâncau când li era foame, gustând în același timp și vin pe care îl cumpărau dela flăcăi.

În scrânciobul acesta care era purtat pe rând de flăcăi, se dădeau mai mult cei tineri; iar ceilalți oameni de alte vrâste din când în când; asemenea se făcea și la jucuri.

De pe la 1850, crășmarii au început să intre în vorbă cu flăcăii ca să se facă scrânciobele lângă orânzele lor, plătind în schimb pe lăutari. Tot de pe atunci se vede s'a făcut și răul obiceiului ca să umble scrânciobul și în ziua de Paști.

Șăzătorile. În nopțile cele lungi ale iernei se făceau înainte vreme întruniri de femei și fete, în fie-care sară, pe rând, la casele lor, ca să toarcă în, cânipă și lână, fie-care pentru sine. La aceste șăzători luau parte și bărbații cu femeile lor; fetele cu mamele lor; cele bătrâne însă se duceau și singure. Pe când femeile lucrau, bărbații le spuneau felurite povești și istorioare, în deosebi de acele ce stârniau râsul, ca torcătoarele să nu amijască. Și așa se lucra până după miezul nop-

ței. Unul din cei mai vestiți spuitori de povești și istorioare a fost Gheorghe Axinte († 1866), care avea o bună memorie și un deosebit talent la spus.

Clăcile de tors se făceau mai ales de către preot, pasnic, dăjdier, vichilul de mazili și vornic. La ele veneau fetele cu mamele lor. Bărbații nu veneau, doar câți-va din rudele celui cu claca ca să spună lucruri pentru a produce râsul. Se ferbea păpușoi la un loc cu grâu pisat, de gustau cu toții. Drept răsplată se dă o horă torcătoarelor; preotul însă nu dădea horă. Și fiindcă mai pe urmă au început să nu prea vină torcătoare la elacă, li se trimetea caire de tors pe acasă și ele de voe de nevoe torceau; iar sărbătoarea, când se aduceau fusele pline, li se făcea joc, la cari luau parte fetele, flăcăii și nevestele. «Astăzi, spune răposatul Calapod, de când cu bumbacul și america, nu numai că nu se mai fac clăci, dar femeile în mare parte nici pe la casele lor nu mai torc».

CAPITULUL XIII.

Oștenii, din comuna Bogdana, cari au luat parte în războiul pentru Independența țării din an. 1877—1878.

Comuna Bogdana de sigur că și-a jertfit și ea în decursul vremurilor pe mulți din fii săi pentru apărarea legei, a moșiei și a neamului nostru românesc. Numai în crâncenele lupte dela Crasna, Racova și Războeni, fără a mai aminti de altele, trebuie să fi luptat mulți inși din această localitate.

cut parte din regimentul 7 de linie: soldat voinic și vrednic, cum îl numesc însuși camarazii, a murit în luptele dela Plevna. 3) *Tănasă Lupu*, din cătunul Fântâna-Blanariului, scripcar, fiul lui Tănasă Lupu (cobzar), a făcut parte din regimentul 6 călărăși și a murit în luptele dela Plevna. 4) *Ion Berariu*, din satul Bogdana, fiul lui Timofti și a Oatrinei Berariu, a făcut parte ca soldat sanitar din regimentul 12 Dorobanți, și fiind trimis cu prizonieri Turci s'a îmbolnăvit pe drum și a murit la Botoșani. Dânsul erà un soldat din cei mai isteți. Când a fost chemat sub steag se aflà cásătorit și aveà 3 copii: un băet și o fată, cari sunt acum cásătoriți și se ocupă cu agricultura. Ca avere posedà 2 falci pământ de razășie și câte-va vite. Se ocupă cu lucrarea pământului, dar cunoștea și rotăria.

Iar ceilalți oșteni sunt următorii veterani:

No. c.	Num. și Pron.	Regimentul	Gradul	Medaliile	Observ.
1.	Berescu I.	2 de linie	soldat	Crucea tr. Dunărei	mort
2.	Chirica Ioan	"	"	idem	mort
3.	Hondru Vas.	"	"	idem	mort
4.	Pădure Gh.	"	caporal	idem	
5.	Morariu P. G.	"	soldat	idem	
6.	Chelmu C.	"	"	idem	mort
7.	Barbu Alecu	5 călărăși p.	"	idem	
8.	Sătariu Vas	6 de linie	sergent	C. tr. D., Apăr. Ind. și Comemor. Rusă	
9.	Romilă Nec.	6 călărăși	sol. sanit.	Crucea tr. Dunărei	mort
10.	Cucu Scărlat	"	soldat	idem	
11.	Stavirescu F.	2 artilerie	sergent	Cr. tr. D., Sf. Gheor.	mort
12.	Marcu Iord.	"	soldat	Crucea tr. Dunărei	
13.	Rotariu Vas.	1 artilerie	"	idem	
14.	Cucu Ioniță	12 dorobanți	"	Cr. tr. D. Apăr. Ind. și Comemor. Rusă	
15.	Criste Vasile	"	"	idem	
16.	Tufă Gheor.	"	"	idem	mort
17.	Cimpoesu G.	"	"	idem	
18.	Stavăr Gh. I.	"	"	idem	

cu Ha-
fata
Havarian
și fiind
mă
la lăud
ybring 1877-78, cu voluntar și reg. în exalt. 2 Români, cor
fit. Baldoșici

E de regretat că din vremele mai de mult nu ni s'au păstrat nici o amintire cu privire la ostașii din Viștelești (Bogdana) sau din alte sate din cuprinsul acestei comune. Ni facem însă o sfântă datorie de a-i pomeni pe acei cari au luat parte în războiul pentru Independența țării, în 1877—1878. În această campanie au luptat 45 oșteni, din com. Bogdana, din cari 4 au perit pe câmpul de războiu sau în timpul războiului¹⁾, iar unii din ceilalți au fost numai răniți sau au scapat de tot tefiri²⁾.

Au perit în războiu sau în timpul războiului următorii: 1) *Ioan Gh. Cărăușu*, de loc din satul Bogdana, fiul lui Gheorghie Cărăușu și a Tasiei (născută Costandachi Pălici). A făcut parte din regimentul 5 călărași permanenți și a murit în lupta dela Nicopol. 2) *Grigore Sturzu*, din cătunul Fântâna-Blănariului, fiul lui Toader Sturzu, a fă-

1) Numele acestor 4 viteji sunt imprimare pe tablourile trimise de Minister. Cult. și Instr. Publice, așezate în bisericile și școala de aici.

2) Pentru a întocmi tabloul cu numele tutaror oștenilor din această comună, m'am servit de dosarele respective din arhiva Prefecturii de Tutova, din 1877 și 1878, cum și de informațiunile luate dela Reg. 12 Cantemir (Dorobanți). Și fiind că observasem oare-care lacune și aveam mai multe nedumeriri m'am transportat în localitate în ziua de 18 Sept. 1905, însoțit de d-l I. Ionescu, fotograf din Huși. Dupăce s'a oficiat o panahidă, în curtea bis. sf. Trei-ierarhi, pentru sufletele oștenilor căzuți în războiu și a veteranilor răposați, am luat cuvenitele științi dela veteranii viețuitori în localitate și apoi, mergând la școală, am regulat ca toți aceștia să fie fotografiați într'un singur grup. Cu acest prilej s'a reprezentat de elevi și eleve pe scena improvizată dela școală un episod din războiu, s'a pus în mișcare scrânciobul din satul Bogdana și s'a jucat hora unirii și alte jocuri, în timp de 2 oare, de sătenii și sătencele care erau de față.

No. c.	Num. și Pron.	Regimentul	Gradul	Medaliile	Observ.
19	A Dafinei V.	12 dorobanți	soldat	Cr. tr. D., Ap. Ind. și Comemor. Rusă	
20	Avram V.	"	caporal	idem	
21	Căpușneanu C.	"	soldat	idem	mort
22	Lupu Mard.	"	serg. cor.	idem	
23	Nastruță I. N.	"	soldat	idem	
24	Epure V. Ion	2 de linie	"	Crucea tr. Dunărei	
25	Ghigă Ion	"	"	idem	
26	Pălici Eni	2 artilerie	ser. făcut în război	idem	
27	Poiană M. V.	4 artilerie	caporal	Cr. tr. D. Virt. milit. și Apăr. Independ.	
28	Beșliu Ștef.	7 linie	soldat	C. tr. D. și Ap. Ind.	mort
29	Hondru P. G.	"	"	idem	mort
30	Poiană Gh. V.	4 artilerie,	"	idem	
31	Blănariu Ion	12 dorobanți	"	C. tr. D. Vir. Mil. Ap. Ind. și Com. Rusă	
32	Anton Cons.	7 linie	caporal f. în război	Cr. tr. D. Apăr. Ind. și Comemor. Rusă	
33	Bălaur Petr.	7 linie	soldat	idem	mort
34	Cucu Petr.	6 călărași	"	Crucea tr. Dunărei	
35	Popa Nec.	"	"	idem	mort
36	Marcu Ștef.	13 dorobanți	"	Cr. tr. D. Vir. milit. Ap. In. și Com. Rusă	Din Deleni jud. Vaslui azi în Bogd.
37	Ichim Gav.	12 "	"	Cr. tr. D. și Ap. Ind.	
38	Popa Ștefan	"	"	idem	
39	Barbu Cost.	6 călărași	"	idem	
40	Criste Enăc.	"	"	Crucea tr. Dunărei	mort
41	Hăscu M.	"	"	idem	

Din acești 41 veterani, 13 au murit, după cum vedem la observații, iar 28 sunt astăzi în viață. Din acești 28, numai 21 se află în comună și pe cari i-am fotografiat în ziua de 18 Septembrie 1905, iar din ceilalți 7, după cum am fost informat, unii erau duși de acasă și alții sunt așezați prin alte comune.

Parte din acești oșteni au intrat în focul luptelor dela Nicopol, Grivița, Plevna, Vidin, și de pe aiurea, iar parte au făcut felurite servicii grele de campanie. În 1877—1878 mă aflam ca elev în Seminarul Socola, din Iași, și urmăream zi cu zi toate veștile despre vitejiile armatei noastre.

Și ce norocit mă simt acum că am prilej să înregistrez aici fericitele nume ale consătenilor mei, cari au luptat la umăr cu toți ceilalți oșteni pentru neatârnarea țării și făurirea temelilor viitorului ei!

Veșnică pomenire oștenilor acelora cari sângele și-au vărsat și viața și-au dat pe câmpul de războiu pentru binele obștesc! Onoare vouă celor ce ați îndurat durerile ranelor și greutatea campaniei! Dumnezeu să odihniască cu dreptii pe accii cari au adormit, iar pe voi veteranii, cari sunteți în viață, să vă țină în îndelungați ani și deplină sănătate, pentru ca încă multă vreme să vă puteți bucura în viață și voi, împreună cu toată suflarea românească, de roadele independenței țării, povestind în acelaș timp din viu graiu consătenilor voștri minunile de vitejie ale soldaților și oficerilor români, înalta înțelepciune și bărbăție cu cari au fost conduși de Marele nostru Domnitor, M. S. Regele Carol I, cum și îngrijirile cele de mamăduioasă a răniților din partea M. S. Reginei Elisabeta. Fapte văzute și pipăite de voi înși-vă; fapte care ne-au redat Neatârnarea, ne-au înălțat la demnitatea de Regat, și au pus Coroana de oțel pe fruntea Aceluia, care a redșteptat vitejia națională și a legat astfel firul istoric al faptelor mărețe de azi de acela al eroicilor virtuți strămoșești de altă dată.

